

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK MASALLARINDA KARDEŞ İLİŞKİLERİ

TEZ YAZAN
Hilal DEMİRKİRAN

Danışman: Prof. Dr. Sevin ARSLAN
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ (Çukurova Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS

MERSİN / MAYIS 2019

ONAY

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

201611035 numaralı öğrencimiz olan **Hilal DEMİRKİRAN** tarafından hazırlanan **“Türk Masallarında Kardeşlik İlişkileri”** başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy birliği** ile **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Seven of us

Üniv. İçi asıl üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN

[Signature]

Üniv. İçi – Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT

Üniv. Dışı - Jüri asıl Üyesi: Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ
(Çukurova Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

27 /05 / 2019

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Sevgili Babam Tatlıcı SAMİ'ye...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

27/05/2019

Hilal DEMİRKİRAN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın titizlikle yönetilmesi ve sonuçlandırılmasında değerli fikir ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, çalışmamla yakından ilgilenen, her türlü teşvik ve fedakarlığı esirgemeyen sevgili hocam Prof. Dr. Sevin ARSLAN'a ve lisans eğitimim boyunca bilgi ve fikirlerini eksik etmeyen Çukurova Üniversitesinin değerli öğretim üyelerinden Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ'a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca eğitim hayatım boyunca kendilerinden feragat edip bizleri yetiştiren tüm öğretmen ve hocalarıma teşekkürü hassaten üzerime bir borç bilirim. Çalışmam boyunca benim yanımda olan maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her konuda beni destekleyip yanımda olan aileme ve sevgili nişanlım Dr. Mustafa KURUN'a da minnet duygularımı sunar sevgilerimi arz ederim.

27/05/2019

Hilal DEMİRKİRAN

ÖZET

TÜRK MASALLARINDA KARDEŞLİK İLİŞKİLERİ

Hilal DEMİRKIRAN

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN

Mayıs 2019, 126 Sayfa

Anlatmaya bağlı edebi türlerden biri olan masallar, ait olduğu toplulukların kültürel ve milli değerlerini içinde barındırmaktadır. Bu değerler, masal anlatıcıları vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılaraq günümüze kadar ulaşmıştır. Masallar, bir milletin inançlarını, hayata bakışını, adet, gelenek ve göreneklerini kendine has bir üslupla yansıtmaktadır.

“Türk Masallarında Kardeş İlişkileri” başlığını taşıyan bu tezde, Türk masalları içerisinde kardeşliğin yeri ve önemi vurgulanarak kardeşlik anlayışının temelleri üzerinde çıkarımlarda bulunulmuştur. Türk masallarında kardeşlik kavramı ve kardeşliğin önemi ile ilgili üvey kardeşlik, kan kardeşliği, kıskançlık, kardeş katli, sevgi, hoşgörü, miras paylaşımı gibi temel etmenlerin kardeşlik üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulmuştur. Bilhassa olumsuz kardeşlik ilişkilerinin nedenlerine değinilmiştir. Belirlediğimiz masallardan hareketle neden-sonuç ilişkisi, soru-cevap yöntemiyle kardeş ilişkileri irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Halk Edebiyatı, Kardeş İlişkileri, Masal.

ABSTRACT**SIBLING RELATIONS IN TURKISH TALES****Hilal DEMİRKİRAN****Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Supervisor: Prof. Dr. Sevin ARSLAN****May 2019, 126 Pages**

Tales one of the literary genres of narrative, contain the cultural and national values of the communities in which they belong. These values have been transferred from generation to generation through the storytellers. Tales reflect a nation's beliefs, view of life, customs and traditions in a unique way.

In this thesis named “Sibling Relations in Turkish Tales” is emphasized the place and importance of brotherhood within Turkish tales and are made inferences on the foundations of brotherhood. The concept of brotherhood and importance of the main factors related to In this thesis named “Sibling Relations in Turkish Tales” is emphasized the place and importance of brotherhood within Turkish tales and are made inferences on the foundations of brotherhood. The concept of brotherhood and importance of the main factors related to brotherhood such as blood brotherhood, jealousy, fratricide, love, tolerance, the sharing of inheritance were taken into consideration in Turkish tales. Especially, the reasons of negative fraternity relations are mentioned. Based on the tales we determined, the sibling relationships were discussed with cause-effect relationship and question-answer method.

Keywords: Family, Folk Literature, Sibling Relations, Tale.

ÖN SÖZ

Masallar yüzyıllardan beri süregelen yaşanmışlıkla birlikte milletimizin hafızasında yer edinerek dilden dile aktarılmıştır. Masallar toplum yapısını yansıtan birer kültürel değerlerdir. Bu değerler kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar ulaşmıştır. Masallarda toplumu toplum yapan milletin kendi has özelliklerini görmenin yanı sıra yok olan kültür özelliklerini görmek de mümkündür. Günümüz masal anlayışı elektronik ortamda kendine yer bularak aktarılmaktadır. Bu durum masal anlatıcısı ve dinleyici arasındaki iletişimi yok ettiği gibi masal dinleyen çocukların ve masal anlatıcılarının azalmasına sebep oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, çeşitli Türk destanları ve Dede korkut anlatıları hareket noktası kabul edilerek, Pertev Naili Boratav'ın “Az Gittik Uz Gittik” ve “ Zaman Zaman İçinde” ; Ignacz Kunos'un “44 Türk Masalı” ; Hasan Latif Sarıyüce'nin “Anadolu Masalları” ; Naki Tezel ve Erol Ülgen'in “Türk Masalları” olmak üzere seçilmiş altı masal kitabı içerisinde yer alan iki yüz kırk dört masal incelenerek ilgili başlıkla ilintili olacak şekilde örneklendirilmiştir. Eş ve benzer metinler ayırt edilmeden okunarak araştırmaya örneklem zenginliği ve farklılığı katılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Her ana bölüm kendi içerisinde bağımsız yani modüler, aynı zamanda diğer bölümlerle ilintili olduğu için çalışma bütünsel bir bakış açısı sağlamıştır. Birinci bölümde çalışmanın yöntem ve gidişatı üzerine genel bir giriş bilgisi verilmiştir. İkinci bölümde ise, geniş bir literatür taraması neticesinde tezin merkezinde yer alacak üç kavram, masal, aile ve kardeş, yerli ve yabancı eserlerden hareketle analiz edilerek konuyla ilgili akademik yayınlar ve edebi metinler üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise, tezin önemli ve asıl bölümünü oluşturan araştırma ve bulgular kısmı yer almaktadır. Tarihi süreçte iç içe geçmiş dönemlerden geçerek evrilen kardeş kavramının kökeni üzerinde durularak kardeşliğin ve kardeş ilişkilerinin temel dinamikleri ortaya koyulmuştur. Dördüncü bölümde yer alan sonuç ve öneriler kısmında ise, araştırma süreci içerisinde elde ettiğimiz bilgilere yer verilmiştir.

27/ 05 /2019

Hilal DEMİRKIRAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KAPAK.....	i
ONAY.....	ii
İTHAF.....	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
ÖN SÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
EKLER LİSTESİ.....	xiv

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Önemi.....	1
1.4. Kuramsal Çerçeve.....	2
1.4.1. Kavram ve Terimler.....	2
1.4.2. Kuramsal Tartışma.....	2
1.5. Yöntem.....	3
1.5.1. Sınırlılıklar.....	4

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Masal Kavramı.....	5
2.1.1. Masalın Tanımı.....	5
2.1.2. Türk Halk Edebiyatında Masalların Yeri.....	8
2.1.3. Masallarda İşlenen Konular.....	11

2.1.4. Masalların Anlatılış Sebepleri	12
2.1.5. Türk Masallarında Tipler	13
2.1.6. Masalların Sınıflandırılması	15
2.1.6.1. Antti Aarne'nin Tasnifi	15
2.1.6.2. Stith Thompson'un Tasnifi	17
2.1.6.3. Eberhard-Boratav'ın Tasnifi	18
2.1.7. Ülkemizde Masal Üzerine Yapılmış Olan Çalışmalar	19
2.2. Aile	22
2.2.1. Aile Kavramı ve Ailenin Özellikleri	22
2.2.2. Türk Masallarında Aile	26
2.3. Kardeş	31
2.3.1. Kardeş Kavramı ve Kardeşliğin Önemi	31
2.3.2. Kan Kardeşliği	34
2.3.3. Eski Türk Topluluklarında Kardeş İlişkileri	35

BÖLÜM III

3. TÜRK MASALLARINDA KARDEŞLİK

3.1. Türk Masallarında Kardeş İlişkileri	46
3.2. Türk Masallarında Kardeş İlişkilerini Etkileyen Faktörler	48
3.2.1. Kıskançlık ve Rekabet	48
3.2.1.1. Maddi Kıskançlık	51
3.2.1.2. Mutluluk	53
3.2.1.3. Rekabet	54
3.2.1.4. Başarı ve Güzellik	55
3.2.2. Alay Etmek Ve Küçümsemek	59
3.2.3. Kardeşler Arası Adalet Ve Miras Paylaşımı	61
3.2.4. Kardeş Edinme	66
3.2.5. Üvey Kardeşlik	66
3.2.6. Kardeşler Arasında Sevgi, Hoşgörü ve Bağlılık	69
3.3. Doğa Üstü Yaratıkların Kardeş İlişkileri	71
3.4. Kardeş Sayılarına Göre Türk Masalları	73
3.4.1. İki Sayısı ve İki Kardeşli Masallar	74
3.4.2. Üç Sayısı ve Üç Kardeşli Masallar	76
3.4.3. Dört Sayısı ve Dört Kardeşli Masallar	81

3.4.4. Altı Sayısı ve Altı Kardeşli Masallar	83
3.4.5. Yedi Sayısı Ve Yedi Kardeşli Masallar	85
3.4.6. Kırk Sayısı Ve Kırk Kardeşli Masallar	87

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	92
5. KAYNAKÇA	95
6. EKLER	100
7. ÖZGEÇMİŞ	112

KISALTMALAR

A.B	: Ana Britannica
AKT	: Aktaran
C	: Cilt
Çev	: Çeviren
Çuv	: Çuvaşça
FR	: Fransızca
H.Z	: Hazreti
HAZ	: Hazırlayan
HLK	: Halk ağzında
İ.A	: İslam Ansiklopedisi
KKLP	: Karakalpakça
KZK	: Kazakça
KRG	: Kırgızca
NOG	: Nogayca
ÖZB	: Özbekçe
S	: Sayfa
SAG	: Soğdca
TAR	: Tarih
T.A	: Türk Ansiklopedisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKM	: Türkmence
VB	: Ve benzerleri
VD	: Ve diğerleri

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa No:****Tablo 1.** İncelenen masallardaki kardeş sayılarının sayısal dağılımı. 74

EKLER LİSTESİ**Sayfa No:**

6.1. Etik Kurulu Onay Belgesi.....	100
6.2. İncelenen masal kitaplarındaki kardeş ilişkilerinin çok yönlü sayısal dağılımı. ...	102
6.3. İncelenen Masallar:.....	103

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

“Türk Masallarında Kardeş İlişkileri” adlı çalışmada, kardeş anlayışının tarihsel süreçteki yeri ve kazanımlarından bahsedilmiştir. Türk masallarının kardeşe ve kardeşliğe olan bakış açısı çeşitli yönleriyle ortaya koyularak kardeş kavramının önemi vurgulanmıştır. Eski Türk destanlarında ve Türk masallarında kardeş ilişkileri, kardeş sevgisi, kardeşler arasında mal paylaşımı, iş bölümü, hakimiyet mücadelesi, kıskançlık, kardeşlerin aile içerisindeki işlevi gibi birçok konu incelenerek ele alınmıştır. Bu çalışmada, Dede Korkut Destanı ve çeşitli Türk Destanları’ndan faydalanmanın yanı sıra Pertev Naili Boratav, Umay Günay, Naki Tezel, Ignacs Kunos, Hasan Latif Sarıyüce, Erol Ülgen gibi önemli isimlerin masal derlemelerinden yararlanılarak metin merkezli bütünsel bir çalışma ortaya koyulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Masallar üzerine yelpazesi oldukça geniş ve verimli çalışmalar ortaya koyulmuştur. Bu durum masalların gelişim eğilimini günden güne zenginleştirerek devam ettirmektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında Türk masallarında kardeş ilişkilerine dair çalışmaların olmaması ve bu konuya yönelik eğilimlerin az olması sebebiyle çalışmanın hedef noktası bu yönde olan eksikliğe fayda sağlamaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Aile bireylerinin, birbirleriyle kurduğu iletişim aile sağlığını etkilediği gibi aile içerisinde bulunan çocukların birbiriyle olan ilişkisini de doğrudan etkilemektedir. Türk aile yapısının gelişim anlayışında kültürel ve çevresel faktörler fazlaca etkilidir. Eskiden beri süre gelen ilmi anlayış felsefesinin temelini oluşturan aile ve aile içerisindeki döngünün parçası haline gelen kardeşliğin değeri fazlaca ehemmiyet taşımaktadır. Kardeşliğin eski Türk toplum anlayışındaki önemi oldukça fazladır. Türk masallarında kardeş ilişkilerinin temelini sarsan ve bu ilişkileri olumsuz anlamda etkileyen ana unsur kıskançlıktır. Kardeşini öldürecek kadar gözü döndüren bu faktör Türk masallarının

vazgeçilmez unsurudur. Bunun yanı sıra kardeşler arasında sevgi, bağlılık gibi birleştiren, kucaklayan yapıların görülmesi oldukça önemlidir.

1.4. Kuramsal Çerçeve

1.4.1. Kavram ve Terimler

Çalışmada masal, kardeş kavramları üzerinde fazlaca durulmuştur.

Masal: Türkçe sözlüğe göre masal, “ Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağan dışı olayları anlatan hikaye” demektir. (Türkçe Sözlük, 2009, s.1349).

Kardeş: Türkçe sözlüğe bakıldığında kardeşin tanımı şu şekilde yapılmıştır; “Aynı anne ve babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı”demektir.(Türkçe Sözlük, 2009, s.1084).

1.4.2. Kuramsal Tartışma

Bu başlık altında, masal ve destan arasındaki ilişkiye ve masalın hitap ettiği kitleye yönelik bir tartışmaya yer verilmiştir. Bu bağlamda yapılan kuramsal tartışmalar çok eskiye dayanmaktadır. Dünya İnançları Sözlüğüne bakıldığında masal hakkında şu bilgiler verilmektedir: “Doğada olmayacak konuları içeren kulaktan kulağa aktarılan öykü... Sözlü bir halk anlatımı niteliğiyle gelişmiştir. Bütünüyle hayal ürünü olanları bulunduğu gibi gerçek olaylara dayananları da vardır. Ne var ki temelde gerçek olaylardan yola çıksa bile olağanüstülüklerle süslenir. Cansız doğa canlandırılır, hayvanlar konuşturulur; cin, peri, dev, zebani vb. gibi hayal ürünü etkenler varlıklaştırılır. İyiler çok iyiye, kötüler çok kötüye indirgenerek ülküleştirilir. Böylelikle halkların dilekleri abartmaya açık bir dille ifade edilir. Bundan dolayı masal içinde bulunduğu toplumun inanç, zevk ve dileklerini yansıtır. Halkın çocuksu yanlarından türediği için genellikle çocuklara seslenir. Masal (fr.Fable), temel yapısı bakımından efsaneden farksızdır. Ayırt edilmesi gerekirse efsanenin çocuklara seslenen ve bundan ötürü de daha çocuksu olan biçimi denilebilir.” (Hançeroğlu, 2000, s.306). Yapılan bu tanımlamada masal üzerine fazlaca bilgi verilmiştir. Bu tanımlamanın aksini ifade eden bir diğer görüş ise Şimşek’e aittir. Şimşek, masal ve efsanenin birbirini etkilediğini dile getirir ancak masalın yalnızca çocuklara hitap etmediğini savunur. Büyüklere hitap etmesi içinde ortaya koyulan masalların varlığından söz eder. Türk masallarının birçoğunun her yaştan insan kitlesine hitap edebilecek olgunlukta olduğunu dillendirir.

Masal ve efsanenin ortak yönleri olduğu gibi birbirinden ayrılan yönleri de vardır. Şimşek'e göre masal ve efsanenin ayrılan yönleri şunlardır:

“Masallar efsanelere göre daha uzun metinlerdir. Efsanelerin inandırıcılık vasfı vardır. Masalların ise bir hayal ürünü olduğunu herkes bilir. Efsaneyi herkes bilir fakat masalların özel bir anlatıcısı vardır. Efsanelerin konuları bir yere, olaya ya da şahsa bağlanır; masalda bu özelliği görmeyiz. Efsanelerin dini yönü ağır basar. Bu durum masallarda o kadar belirgin değildir.” (Şimşek, 2001, s.13).

Bunun yanı sıra kardeş ilişkilerini etkileyen çatışmalara dair bilimsel tartışmalara yer verilmiştir. Anne ve babanın kardeşler arası çatışmaları engelleme konusunda neler yapması gerektiği hakkında bazı araştırmacılar, aile bireylerinin çocuklar arası çatışmaya katılması gerektiğini düşünürken bazı araştırmacılar ise, katılmamaları gerektiğini savunur. Felson ve Russo (1988) anne ve baba müdahalesinin özellikle ailenin küçük kardeşin yanında olmasının çatışmanın çıkılmaz bir hale getireceğini ve kardeş ilişkilerinin dengesini bozacağını dile getirirken; Dunn (1988) ebeveynlerin savunmasız olan ve çatışmayı yönetme becerisi olmayan küçük çocukların yanında olmaları fikrini savunur. Ross ve ark. (1994) ise anne ve babanın çatışmalara müdahale etmedikleri takdirde büyük olan çocuğun küçük çocuk üzerinde egemenlik kuracağını ve adillik kuralının hiçe sayılacağı fikrini savunur. Dolayısıyla, anne ve babanın kardeşler arası çatışmaya müdahale etmesiyle ilgili farklı görüş ve tartışmalar bulunmaktadır (Akt.Köse, 2003 s.14).

1.5. Yöntem

Tez, dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm giriş bölümüdür. Bu bölüm konu, amaç, kapsam ve yöntem hakkında bilgilerin verildiği kısımdır. İkinci bölümde ise masal, aile ve kardeş kavramları üzerinde durularak bu kelimelerin etimolojik kökeni hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölüm ise ana konunun işlendiği kısımdır. Aile içerisinde yer alan kardeşlik döngüsünün bütün yönleriyle verildiği bu bölümde, kardeşliğin işlevi ve önemi vurgulanmıştır. Türk masallarında kardeşlerin birbiriyle olan ilişkileri, bakış açıları, fikir ayrıkları, mücadeleleri ortaya koyulmuştur. Pertev Naili Boratav, Naki Tezel, Ignacz Kunos, Hasan Latif Sarıyüce ve son olarak Erol Ülgen'in masal kitapları taranarak kardeşlik ilişkilerine dair örnekler tespit edilmiştir. Tespit edilen bu örnekler doğrultusunda kardeşlik ilişkilerini etkileyen faktörler ve kardeşlerin sayısal değeri üzerine çok yönlü bir değerlendirme yapılmıştır. “ Sonuç ve Öneriler”

bölümünde ise incelenen masallarla ilgili genel bir değerlendirme yapılarak, incelenen kitaplardaki masalların dağılımına yönelik tablolar oluşturulmuştur. Kitaplarda yer alan masalların toplam sayıları verilerek kardeşlik konusunu içeren masalların oranına dair sayısal bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada kullanılan kaynaklarla ilgili bilgiler verilmiştir. Son olarak ekler kısmında ise ülkemizde yapılan masal çalışmalarına, incelenen masallara ve incelenen masallardaki kardeş ilişkilerinin çok yönlü sayısal dağılımına yer verilmiştir.

1.5.1. Sınırlılıklar

- 1 Araştırmanın süresi yüksek lisans tez süresiyle sınırlıdır.
- 2 Araştırmanın konusunu seçilmiş Türk masallarını kapsamaktadır.
- 3 Araştırmanın üçüncü bölümü Pertev Naili Bortav, Naki Tezel, Ignacz Kunos, Hasan Latif Sarıyüce ve Erol Ülgen'in derlemiş olduğu masal kitapları içerisinde yer alan iki yüz kırk dört masalı kapsamaktadır. Türk masallarında kardeş ilişkileri, kardeşlik sorunları, aile içerisinde kardeşlik, kardeşlerin kıskançlıkları ve bunun neticesinde oluşan olumsuz sonuçlar, kardeş sevgisi, kardeşlerin kolektif hareketliliği gibi birçok konu çalışmanın kapsamını teşkil etmektedir
- 4 Araştırmanın üçüncü bölümünün üçüncü ana başlığında ve dördüncü ana başlığında yer alan alt başlıklarda “Kardeş Sayılarına Göre Türk Masalları“ ve “Doğa Üstü Yaratıkların Kardeş İlişkileri” kaynak sınırlıdır.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Masal Kavramı

2.1.1. Masalın Tanımı

Masal, Türk halk edebiyatının anlatmaya dayanan önemli türlerinden biridir. Masallar evrensel olmalarının yanı sıra, içeriğinde ele alınan motifler açısından milli özellikler göstermektedir. İnsanoğlunun hayallerini olağan üstü bir ifadeyle dile getiren masal, insana ait olan olumlu ve olumsuz tüm duyguları bünyesinde taşımaktadır.

Eski dönemlerde sözlü ürünün bir parçası olan masal büyük küçük fark etmeksizin her yaştan dinleyiciye sahipken, sonraki zamanlar yazıya aktarılarak yazılı edebiyat bünyesinde kendisine yer bulmuştur ve çocuk edebiyatının gelişim göstermesiyle birlikte çocuk edebiyatı kolunda yerini almıştır.

Masal üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, masalların genel anlamda toplumun yaşayışına, kültürel değerlerine, hayat görüşüne dair birçok bilgiyi barındırdığı görülmektedir. Masallara bu anlamda baktığımızda nesilden nesile uzanan önemli kültür aktarıcısı, kültür taşıyıcısı dememiz yanlış olmaz. Masallar bu taşıyıcı yanıyla toplumsal eğitim işlevi kazanmaktadır. Masallar aynı zamanda bulunduğu bölgenin örf, adet, dini inançları, toplumun genel geçer kabul görülmüş fikir anlayışlarını yansıtmaları açısından oldukça önemli bir yerdedir.

Kavramlar ve adlandırmalar her dönem değişen çağın gelişme arzusu içerisinde farklı adlandırmalar ve tanımlar gösterebilir. Masalda günümüze gelinceye dek birçok söylem haznesi içerisinde yerini almıştır. Masalın tanımı çeşitlenerek günümüze kadar ulaşmıştır. Masalın kökeni eski dönemlere dayandığı için masal terimi üzerine birçok araştırmacının görüşleri öne sürülmüştür.

Dünya kültürünün önemli bir parçası haline gelen masallar üzerine ülkemizde bilimsel ve akademik olmak üzere birçok çalışma ortaya koyulmuştur. Yapılan bu çalışmalarda ve çeşitli sözlük ve ansiklopedilerde masalın tanımı yapılarak masalın birçok yönü ortaya koyulmuştur.

Türkçe Sözlük'te masalın tanımı şöyle yapılmıştır.”1. Genellikle halkın yarattığı ağızdan ağıza kuşaktan kuşağa dolaşan çoğunlukla insanların veya tanrıların başından

geçen olağan dışı olayları konu alan hikayelerdir. 2. Öğüt ve ahlak verici alegorik eserlerdir. 3. Boş yalan söz. 4. Değersiz önemsiz şey” (Türkçe Sözlük, 2009, s.1349).

Osmanlıca-Türkçe Lügat’ında Develioğlu masalın tanımını şu şekilde yapmıştır. “Terbiye ve ahlaka faydalı, yararlı olan hikaye” (Develioğlu, 2001, s. 625).

Folklor ve Mitoloji sözlüğünde masal hakkında şu ibareler yer almaktadır: “Genellikle kıssadan hisse çıkarılan cadılar, hayaletler ve şeytanlarla dolu, mucize ile gerçeğin sınırlarının kalktığı, bitki ve hayvanların insan karakterine bürünebildiği olağanüstü serüvenlerin adıdır. Masallar gerçek olaylardan yola çıksalar bile cansız doğa canlandırılarak, bitki ve hayvan konuşturularak, devler, cinler, periler anlatıma eklenerek süslenmektedir.” (Öztürk, 2009, s.678). Bu tanımlamada masalın öğretici yanından ve masal kahramanlarından bahsedilmiştir.

“Kamus-ı Osmani’ ye göre masal kelimesi “mesel” in değiştirilmiş şekli olup, mesel halk dilinde meşhur olan adap ve öğütleri anlatan söz demektir. “Darb-ı mesel”, atalardan kalan hikmetler, ibretli sözler anlamındadır. Buna göre masal, Arapça bir kelime olan meselden meydana gelmiştir” (Köksal, 1985, s.134).

Şemseddin Sami’nin Kamus-i Türki’sine bakacak olursak mesel bölümünde şöyle bir açıklama karşımıza çıkmaktadır, “Adab ve ahlak ve nasayihe müteallik küçük hikaye. Masal bundan galattır.” ifadesiyle masal tanımı ortaya koyulmuştur. (Sami, 1995, s.1288).

Türk Ansiklopedisi’nde ise, masalın tanıma hakkında şu ibare geçer. “Masal, olayların geçtiği yeri ve zamanı belli olmayan peri, cin, dev, ejderha, cadı, Arap, padişah, vezir gibi kahramanları belirli kişileri temsil eden hikaye” ifadesiyle masalın tanımı verilmiştir (T.A, 1976, s. 317).

İslam Ansiklopedisi’nde masal kelimesinin dillerdeki adlandırılması ve anlamı üzerine bilgiler verilmiştir. Masal hakkında şu bilgiler ortaya koyulmuştur: “Aslında ıstikakına göre, Habeşçe mesl, messale, Aramice masla ve İbranice masal gibi mukayese ve karşılaştırma ifade eder, tabirler mutad olarak bu şekli aldıkları için bu kelimeye sonra umumi olarak, atalar sözü ve darb-ı mesel manasını almıştır.” (İ.A, 1979, C.8, s. 120).

Türk masal tarihinde masalın yerine kullanılan birçok kelimeye rastlanılmaktadır. Türkiye ve çevresinde “masal”, “mesel”, “hekat”, “hikaye” gibi terimler masalın yerine kullanılırken, Kafkaslar ve Azerbaycan’ın bazı bölgelerinde masal için “nağıl” deniliyordu. Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan,

Uygur Özerk Cumhuriyeti gibi Türk ülkelerinde ise masal için “ertek” , “erteği” deniliyordu. (Sakaoğlu, 2015, s. 3).

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi’nde masalın her yönünü kapsayan şöyle bir tanımlama yapılmıştır; Masal kelimesi halk arasında uzun yıllardan bu yana anlatılmakta olup içerisinde olağanüstü olayların olağanüstü kişilerce yaşanıldığı, ”bir varmış bir yokmuş“ gibi alışlagelmiş klişelerle başlayıp belirli bir uzunluğu olmakla birlikte sonunda “onlar erdi muradına biz çıkalım kerevetine, yedi içti, gökten üç elma düştü, biri anlatana, “biri dinleyene, biri de bana” gibi sözlerle son bulup zaman ve mekan terimleriyle sınırlandırılmayıp, sözlü anlatım özelliği taşıdığı vurgulanmıştır. (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1986, s.149-153).

Ana Britanica’da masalın tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Olağanüstü öge, kahraman ve olaylara yer veren öykü.” (A.B, 1994, C.22, s.102). Yapılan bu tanımlama oldukça kısadır. Bu tanımlamada masalı diğer türlerden ayırt edebileceğimiz kıstaslara yer verilmemesi bu tanımlamayı eksik kılmıştır. Yapılan bu tanımlamada ayırt edici unsurların verilmemiş olması bu tanımlamanın mitoloji tanımına da uygunluk sağlamasına sebebiyet vermiştir. Çünkü mitlerde de olağanüstü kahraman ve olaylar yer almaktadır.

Sakaoğlu, masalın tanımını şöyle yapmıştır. “Olağan üstü yaratıkların ve karakterlerin gerçek üstü dünyasına şöhret ve talih kazanan sıradan kahramanları ve olağanüstülükleri içine alan nesirlerdir” diyerek masal kelimesinin köklü bir geçmişinin olduğunu dile getirmektedir. Masal kelimesinin bugünkü gerçek anlamda kullanılmasının tarihi oldukça yenidir. Belki 130 yıllık geçmişi olan bu terimin yerine daha önceleri farklı, kendine has anlamları olan kelimeler kullanılmıştır. Kelimenin zamanla “masal” şekline dönüşecek olan “mesel” şekli, 19. yüzyılın başlarından itibaren görülmeye başlanır; böylece “mesel” e de eski anlamlarına ek olarak yeni bir anlam yüklenmiş olur. (Sakaoğlu, 2015, s.3-4).

Pertev Naili Boratav “100 Soruda Halk Edebiyatı” adlı eserinde masalı şöyle tanımlamıştır: “Masal nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatıdır “ (Borotav, 1969, s.80).

Torun ve Güzel tarafından hazırlanan “Türk Halk Edebiyatı El Kitabı” adlı eserde masalın tanımı şu şekilde yapılmıştır; “Şahıs ve vak’aları insan üstü ve tabiat üstü hususiyetler ve nitelikler taşıyan hikayelerdir.” (Torun&Güzel, 2004, s.219).

Marie Louise Von Franz’a göre masal “Kolektif bilinç dışının ruhsal sürecinin en saf ve en basit ifadesidir.” (Von Franz, 1996, s.1).

Kabaklı’ya göre masalın tanımı “Sözlü nesir halk verimlerinin en güzel edebi çeşidi olan masal, günlük hayatın sınırlı, kuru gerçeğiyle yetinemeyen halk muhayyilesinin tabiat ve gerçek dışı bir alemde yaşattığı kahramanların hikayesidir.” (Kabaklı, 2004, s.111).

Umay Günay ise, masalın tanımını “Türk Dünyası El Kitabı” adlı eserinde şöyle açıklar: “Asırların birikmiş irfanını ve belirli bir hayat düzenini, yaşamak zorunda olduklarımızla yaşamak istediklerimizi bir arada kendine has bir atmosferde ve üslupla, kendi mantık silsilesi içerisinde geleneksel motiflerle anlatan masallar, sözlü anlatım türlerinin en ilgi çekici olanıdır.” (Günay, 1992, s.321).

Yapılmış olan tanımlamalarda masalın yüzyılları aşan bir geçmişi olduğu görülmektedir. Masallar kendi bünyesinde bulunduğu coğrafyanın köklü geçmişine dair ve kültürel değerlerin yaşayış biçimine dair birçok bilgiyi barındırdığı ve sözlü kültürün yaşayan varlığı olarak önemli bir tür olduğu görülmektedir.

Masallar, belirli bir mekan ve zamanla sınırlandırılmayacak kadar geniş hayal ürünleri yelpazesinde oluşmakla birlikte sosyal yaşamın izlerini kendi içerisinde hissettirerek, olağanüstü varlık ve kişilerin mücadelelerine ortam sağlayarak, kalıplaşmış ifadelerin serpiştirilerek anlatıma renk katmasıyla oluşturulmuş sözlü ürünlerdir.

Masal üzerine yapılan tüm tanımlama ve görüşler neticesinde masal için şunları söyleyebiliriz. Kolektif bilinç dışı neticesinde oluşan bir ürün olmakla birlikte çeşitli milli motiflere hakim olan masal; yaşama dair olan olayların sembolik bir dille ve olağanüstü kişi ve kişilerce harmanlanıp anlatıcılar tarafından anlatılıp aktarılmasıyla oluşan eğlendirmeyi ve bunun yanı sıra ders vermeyi amaçlayan, inandırma kaygısı taşımayan sözlü anlatım türüdür.

2.1.2. Türk Halk Edebiyatında Masalların Yeri

Toplum ağzında yüzyıllardır süre gelen dilden dile anlatılan masalların kalıplaşmış giriş ve bitiş cümleleri vardır. Bunlar; bir varmış, bir yokmuş, sonunda yedi içti, onlar erdi muradına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatıcıya biri dinleyiciye biri bana gibi kalıplaşmış ifadelerle renk katılan masalların belli bir

uzunluğu vardır, mekan ve zaman faktörlerinin masalın içinde eridiğini gördüğümüz bu sözlü ürünler masal olarak varlığını göstermektedir.

Türk milletinin çok yönlü ve çok zengin masalları vardır. Türk masalları birçok coğrafyayı aşır kitlesel, evrensel bir statü kazanmıştır. Etkileşim ağının fazlaca olmasından kaynaklı olarak masallarımız çeşitli toplumları, ulusları etkilemekle birlikte masalarından etkilendiğimiz uluslar da gayet tabi vardır. Geniş çapta ilerleme kaydeden masallarımız evrensel bir nitelik kazanmıştır.

Türk Masallarının tarihi geçmişine baktığımızda 11. ve 13. yüzyıllar arasında Türkler yeni yurt arayışıyla birlikte büyük kitleler halinde Anadolu ve Rumeli topraklarına gelmişlerdir. Burada yerleşik toplumların inanç ve kültür yapılarından etkilendikleri görülmüştür ancak sözlü kültür yapılarındaki milli anlayışı titizlikle korumaya çalışmışlardır. İlk Türk masallarında göçebe hayatın izleri ve göçebe hayatın vazgeçilmez yaşam unsurları görülmektedir. Göçebe yaşamın vazgeçilmez unsuru olan hayvanlar masallarda bolca kullanılmıştır. At, geyik gibi hayvanlar ilk Türk masallarının önemli parçası haline gelmiştir. Yerleşik hayata geçen Türkler bu hayatın işlevini ve birçok unsurunu masallara konu edinmişlerdir. Bu dönemde ortaya koyulan masallar sözlü ve yazılı unsur olarak varlığını devam ettirirken yerleşik yaşamın önemli bir parçası olan ve yetiştirilen bitkiler, kuş tasvirleri masalların olmazsa olmazları olmuştur (Taner, 1988, s.42-43).

Türk tarihinde yaşanan göç unsuru Türk masallarının her yönden zenginleşerek farklı imgelerin masallara girmesini sağlamıştır. Bu durum Türk masallarının gelişerek devamlılık sağlamasına olanak sağlamıştır. Farklı diyarların ve yeni ülkelerin keşfi çeşitli etkileşimleri beraberinde getirerek yaşayan sözlü geleneğin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Halkbilimci Hasan Latif Sarıyüce, Türk Folklor Araştırmaları'nın Ocak 1979 tarihli sayısındaki "Ders Veren Türk Masalları" adlı yazısında şöyle diyor: "Bir numaralı masal olarak yayımlayacağımız Şahin Yavrusu ile Akbaba, ki bu masalı Hacıbektaşlı yaşlı bir zattan dinlemiştim, Kırgızların ulusal destanı olan Manas Destanı içinde yer almaktadır. Bu masalı oradan buraya hangi rüzgar savurdu diye uzun uzun araştırmaya gerek yoktur sanırım. Bin yıl önce Orta Asya steplerinden konup geldiğimizi anımsamamız özdeşliğin nedenini belli eder." (Taner, 1988, s.42). Buradan da anlaşılıyor ki toplumlar arasında etkileşim kaçınılmazdır. Toplumlar arasında gerçekleşen bu alışveriş niteliğindeki konu benzerliği farklı adlandırmalarla birçok toplumda varlığını göstererek yaşamaktadır.

Türk masallarını incelediğimizde Türk halkının yarattığı kahramanları, Türk halkının özlemlerini, Türk halkının dilek, istek, nitelik, fikriyatlarına dair birçok bilgiyi bulmak mümkündür. Türk masallarında verilmek isteten bir mesaj, bir halk düşüncesi vardır. Türk masallarında aynı zamanda verilmek istenen bir dünya görüşü vardır. Masallara baktığımızda iyilerin mükafat aldığını, kötülerin ise cezalandırıldığını, doğru yolda ilerleyenlerin er ya da geç muratlarına ereceğine dair mesajlar ve düşünceler verdiğini görebiliriz.

Türk halk kültürünü ve anlayışını yansıtan müstesna ürünler arasında masallar önemli bir konumda kendine yer alır. Masallarda toplumun kabul görmüş doğru ve yanlışlarına, olaylar karşısındaki söylem ve düşüncelerine dair birçok bilgiye ulaşmamız mümkündür. Masallarımız uzun yıllar değersiz görülmüş; boş, safsata kişilerin işi ve uğraşı olarak görülerek bir köşeye atılmıştır. Ancak Cumhuriyet Dönemiyle birlikte masallara el atılarak zengin değerler içeren bu önemli parçalara hak ettiği değer verilmeye çalışılmıştır. Türk masalları zengin kültür hazinesi ve değer yargıları açısından Türk halk bilimi ve Türk folkloru bakımından önemli bir yere koyulmaktadır. Türk masalları milletin maddi ve manevi tüm değerlerini, olgularını yansıtmaları ve barındırması açısından güçlü ve değerli ürünlerdir.

Halk bilimi açısından masallarımıza baktığımızda sosyokültürel özelliklerin ve doğa ile iç içe geçen yansımaların ele alınıp anlatılmasıyla masal; ulusal, yöresel, halkın kültürünü gözler önüne seren güçlü bir işlev kazanır.

Türk masalları Halk bilimi açısından yelpazesi oldukça geniş konuları içerisinde barındırmaktadır. Masallarda evlilik, doğum, sünnet, düğün, halk mutfağı, mimari gibi halkı yansıtan ve halka ait olan birçok unsura ulaşmak mümkündür.

Türk masallarında halkın temel yaşam anlayışı içerisinde önemli kabul edilen giyim-kuşam, barınma, mesken tutma, nişan, düğün, temizlik anlayışı ve adabı, ahlak ve saygıya dair birçok bilgiye ulaşılmaktadır. Bunların yanı sıra halk mimarisinin vazgeçilmez unsuru olan avlu figürünün çokça görülmesi ve daha birçok halk ürününe rastlanması Türk masalının muazzam birer eserler topluluğu olarak varlığını sürdürmesinde etkili olmuştur.

Masallar halkın kültürünü, inanışlarını, insani ilişkilerini, mücadelelerini kısacası halkın maddi ve manevi değerlerini bütün yönleriyle yansıtmaları açısından bir nevi ayna görevi görmektedir. Masallar olağanüstü, aşırıya kaçan ifadelerin arasına sızmış gerçekliklerle adeta yaşayan toplumun aynası haline gelerek toplumu tüm yönleriyle yansıtmaktadır.

Türk halkının inanışları masalarda fazlaca görülmektedir. İnancın tanımını yapacak olursak bir düşünce ya da bir olguya bağlı kalıp hayatın içerisinde bu düşünce ya da olgunun kabul görülmesi durumuna inanç denilmektedir. İnsanlık tarihi boyunca inanma ihtiyacı her insan topluluğu içerisinde kendini göstermekteydi ve bu ihtiyaç neticesinde inanma duygusu yeni düzen ve yaşayışların içinde var olup günümüze kadar uzanmıştır. Bazı eski inanışlar halen günümüzde kabul gördüğü gibi değişen hayat şartlarının beraberinde getirdiği yenilikler ve çeşitli etkileşimler neticesinde inanış anlayışında değişimler görülmektedir. Masallara baktığımızda ise din, ahlak, inanç üçgeninin toplumdan topluma ve dönemden döneme farklılık gösterdiğini yakalayabilmekteyiz. Bu açıdan masalara baktığımızda halk kültürünün verilerini, yaşam anlayışındaki dinsel ifadeleri bize göstermesi ve aynı zamanda bu farklılık ve çeşitliliği kavrayabilmemiz için oldukça aydınlatıcı olması bakımından değerli ürünlerdir.

2.1.3. Masalarda İşlenen Konular

Masallar daha çok orta ve alt kesimden insanların hayatlarına dair bilgi vermektedir. Masal kahramanları, orta ve alt tabaka kişiler arasındaki alelade insanlardan seçilmektedir. Masalarda toplumun üst konumunda yer alan vezirler, padişahlar, toprak sahipleri vb. kimseler yer almaktadır. Masalarda kahramanların yoksul halkın içine girerek onlara dair bilgi vermesi de oldukça önemlidir.

İyi kalpli ve sevgiyi kendine çeken tipler masalın odak noktası haline gelmiştir. Masalara baktığımızda masal kahramanları iyi huylu, zeki, cesur, saf ve temiz kalpli olmalarıyla dikkat çekmektedirler. Masal kahramanı eğer genç bir kıyza güzel sıfatlar alarak masal içerisinde yer edinir. Kadın kahramanlar genellikle “ay parçası”, “ayın on dördü” gibi güzel sıfatlar alarak anlatılır. Masalarda iyi huylu kahramanların yanı sıra tam zıttı olarak kötü huylu kahramanları da görebilmekteyiz.

Masalarda aynı zamanda masal kahramanına düşman olan karşıt özellikler taşıyan kişi veya olağanüstü yaratıklar karşımıza çıkabilmektedir. Masal kahramanına düşmanlık, kötülük besleyen bu kişiler hayvansı yaratıklar olmanın yanı sıra kıskançlık, kötülük besleyen kardeş, üvey anne, komşu gibi kişiler olabilmektedir.

Masalarda genellikle sevdiğine kavuşmak isteyen gençler, çocuk sahibi olmak isteyen padişahlar, üvey annesinin tehlikeli oyunları ile karşı karşıya gelen kardeşlerin hayatı ve mücadeleleri konu edinilir. Hasan Latif Sarıyüce’nin Anadolu Masalları

kitabındaki “Tın Tın Eden Kabacığım” masalı üvey anne ve kardeşlik konusunu ele alması açısından bu duruma örnek gösterilebilir (Sarıyüce, 2010, s.134-140).

Masalarda kahramanların çatışmaları, mücadeleleri konu edinilmektedir. Masal kahramanlarının savaştığı, münakaşaya, mücadeleye girdiği kişiler; cadı, büyücü, üvey anne şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

“Masalların büyük bir çoğunluğu olağanüstü kişileri ve olayları konu alır. Masallarda gerçek yahut gerçeğe yakın bazı durumlar konu edinilebilir. Ancak bu gerçeklik olağanüstü bünye içerisinde erimiştir. Masallarda kötülük, iyilik, doğruluk, cisimlendirilmiş kişilerin savaşları, düşleri, olağanüstü güçlerin yardımıyla engelleri aşma çabaları görülmektedir.” (Artun, 2013, s.141).

Masallarda asıl kahramanlar ve diğer kahramanlar arasında geçen birliktelikler, sorunlar, uzlaşmazlıklar konu edilir. Bazı durumlarda kahramanlar önemli bir nesneye ulaşma çabasına girer. Naki Tezel’in Türk Masalları kitabındaki “Altın Bülbul” masalı bu duruma örnek gösterilebilir. “Altın Bülbul” masasında, masal kahramanı olan üç kardeş, babaların isteği doğrultusunda altın bülbulü bulmak için yola çıkar. Bu yolculukta başlarına çeşitli olaylar ve talihsizlikler gelir (Tezel, 2017, s.156-186). Bu ulaşma çabası kahramanı çeşitli mücadelelere ve zorlu uğraşlara yönlendirir ve ortaya macera dolu konu yelpazesi çıkar. Masallara bu anlamda bakacak olursak konu çeşnisi bakımından oldukça geniş olmakla birlikte sonunda mesaj vermeyi amaçlayan konulara yer vermesi açısından önemi büyüktür.

2.1.4. Masalların Anlatılış Sebepleri

Halkın kültürünü, yaşayışını, zevkini yansıtan masallar roman ve hikayelerin temelini oluşturmaktadır. Çok eskiden günümüze kadar uzanan masalların anlatılma sebepleri çeşitlilik göstermektedir. Masalların anlatılış sebebi çocukları düşündürerek eğlendirmenin yanı sıra hayal dünyalarını zenginleştirmek bazen de çocuklara kıssadan hisse vermektir.

Önemli kültür mirasımız olan masallar, barındırdığı bu kültürel değerleri dinleyene ya da okuyucuya yansıtması açısından kıymetlidir. Kültür malzemesi olarak da aktarılan masalarda eski yaşayış, düşünce sistemine dair pek çok bilgiye ulaşmak mümkündür. Masalarda eski yaşayış içerisinde varlığını sürdürmüş olan din anlayışına ve cemiyetlerin varlığına dair bilgilere rastlanır. Bu durum kültür mirasımızın zenginliğine önemli katkılar sağlamaktadır.

Masalların çocuk eğitimindeki rolü oldukça önemlidir. Masalların çocuk eğitiminde oynadığı olumlu role, çocuk kitabı olarak neşredilen birçok masalın mevcudiyeti canlı birer örnektir. Çocuklar için anlatılan masallar onları bilgi kasvetiyle sıkmayan, maceracı hayallere iterek eğlendiren, düşündüren, eğiten bir amaç görür (Sakaoğlu, 2002, s.12). Günümüzde çocuklar için anlatılan masalların farklı anlatış sebepleri vardır. Uyumaya hazırlanan çocukların uykuya geçişini kolaylaştırmak için ve en önemlisi de hayal dünyalarını zenginleştirmek amacıyla masal anlatılarak okunur. Günümüzde masallar daha çok çocukların yoğun olduğu bir kitleye hitap ettiği için çocuklar için yazılmış masallar oldukça fazladır.

Çocuklar için anlatılan masalların yanı sıra zevk amacıyla anlatılan masallarda vardır. Bu masallar gülmek, eğlenmek ve keyifli zaman geçirmek amacıyla yetişkinler için anlatılan masallardır. Buradan da anlaşılacağı üzere eski dönemlere baktığımızda en önemli eğlence aracı olarak masalları gösterebiliriz.

2.1.5. Türk Masallarında Tipler

Türk masalları Türk yeteneğinin ve Türk zekasının bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk masallarında birçok tip ve kahraman bulunmaktadır.

“Devler” Türk masalının önemli tiplerindendir. Devler, güçlü ve çevik kalkanlarıyla insanlara savaş açıp onları yok etmeyi amaçlar. İnsan eti yiyen, kötü, korkutucu, vahşi devler olduğu gibi iyi özellikler taşıyan devlere de rastlanır. Bazı masallarda insanların dev kılığına girip insanları korkutmak istediği sonrasında geri eski hallerine döndüğü de görülmektedir. Yer altı dünyasının zenginlikleri devlerin elindedir (Sakaoğlu, 2013, s.7).

Türk masallarının bir diğer önemli tipleri ise padişahlardır. Padişah tipi, masallarda yaygındır. Bunlar Görkemli saraylarda otururlar, oğulları kızları vardır. “Kızları perilerle ilişki kurarlar, oğulları güzel kızlara aşık olurlar. Özellikle küçük oğul başarıdan başarıya koşar. Kırk gün kırk gece düğün yaparlar.” Padişahlar başarı gösteren kişiler için “Dile benden ne dilersen” der. Dünya malı bağışlar. (Taner, 1988, s.43). Bunun yanı sıra Türk masallarında kötü padişahlarda vardır. Bu padişahlar yanlarında cellat bulundurur.

Türk masalının bir diğer önemli tipi ise Köse’dir. Köse, şaşkın ama savaşımçı bir tiptir. Çoğu kez gurbet illere başını alıp gider. Birçok sınava katılır, kurnazlığıyla sınavlardan başarılı çıkar. Beklenmedik işleri başarır. Devlerle sürekli ilişki halindedir.

Devleri kendi çıkarı doğrultusunda kullanmaya çalışır. Tüm caba ve uğraşları neticesinde başarılı bir şekilde kendi diyarına döner. Özellikle “Keloğlan ve Köse” masallarında hilebaz değirmenci, zengin ağa olarak kötücül “Köse” tipleri de vardır. (Taner, 1988, s.44).

“Keloğlan” Türk halkının yarattığı olumlu bir karakterdir. Halkımız keloğlanla birlikte kendini anlamış, kendi niteliklerini dile getirmiştir. “Keloğlan yaşamın içindendir, yoksuldur, güçsüz gibi görünür, bunun için ilk başta önemsenmez değer verilmez. Ama masal ilerledikçe onmaz engelleri aşarak düzlüğe çıkar, acı olayları mutluluğa çevirir, haksızlıkları yok ederek adaleti yeşertir. Bu nedenle Keloğlan bir kurtuluş ışığıdır.” (Taner, 1988, s.44).

Türk masallarında önem arz eden diğer tiplere bakacak olursak, tılsımlı periler, kurnaz tilkiler, cadı karılar vb. gibi birçok tip masalın önemli parçası haline gelmiştir.

Türk masallarında doğru kabul edilen değerleri bünyesinde taşıyan iyi tipler olduğu gibi istenmeyen davranış ve özellikleri barındıran iyilerin zıttı bir halde karşımıza çıkan kötü tiplerde masalarda kendini göstermektedir. Çeşitli masalarda, “iyilik”, “kötülük”, “güzel”, “çirkin”, “akıllı” gibi tipler de dikkati çeker (Sakaoğlu, 2013, s.6).

Türk masallarında kadın tipleri de vardır. Kadınlar hayalleri olan, arzu ve istekleri karşısında sabır göstermesi gereken, sevdiğine ve sevdiğiyle mutlu günlere kavuşacağı inancını yitirmeyen, kavuşma umuduyla hayatını devam ettiren genelde güzel olmakla birlikte ahlaklı ve sabırlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk masallarında kadın figürü, olması istenen Türk kadın yapısına uygun şekilde verilir. Türk masallarında iyi kadın tipleri ahlaklı, iyimser, çalışkan, özverili ve çoğu kez uysal özelliklerde karşımıza çıkmaktadır. Türk masallarında iyi kadın tiplerinin yanı sıra karşıt özellikler taşıyan kötü kadın tipleri de vardır. Masalarda iyinin yanında kötü tiplerde olmalı ki iyinin kötülükler karşısındaki duruşuna yer verilerek iyilerin haklı kazancı ortaya çıkmalıdır. Bu anlamda bakacak olursak masalarda iyi tiplerin yanında kötü tiplerde bütünlüğün sağlanması adına olmazsa olmaz kişilerdir.

Masalarda simgesel bazı tipler vardır bu tipler en önemli özellikleriyle birlikte tanınmaktadır. Bu tipler şu şekilde ortaya koyulmuştur:

Üvey anne: Kötülüğü ve zülmü

Üvey kız kardeş: Kıskançlığı

Teyze: Fenalığı ve kıskançlığı

Köse: Hainliği, kötülüğü

Yaşlı adam: İyiliği ve yardımı

Büyük kardeşler: Kıskançlığı ve fenalığı

Küçük Kardeş: Akıllı, zekayı ve şansı

Keloğlan: Zeka ve kurnazlığı temsil etmektedir (Sakaoğlu, 2013, s.9).

2.1.6. Masalların Sınıflandırılması

Masal araştırmalarında önemli konulardan birisi masalların sınıflandırılmasıdır. Bütün yönleriyle ele alınan masalın bu anlamda ele alınması çok uzun yıllara dayanmaktadır. Masal sınıflandırılmalarına dair ilk çalışmalar rahat ve kolay okumaya yönelik yapılmıştır.

Masalları sınıflandırma fikrini gerçekleştirmek isteyenlerin başında Kaarle Krohn gelmektedir. Krohn ,Finlandiyalı bilgin Antti Aarne'dan bir sınıflandırma yapmasını ister. Antti Aarne çeşitli fikir ve görüşlerden yararlanarak bir sınıflandırma ortaya koymuştur. Bu sınıflandırma günümüzde hala kullanılan sınıflandırmanın temelini oluşturmaktadır. Bu sınıflandırma sadece Kuzey Avrupa masallarını içermektedir. Gelecekte geliştirileceği düşünülerek hazırlanan bu sınıflamada 540 masallık kadro için dört katına yakın, 1999 masallık bir katalog hazırlanır. Bu kataloglar masal tipleri üzerine kurularak oluşturulur. (Sakaoğlu, 2015, s.11).

Masal tipinin kelime anlamı üzerine Alptekin; “Tip kelimesinin kökeni Latince “typus” şeklinde olduğunu ve tipin bağımsız olarak var olabildiğini belirtmiştir. Tipin bir masal olarak karşımıza çıkabileceği gibi birçok tipin birleşimiyle de bir masal oluşabilir. Bu durum masal anlatıcısının bir masalı birkaç masalı bir araya getirerek oluşturmasından kaynaklıdır. Tip içerisinde birden fazla motif bulunabilir. Halk masallarında ise mutlaka birçok motif bulunur. Hayvan masalları ise tek motiftir. (Alptekin,2002, s.53).

2.1.6.1. Antti Aarne'nin Tasnifi

Antti Aarne'nin tarafından yapılan bu ilk ciddi çalışma aşağıda verilen şekillere göre ayrılarak yapılmıştır. (Sakaoğlu,2015, s.11-12).

1. Hayvan Masalları

1-99	Vahşi Hayvanlar
100-149	Vahşi Evcil Hayvanlar
150-199	Vahşi Hayvanlar ve İnsan
200-219	Evcil Hayvanlar
220-249	Kuşlar
250-274	Balıklar
275-299	Öteki Hayvanlar

2. Asıl Halk Masalları

A- Sihirli Masallar

300-399	Tabiatüstü Rakip
400-459	Tabiatüstü veya Sihirli Zevce veya Diğer İlgili Kimseler ²¹
460-499	Tabiatüstü Vazife
500-599	Tabiatüstü Yardımcı
600-649	Tabiatüstü Eşya
650-699	Tabiatüstü Muktedir Olma veya Bilme Hali.
700-749	Diğer Tabiatüstü Haller.

B- Efsane Tarzındaki Masallar (750-849)

C- Kısa Hikaye Tarzındaki Masallar (850-999)

D- Aptal Dev Masalları (1000-1199)

3. Fıkralar (1200-1999)

1200-1349	Edepsizlik
1350-1439	Evli Kimselerin Latifeleri
1440-1524:	Kahraman Olan Bir Kadının Latifeleri
1525-1874	Kahraman Olan Bir Erkeğin Latifeleri
1525-1639	Kurnaz Adam
1640-1675	Tesadüf Suretiyle Mutluluk
1675-1724	Aptal
1725-1874	Papazların Latifeleri
1875-1999	Yalan Masalları

2.1.6.2. Stith Thompson'un Tasnifi

Masalların temel yapısını oluşturan ve masalların incelenmesinde önemli rol oynayan unsurlardan biriside motiftir. Masalda en az bir tane motif olması gerektiğini savunan Thompson motifin tanımını şöyle yapar. “Eskiden beri yaşama kabiliyetine sahip olan, masalın en küçük unsurudur.” (Sakaoğlu, 2015, s.15).

Stith Thompson 1993-1936 yılları arasında ortaya koyduğu altı ciltlik “Motif Index of Folk-Literature” adlı eserinde başarılı bir inceleme ortaya koymuştur. Bu çalışmada motifler alt başlıklar halinde sınıflandırılarak verilmiştir. Thompson 1955-1958 yılları arasında yaptığı ikinci çalışmasında ortaya koyduğu motif kataloğunu yeni kataloglarla zenginleştirerek genişletip yeniden ortaya koymuştur. (Sakaoğlu, 2015, s.16). Thompson'un tasnifte kullanmış olduğu motiflerin dizini şu şekildedir:

- A- Mitolojik motifler
- B- Hayvanlar
- C- Yasak
- D- Sihir
- E- Ölüm
- F- Olağanüstülükler
- G- Şans ve Kader
- H- Cemiyet (toplum)
- İ- Ödüller- cezalar
- J- Esirler- kaçaklar
- K- Devler
- L- Sınavlar
- M- Akıllı ve aptal
- N- Aldatmalar
- O- Kaderin ters dönmesi
- P- Geleceğin belirlenmesi
- Ö- Zulümler
- Q- Seks
- R- Hayatın doğası
- S- Din
- T- Mizah
- U- Çeşitli motif grupları

2.1.6.3. Eberhard-Boratav'ın Tasnifi

Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav'un masal metinlerini inceleyerek beraber hazırladıkları bu çalışma Aarne ve Thompson'un çalışmasından farklı olarak katalogta yeni ortaya çıkabilecek numaralar için boş numaralar bırakılmamıştır. Bu durum yeni bulunabilecek masal tiplerinin yerleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu çalışmada 23 farklı konu üzerine durularak oluşturulmuştur. Bu konular ve konulara göre ayrılan tipler şu şekildedir.(Sakaoğlu, 2015, s.14-15).

A-	Hayvan masalları	1-22	(22 tip)
B-	Hayvan ve insan masalları	22-33	(11 tip)
C-	Hayvan veya bir ruh bir insana yardım eder	34-82	(49 tip)
Ç-	Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme	83-109	(27 tip)
D-	İyi ruhla ve evliyalarla yaşama	110-122	(13tip)
E-	Kaderin hakimiyeti	123-142	(20 tip)
F-	Rüya	143-145	(3 tip)
G-	Kötü ruhlarla yaşama	146-168	(23 tip)
H-	Sihirbazlar	169-184	(16 tip)
I-	Bir kız sevgili bulur	185-196	(12 tip)
İ-	Bir erkek sevgili bulur	197-222	(25 tip)
J-	Fakir kız zenginle evlenir	223-238	(16 tip)
K-	Kıskançlık ve iftira	239-255	(17 tip)
L-	Hor görülen hoca kahramandır	256-258	(3 tip)
M-	Zina ve baştan çıkarma	259-280	(22 tip)
N-	Acayip icraat ve olaylar	281-289	(8 tip)
O-	Acayip davalar	289-301	(13 tip)
Ö-	Realist masallar	302-310	(9 tip)
P-	Acayip tesadüşer	311-316	(6 tip)
R-	Komik hikayeler	317-332	(6 tip)
S-	Aptal ve tembel erkekler ve kadınlar	323-338	(16 tip)
Ş-	Hırsız ve dedektif	339-349	(11 tip)

T- Akıllı, hilekâr veya cimri erkek ve kadınlar 350-378 (29 tip)
(Sakaoğlu, 2015, s.14-15).

2.1.7. Ülkemizde Masal Üzerine Yapılmış Olan Çalışmalar

Ülkemizde yapılmış olan masal çalışmalarının çok eskiye dayanan uzun ve hummalı bir geçmişi bulunmaktadır. Öncelikle bu çalışmalar, yabancı çalışmalar ve kültürler üzerinden etkilenilerek yapılmaya başlanmıştır. Sonrasında çalışmalara dergilerde yayımlanan derlemelerin kaynaklık ettiğini söylemek pek mümkündür. Masal çalışmaları, üzerine uğraşılması gereken çeşitli araştırmaların titizlikle bir araya getirilmesiyle oluşturulmaktadır. Masal çalışmaları günümüzde de halen devam etmekte olan akademik çalışmalarla gelişip devamını sürdürmektedir.

Demiray, "Önce tarihi olayları yansıtan birer destan olan "Dede Korkut Masalları" daha sonra öyküleşerek sözlü geleneğin ürünü oldu ve bunlar belli bir tarihte yazıya geçirildi. Bu tarih ve bu çağ henüz bilimsel olarak aydınlığa çıkmadı. Ne olursa olsun ben belirli bir düzen içinde sıraya konup yazıya geçirilmesini "Türk masalları üzerine ilk çalışma" olarak kabul ediyorum diyerek masal çalışmalarının temelini Dede Korkut hikayelerine dayandırmaktadır (Taner, 1988, s.46).

Masallar üzerine yapılmış olan çalışmalar yıllara göre artış ya da azalma göstermektedir. 1990 yıllarının öncesinde masal çalışmalarında pek bir hareketlilik yokken 1990 ile birlikte masal çalışmaları üzerine akademik anlamda yapılmış olan doktora ve yüksek lisans çalışmalarının arttığı görülmektedir. Çeşitli masal kitapları yayımlanmıştır. Araştırma merkezleri kurularak bünyesinde masal çalışmaları hız kazandırılmaya uğraşmıştır.

Türk masalları üzerine ilk çalışma 1781 yılında yayımlanan ve içerisinde beş masal bulunan M. Diegon'un eseridir. Rus Türkolog F. Wilhelm Radlof eserlerinde Türk masallarına fazlaca yer vermiştir. Macar bilgin Ignacz Kunoş ise bir araya getirdiği masalları İstanbul Halk Masalları ismiyle yayınlamıştır. Ahmet Mithat Efendi halk bilimi ürünlerinin gelişimine ve yayılımını destekleyen çalışmalar yapmasının yanı sıra Kıssadan Hisse isimli eserinde masallarda bulunmaktadır. Ziya Gökalp işlediği masalları Altın Işık adlı eserinde bir araya getirerek Türk edebiyatının gelişip zenginleşmesi adına fayda ve katkı sağlamıştır.

Ignacz Kunas'ın "44 Türk Masalı" adlı eseri seçilmiş 44 masalın derlenmesiyle oluşturulmuş önemli masal çalışmalarındandır. Derlenen bu 44 masal, Osmanlı sosyal hayatının kendine has özelliklerini biçimlendiren masal anlatıcılarının dikkatli dinleyicilerinden toplanmıştır. Türk halk kültürünün zengin unsurlarını içeren 44 Türk Masalı kitabının orijinal kopyasına 1913 yılında sadece Northwestern Üniversitesi Kütüphanesi'nde ulaşılmıştır.

Türk masalları üzerine yapılmış çalışmalara baktığımızda Pertev Naili Boratav ve Wolfram Eberhard'ın birlikte yapmış olduğu önemli çalışmalardan sayılan Typen Türkisher Volksmarchen Tip Kataloğu gelmektedir. Bu yapılmış olan çalışmayla birlikte masal çalışmaları global çapta bir değer kazanmıştır.

Pertev Naili Boratav, masal üzerine yapmış olduğu derlemeleri "Az Gittik Uz Gittik" ve "Zaman Zaman İçinde" eserlerinde bir araya getirmiştir. Pertev Naili Boratav'ın Az Gittik Uz Gittik (1992) adlı masal çalışmasında 1 tekerleme, 48 masal, 19 Karatepli hikayesi ve Türk masalları üzerine bir inceleme yapılmıştır. Masal kitabının sonunda ise "Türk Masalları Üzerine" başlıklı bir bölüm eklenmiştir.

Pertev Naili Boratav'ın "Zaman Zaman İçinde" (2018) adlı masal kitabında ise 22 masal ile 21 tekerleme derlenerek yayımlanmıştır.

Naki Tezel'in "Türk Masalları" (2017) adlı masal çalışmasında masal üzerine genel bir bilgi verilerek 54 masal derlenerek yayımlanmıştır.

Hasan Latif Sarıyüce'nin 385 sayfalık "Anadolu Masalları" (2010) kitabında 60 masala yer verilmiştir. Bunun yanı sıra Türk masalının nitelikleri üzerine genel bir bilgi verilmiştir.

20. yüzyıla baktığımızda yüksek derecede ehemmiyet arz eden Türk bilincini uyandırmak amacıyla birçok derleme ve yapma masallar Türk Yurdu dergisinde yayımlanmıştır. K.D. Hanım tarafından derlenen 283 sayfalık "Türk Masalları" (2015) kitabında 16 masala yer verilmiştir ancak masalları ortaya koyan K.D. Hanıma dair hiç bir bilgiye ulaşılmamıştır.

Saim Sakaoğlu, Bilge Seyyidoğlu, Umay Günay gibi edebiyata önemli katkı sağlayan isimlerin masal üzerine çalışmaları kapsayan doktora tezleri günümüzde halen geçerliliğini koruyarak masal çalışmalarının temel yapılarını oluşturmaktadır. Umay Günay'ın Elazığ masalları üzerine yapmış olduğu çalışma Vladimir Propp'un hazırlamış olduğu yapısalci yöneme göre ortaya koyulmuştur.

Saim Sakaoğlu'nun "Gümüşhane ve Bayburt Masalları" (2002) adlı çalışması masal üzerine kıymetli birçok bilgiyi barındırdığı gibi Gümüşhane ve Bayburt yöresine ait derlenmemiş masalların bir araya getirilmesi açısından da oldukça önemlidir.

Saim Sakaoğlu'nun "Masal araştırmaları" (2015) adlı eseri masala dair birçok bilgiyi konu edinmesi açısından oldukça önemlidir. Bu eserde masalın yapısı, masalın motifleri ve masalın sınıflandırılması üzerine birçok konuya değinilerek edebiyatımıza katkı sağlamıştır

Türk Halk Edebiyatına kaynaklık edecek bir diğer önemli eser ise, Ali Torun ve Abdurrahman Güzel'in beraber bir araya getirdikleri "Türk Halk Edebiyatı El Kitabı" halk edebiyatı için oldukça değer taşımaktadır. Bu eserde masalın tanımına, masal üzerine yapılan çalışmalar, masalın özellikleri gibi birçok konuya yer verilmiştir. (Torun ve Güzel,2004).

"Taşeli Masalları" çalışması Ali Berat Alptekin tarafından yayımlanmıştır. Taşeli Platosunda derlediği 70 masalı incelemiştir. Masallar tasnif, motif, tip alanında incelenmiştir.(Alptekin, 2002). Ali Berat Alptekin'in bir diğer önemli eseri ise "Kazak Masallarından Seçmele"r adında eseridir. Alptekin bu çalışmasında 46 masalın Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesiyle yazılmış şekillerini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra eserde masallara ve Kazakistan masallarına dair bilgiler verilmiştir. Kazak masalları yapıları, motif sıralamaları açısından incelenerek ortaya koyulmuştur.(Alptekin, 2003).

Ali Berat Alptekin danışmanlığında Esmâ Şimşek tarafından 1990 da hazırlanan Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip araştırması doktora tezi 2001'de yayımlanmıştır. Eserde 70 masal bulunmaktadır. Metinler Osmaniye, Kadirli, Ceyhan, Kozan'da derlenmiştir.

Mustafa Arslan tarafından hazırlanıp ortaya koyulan Denizli Yöresinden Derlenmiş Masallar İnceleme Metinler eseri masal, masalların yapısı, masalların sınıflandırılması üzerine bilgiler vermektedir. (Arslan, 2008).

2.2. Aile

2.2.1. Aile Kavramı ve Ailenin Özellikleri

Eski Türk metinlerinde kullanılan Türkçe aile isimlendirmelerinin ve akraba adlarının korunup kullanılıyor olması, Türk aile kavramlarının çok eskiye dayanan köklü bir zenginlik içerdiğini bize göstermesi açısından oldukça önemli bir durumdur. Türk tarihine baktığımızda birden fazla kelime aile kavramını karşılamaktadır. Orhun yazıtlarında “oğuş” kelimesi aile anlamına geldiği gibi “arka, gun” kelimeleri de aile anlamında kullanılmaktadır. Bu durum, eski Türkçe’nin zengin sözcük dağarcığını ortaya koyması açısından önem teşkil etmektedir. Eski Türkçede ailenin anlamı “uruk” idi. Anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileyi karşılayan kelime ise “törkün” olarak kullanılmaktaydı. Türk boylarına göz attığımızda aile kavramını ifade eden farklı adlandırmalarda mevcuttu bunlar ise şu şekildedir: “Yakutlarda aile “kergen” kelimesinin karşılığı iken kergenlere dahil olan diğer aile bireylerinin oluşturduğu aileye ise “usa” adı verilmektedir. Her Usa’nın başında yönetici konumunda bir Usa başı bulunmaktadır.” (Sevinç, 1987, s.76).

Anne, baba ve çocuklardan oluşan aile, insanın doğumundan ölümüne kadarki süre zarfı içerisinde bulunduğu, çeşitli sosyal örüntülerin, farklı yapılarda, farklı sayılarda bireylerin bulunduğu; araştırmaların genel değerlendirmesine göre geçmişten günümüze kadar uzanan, en küçük, sosyal yapı olarak varlığını sürdüren bir yapıdır.

Türkçe Sözlük’te aile kavramı üzerine şu tanımlamalar yer almaktadır:

1. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.
2. Aynı soydan gelen ve aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü.
3. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü.
4. Eş, karı.
5. Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu. (Türkçe Sözlük, 2009, s.45).

Aile kavramı gündelik hayatta sıkça kullanılıp karşımıza çıkan bir kavram olmakla birlikte, bilimsel açıdan aile kavramına baktığımızda anlamı üzerinde fikir birliğine varmak zordur.

Aile kavramı üzerine birçok tanımlama yapılmıştır. Bazı görüşler aile kavramı için biyolojik birliktelik neticesinde ortaya çıkan bireylerin oluşturduğu topluluğu aile olarak nitelendirir ve bu bireylerin toplumun sosyalleşme ortamının ilk basmağı olarak görmektedirler.

Giddens'a göre aile, akrabalık bağlarıyla doğrudan birbirine bağlanmış olan ve yetişkin bireylerin çocukların bakımından sorumlu olduğu bir grup insandan oluşur. (Giddens, 2013, s.246). Buna göre ailenin oluşabilmesi için öncelikle olması gereken eşler arasındaki biyolojik bağın kurulmasıdır.

Giddens'in aile tanımlamasına benzer bir diğer tanımlama ise Sayın'a aittir. Sayın'a göre aile, biyolojik beraberlik sonrasında insan türünün devamlılığını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, ilişkilerin belli bir düzen ve kurala bağlandığı, bireylerin belli bir duygusal doyuma ulaştıkları, o güne varıncaya dek toplumda oluşturulmuş özdeksel (maddi) ve tinsel (manevi) zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, ekonomik hareketlilikte bulunan, psikolojik, biyolojik, toplumsal, hukuksal gibi birçok yönü bulunan toplumsal bir birimdir. (Sayın, 1994, s.184). Bu tanımlamaya bakarsak Sayın, ailenin temel yapısını biyolojik ilişkiye bağlar. Bunun yanı sıra ailenin tüm disiplinlerle iç içe olduğunu dile getirir.

Mciver ve Page için aile, "cinselliğe dayalı olan ve çocuk sahibi olma ve bu çocukları yetiştirme özellikleri olan bir gruptur." Winch ise aileyi, grup içerisinde değerlendirerek kuşakların ilişkileri neticesinde ana-baba ve çocukların bir araya gelmesiyle oluşan sosyal bir grup olarak ifade eder. Nimkoff'a göre ise aile "karı-koca ve çocuklardan oluşan ya da yalnız karı-kocadan oluşan az veya çok devamlılık gösteren bir beraberliktir". (Gökçe, 1976, s. 47).

Nirun (1994) aile tanımlamasını kültür çerçevesi içerisinde oluşan ve genel geçerliliği olan ve sosyal grupla birlikte aile bireyleri arasındaki ilişkileri bir araya getiren ve aynı zamanda adet, örf, gelenek ve görenekleri içeren sosyal bir kurum olan, bütün kültürel unsurları bünyesinde taşıyan bir birim olarak tanımlar. (Nirun, 1994, s.17). Bu tanımlamaya göre Nirun, ailenin çok yönlü bir sosyal etkileşim bağı olduğunu dile getirmektedir. Bunun yanı sıra ailenin toplumu yansıtan kültür haznesini içinde barındıran ve bunların dağılımını sağlayan bir taşıyıcı yanının olduğundan bahsetmektedir.

Ozankaya, eserinde ailenin tanımını açarak geniş bir şekilde verir: Aile, içerisinde bireylerin belli bir biçimde üretildiği ve bu bireylerin topluma hazırlama sürecinin olduğu ve bu sürecin belli bir ölçü kapsamında ilk ve etkili bir şekilde

meydana geldiği, cinsel ilişkilerin düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli bir ölçü doğrultusunda içten, samimi, sıcak ve güven verici birlikteliklerin kurulduğu, yine içerisinde bulunan kabul görülmüş toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin yer aldığı toplumsal bir kurumdur (Ozankaya, 1975, s.203). Ozankaya, tanımda aile içi bağları duygusal bir olgu niteliğinde açıklamaktadır.

Ailenin tanımı ilerleyen zaman içerisinde ve değişen şartlar neticesinde değişiklik göstermektedir. Bir başka deyişle toplumdan topluma zamandan zamana ailenin özellikleri farklılık arz etmektedir. Buna bağlı olarak aile tanımı da değişmektedir. Canatan, “Aile tanımlanabilir mi?” yazısında aile kavramı üzerine evrensel bir tanımlama yapılamayacağı kanaatindedir ve bu tanımlamayı zorlaştıran faktörleri iki maddede dile getirip özetler:

- 1) Aile kurumun dünya çapında sergilediği çeşitlilik.
- 2) Tarihsel süreç içerisinde ailenin sürekli olarak değişmeye maruz kalması. (Canatan, 2011, s.60-62).

Nüfus bilimcilerine göre aile, demografik özellikleri bünyesinde barındırma biçimiyle tanımlanmaktadır. Bunlardan Westoff’a göre aile “evlilik, üreme, hareketlilik, çözülme ve ölümleri barındıran, örgütlenmiş bir sosyal gruptur.” (Hancıoğlu, 1985, s.10).

Yapılan bu tanımlamalar ailenin sosyal bir kurum olduğunu dile getirmektedir. Aile, toplumsallaşmanın esas alınıp oluşabilmesi için çekirdek rolü taşımaktadır. Bir diğer tabirle aile büyüyen topluluğun en küçük birimi mahiyetindedir. Bunun yanı sıra aile üzerine yapılan tanımlamalar ailenin kuruluşunu, işleyişini ve ailenin toplumdaki yeri ve özellikleri hususunda bilgi vermektedir.

Her toplumda olduğu gibi ailenin de diğer gruplardan ayıran özellikleri bulunmaktadır. Toplumun genel vasfını bünyesinde barındıran aile adeta bir minyatür gibidir. Aile her ne kadar toplumu oluşturan öncül unsur olsa da toplumdan ayrılan bazı özellikleri bulunmaktadır.

Ailenin karakteristik özellikleri şu şekilde verilmektedir:

1. Aile evrenseldir.
2. Aile duygusal bir temele dayanır.
3. Aile şekillendirme özelliğine sahiptir.
4. Ailenin kapsamı sınırlıdır.

5. Aile sosyal yapıda çekirdek özelliği taşır.
6. Aile üyelerinin sorumlulukları vardır.
7. Aile sosyal kurallarla çevrilidir.
8. Aile sürekli ve aynı zamanda geçici bir tabiata sahiptir. (Zeybekoğlu Dündar, 2012, s. 41).

Aile sosyal kurumlar içerisinde en küçük birim olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile bireyleri arasında duygusal ve biyolojik bir bütünlük vardır, aile durağan bir yapıda olmayıp sürekli devir daim döngüsü şeklinde değişen, hareket eden, canlı bir varlıktır. Bir ailenin parçalanması, ayrışması yahut yeni bireyler topluluğu içerisinde yeni bir ailenin oluşması toplumsal döngünün doğal bir sonucudur.

Gökçe, ailenin özellikleri hususunda şunları dile getirmektedir: “Ailenin evrenselliği, devamlılığı ve ailenin sosyal yapı içerisindeki öneminin yanı sıra aile bireylerinin sorumlulukları ve aile bireylerini birbirleriyle olan ilişkileri karşılıklı duygusal temele dayanıyor olması, şekillendirme özelliği ve aile birliğinin kurallarla çevrili olması gibi durumlar ailede görülen önemli özelliklerdir.” (Gökçe, 2011, s.52).

Aile gelenek, görenek, örf, adet, davranış ve birçok önemli kültür öğelerini diğer kuşaklara aktararak canlı bir kültür taşıyıcılığı özelliğine de sahiptir. Aileye bu anlamda bakacak olursak bilgi ve kültür aktarımında toplumun güçlü bir iletişim ağını elinde tutarak kültürün daima canlı, dinamik bir şekilde taşınmasında yardımcı olabilmektedir.

Aile ve toplum arasında güçlü bir etkileşim söz konusudur. Aile toplumu etkilediği gibi toplumda aileyi etkilemektedir. Aile ve toplum arasında kaçınılmaz bir bağ vardır. Aile toplumu ekonomik, kültürel kısacası maddi ve manevi anlamda fazlaca etkilemektedir aynı şekilde dönüşümlü olarak toplumda aileyi birçok anlamda etkileyerek birbirlerini her anlamda beslemektedirler.

Sağlam temelli yapılar üzerine inşa edilmiş bir aile geleceği güçlü, sağlıklı, dinamik, merhametli, sadakatli, sevgi bağları güçlü bireyler oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Aile büyüyen güçlü bir toplumun oluşturulmasına basamak sağlamaktadır. Aile en küçük sosyolojik birim olarak temelleri saygı ve sevgiyle sıkı sıkıya bürünerek varlığını bu bağların emsalsiz korunaklarıyla güçlü bir şekilde idame ettirmektedir. Aile, geçmişle bağlarını koparmayıp geleceğe aydınlık umutlarla köprü görevini üstlenen en küçük bireyler topluluğu olarak yerini almaktadır.

2.2.2. Türk Masallarında Aile

Masallar yaşatıldıkları hayatın izlerini ve kültürlerini yansıtmakla birlikte sosyolojik araştırma ve değerlendirmeler için gerekli durumların tamamını gün yüzüne çıkarmazlar; çünkü masallar evrensel insan yapısını oluşturan vasıfların, insan ilişkilerinde, ferdi ve toplum hayatında oluşturduğu problemlerin çözümünü belirli bir anlayış kalıbı doğrultusunda soyut ortamda dile getiren edebi türlerdir. Masallarda oluşan olumsuzluklar ve buna bağlı oluşan problemler çözümlenirken doğru ve olumlu olanın nasıl olması gerektiği hususunda bilgi verilir. Masallar insan için uyumlu ve mutlu bir hayatı savunur. Masal mantığı çerçevesinde uyumlu ve mutlu hayat aile hayatıdır. Aile ise masallarda, masal türünün özelliğine uygun olarak kabul görülmüş değerler bütünü doğrultusunda yansıtılır. (Günay, 1992, s.617).

Türk halk kültürünü yansıtan Türk masallarında; gelenek, görenek, aile anlayışı, sosyal ve kültürel özellikler, yaşayış, kardeşlik ilişkilerine varana kadar birçok bilgiye ulaşılmaktadır. Bu durum Türk masallarının önemini arttırmaktadır. Türk masallarının milli vafımızı ve değer yargılarımızı açığa çıkarıp bunu süregelen bir yayılışla ortaya koyuyor olması oldukça önemli bir durumdur.

Masallar Türk aile yapısının tüm inceliğini ve temel noktalarını gözler önüne koymaktadır. Masallar Türk toplumunun işleyişine, maddi ve manevi değer yargılarına, inanış ve ahlak anlayışlarına yer verdiği gibi aile ve aile içi münasebetlere, olumlu-olumsuz ilişki ve yaşantılara da yer vermektedir. Topluma ayna tutan masallar aynı zamanda toplumun temel parçası olan aileye de ışık tutmaktadır.

İnsanlığın ortak duygu ve düşüncelerini içine alan Türk masallarının aile kavramı üzerinde durarak aile ilişkilerine ayna tutması oldukça önemlidir. Türk masallarında aile kavramı ve ailenin işleyişine dair, aile bireylerinin aralarındaki ilişki, bağlılık, kıskançlık, sadakat, sevgi, kargaşa gibi birçok duyguyu bir arada bulabiliriz. Bu anlamda bakacak olursak Türk masalları geniş yelpazede bize bilgi çeşnisi sunmaktadır.

Aile, ilmi anlayış varlığı içerisinde toplumun en küçük birimi olarak adlandırılır. Anne, baba ve çocukların oluşturduğu aile yapısı masalların vazgeçilmez unsurudur. Türk masallarında aile kurmak ve aile için mücadele etmek oldukça önem arz etmektedir. Türk masallarında aile unsuruna verilen değer ve ehemmiyet oldukça fazladır. Türk masallarının önem arz eden diğer bir durumu ise aile kurmanın masal kahramanlarına verilen bir mükafat olarak karşımıza çıkmasıdır.

Türk masallarında başarı ve mutluluğu evlilik ve taht sembolize eder. Tahtın eksik olduğu masallar elbette ki vardır ancak aile birliğinin veya ayrılmış eşlerin ve çocukların bir araya gelemeyip kavuşamadığı örnekler Türk masallarında yoktur. Türk masallarında bolca kullanılan “ muradlarına erdiler, onlar erdi muradına, murad aldılar” gibi kalıplaşmış ifadelerin, tekerlemelerinin kullanılması Türk masallarının evliliğe, aile kurmaya ve aile birliğine verdiği önemi vurgulaması açısından oldukça önemlidir. Bu tekerlemeler aileyi bir araya getiren bireylerin mutluluğunu ve huzurunu simgeleyen önemli söyleşiler olarak görülmektedir. (Günay, 1992, s.617-618).

Masallarda evliliğe ulaşmanın bir başarı karakteri taşıması masal kahramanlarının güç görevlerle ve zorlu mücadelelerle denendikten ve kişiliklerini ispat ettikten sonra evlenebilme hakkına ulaşabildiklerine inanılır. Buna örnek gösterilecek durumlardan biri ise kişiler arasında en cesur ve başarılı olanının evlenilecek kişi olduğuna inanılmasıdır. Genellikle padişahlar kızlarına eş seçiminde bu durumu uygulamaktadırlar. Padişahlar kızlarıyla evlenmek isteyen erkeklerin meydana toplanmasını isteyerek onları, aralarında mukayeseye varılacak bir sınava tabi tutar ve bu sınavdan en başarılı olan kişi padişahın kızıyla evlenerek aile kurmaya hak kazanır. Bunun yanı sıra padişahların çeşitli yöntemlerle kızlarını evlendirdiği örneklerle de rastlanılmaktadır. Ignacz Kunos’un “44 Türk Masalı” kitabındaki “Gül Güzeli” masalında bir padişahın evlenmek isteyen üç kızı varmış. Padişah bir gün kızlarını yanına çağırarak ve onlara şöyle seslenmiş: “İşte her biriniz için ayrı ok ve yay, şimdi gidin ve oklarınızı fırlatın, her nereye isabet ettirerseniz, bilin ki orada müstakbel kocalarınızı bulacaksınız.” (Kunos, 2018, s.54). Buradan da anlaşıldığı üzere ok ve yay Türk masallarında savaş ve mücadele için kullanılan birer araç olmaktan ziyade eş seçimi ve miras paylaşımı gibi durumları belirlemek için kullanılan birer obje haline gelmiştir.

Bu duruma örnek gösterilecek masallardan biride Naki Tezel’in “Türk Masalları” kitabındaki “Kara Kedi” masalıdır. “Kara Kedi” masalında padişah gelinlik çağına gelen üç kızını evlendirmek istiyormuş. Sultan bir gün padişaha demiş ki: “İyisi mi, üç tane altın top yaptıralım. Tellalları bağırıttırarak evlenmek isteyenleri üç gün sıra ile sarayın önündeki meydana toplayalım. Kızlarımız sıra ile altın toplarını atsinlar. Top kime rastlarsa kızlarımızı onlara verelim. Buna hiç kimsenin bir diyeceği olmaz. Kızlarımız da talihlerine razı olarak yuvalarını kurarlar.” (Tezel, 2017, s.83). Kısaca bahsedilen bu masal ibaresinde padişah ve sultan kızlarını evlendirecekleri kişileri

belirlemek için altın topu belirleyici unsur olarak kullanmışlardır. Bu ve diğer masal örneklerinde vurgulanmak istenen durumlardan biri de kismete razı olma anlayışıdır.

Bazı masallar ise kahramanların evlenmeleriyle başlar ancak bu tür masallarda eşler çeşitli nedenlerle ayrılırlar, eşler tekrar bir araya gelip kavuşabilmek için çeşitli denemelere, sabır ve alçakgönüllülük sınavlarına tabi tutulurlar. Evlilik için iki gencin güzel, yakışıklı, iktidar sahibi ve birbirlerini sevmeleri gibi durumlar yeterli değildir. Evlilik için mutlaka emek harcamak, çabalamak, mücadele etmek ve başarılı olmak zorundadırlar. Evlilik için temel şart, hayatta olduğu gibi masallarda da aileye ciddi bir kurum olarak bakılması gerektiğidir. (Günay, 1992, s. 619).

Türk masallarında aile kurmanın temel noktasında evlilik vardır. İyi bir aile kurmak için eş seçimi önem arz eden durumlardandır. Türk masallarında evlenilecek doğru kişiyi bulma noktasında yapılan çeşitli ritüeller ve sınavlar vardır. Bu sınavdan başarıyla geçen erkek yahut kadınla mutlu huzurlu bir evliliğin kurulacağına inanılır. Tezel'in "Sihirli yüzük" masalında evlenmek isteyen bir delikanlının kendisi için doğru olan eş bulma konusunda farklı bir yöntemi vardır. Delikanlı elinde bulunan sihirli yüzükle birlikte kendine uygun eş adayını bulmaya koyulmuştur. Bu sihirli yüzük ise kimin parmağına takılırsa, onun gerçek düşüncelerini öğrenmesini sağlıyormuş. Bu delikanlı bir gün gözüne kestirdiği bir kızla nişanlanmış. Nişanlısının parmağına sihirli yüzüğü takmasıyla kız uyuya kalmış. Delikanlı kulağını nişanlısının kalbinin üzerine koyarak dinlemeye başlamış. Kızın kalbi şöyle diyormuş: "Ben hastalıklı bir kıyım. Bu delikanlı, benim güzelliğime aldanarak evlenmek istedi. Benim gibi hasta biriyle evlenirse, onu mutsuz etmiş olacağım." Bunları duyan delikanlı nişanlısının hasta olduğunu öğrenince evliliklerinin sağlığı için ayrılmaya karar vermiş. Kendisi için farklı bir kız aramaya koyulan delikanlı sonunda yüzüğü başka bir kızın parmağına takarak, onun gerçek düşüncelerine dair güzel ve olumlu bilgiler duymuş. Bunun üzerine delikanlı kızla evlenmiş. Sonunda mutlu huzurlu bir yuva kurmuşlar. (Tezel, 2017, s.241-248).

Eş seçimi masallarda oldukça değişik ve çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma örnek gösterilecek masallardan biri de "Dev Baba" masalıdır. Dev baba masalında üç kıyız olan bir padişah varmış. Kızlarını mutlu olabilecekleri hayırlı eşlerle evlendirmek isteyen padişah kızlarından abdest alıp namaz kıldıktan sonra istihareye yatmalarını ister. "Rüyanızda kimi görürseniz sizi onlara vereceğim sizin için doğru olan budur." der. Bunun üzerine kızlar rüyalarında gördükleri kişiye göre evlendirilir. (Boratav,1992, s.54). Bu masaldan da anlaşılacağı üzere Türk masallarında evlenilecek

kişiyi seçme konusunda farklı yöntem ve inanışlar vardır. Bu inanışlar doğrultusunda yapılan evliliklerin daha sağlıklı ve iyi olacağına, sonucunda ise aile birlikteliklerin sağlanacağına inanılmaktadır.

Türk masallarında eş seçiminde çeşitli beklenti ve istekler vardır. Masal kahramanları evlenecekleri kişilerin bazı özelliklere sahip olmalarını talep ederler. Naki Tezel'in "Türk Masalları" kitabındaki "Bir Göze Bir Gül" masalı bu duruma örnek gösterilmektedir. "Bir Göze Bir Gül" masalında evlenmek isteyen genç bir padişah varmış. Bu padişah ağladıkça gözlerinden inciler dökülen, güldükçe yanaklarında güller açan güzel bir kızla evlenmek istiyormuş. Genç padişah bu özelliklere sahip olan kızı bulabilmek için uzak memleketler gitmiş (Tezel, 2017, s.149). Bu masal ibaresinden de anlaşıldığı üzere masal kahramanları evlenecekleri eşlerini bulmak için genellikle uzak ülkelere seyahat etmektedirler.

Türk masallarında evliliğin yanı sıra ailenin temelini teşkil eden çocuklarında önemi fazladır. Aile yapısını oluşturan temel unsur çocuklardır. Ailenin sürekliliği ve mutluluğu için çocukların varlığı önemlidir. Türk masallarında çocuksuz bir aile mutsuz bir aile olarak gösterilir. Türk masallarında aile bireyleri çocuk sahibi olmak için çeşitli pratiklere başvurur. Çocuk sahibi olmanın önemini vurgulayan birçok masal vardır. Bunlardan birisi "Sır Saklamayan Padişahın Kızı" masalıdır. Bu masalda hiç çocuğu olmayan bir karı kocanın Allah' a yakarışına şahit olunmaktadır. "Ya Rabbi, bana bir oğul ver de yılan olsun." (Sakaoğlu, 2002, s.318). Masalda hiç çocuğu olmayan bir ailenin erkek evladını baskın bir şekilde vurgulayarak istemesi dikkate değer bir unsurdur. "Köpekle Evlenen Kız" masalında ise hiç çocuğu olmayan bir padişah ve karısı varmış. Bu duruma çok üzülen padişahın karısı kendini bir ırmağa atarak canına kıymak istemiş (Sakaoğlu, 2002, s. 324). Türk masallarında çocuk sahibi olmak bir mücadele şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk masallarında yer alan mücadelelerin büyük bir çoğunluğunda "aile kurmak" ya da dağılan aile bireylerini bir araya getirip mutlu huzurlu bir yaşam sürme gayesi vardır. Türk masallarında kahraman bir çok badireler atlatmanın ardından mükafat olarak mutlu bir aile kurma hakkı kazanabilir. Bu durum masalların vazgeçilmez unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. "Rüzgaroğlu" masalı yıkılıp dağılan bir ailenin tüm engellere rağmen yılmadan, usanmadan tüm zorluklara göğüs gerip bir araya gelme mücadelesini ortaya koyması açısından önem teşkil etmektedir. (Tezel, 2017, s.321).

Türk masallarındaki aile anlayışını yansıtan masallardan biri de “Mehmet Ağa” masalıdır. “Mehmet Ağa” masalında aile birliğinin güçlü yönleri ortaya koyulmuştur. “Mehmet Ağa” masalının öncelikle birçok varyantı bulunmaktadır. İçerik olarak aynı temel konu varlığı üzerinde duran bu masal, çeşitli yörelerde içerik olarak ana hatlarıyla aynı olmakla birlikte adlandırma konusunda değişikliğe uğramıştır. Mehmet Ağa masalı Tarsus yöresinde “Gençlikte mi, İhtiyarlıkta mı?”, Gümüşhane ve Bayburt masallarında “Gençlikte mi Kocalıkta mı” şeklinde çeşitli adlandırmalarla Türk masalları içerisinde yerini almaktadır. (Sakaoğlu, 2002, s.343).

“Mehmet Ağa” masalında mutlu ve mesut bir şekilde yaşamlarını sürdüren bir ailenin sonrasında aniden parçalanıp dağılması anlatılmıştır. Masalda dağılan bir ailenin birbirini bulma ve kavuşma mücadelesine şahit olunmaktadır. “Mehmet Ağa” masalında mutlu, huzurlu, zengin bir ailenin başına gelenler anlatılır. Masalda Mehmet Ağa’nın gece rüyasına ak sakallı iki adam çıkarak sana bela gelecek derler. Bu bela gençlikte mi gelsin, yoksa kocalıkta mı gelsin diye sorarlar. Mehmet Ağa bu durum neticesinde gençlikte gelsin diyerek cevabını verir. Masalın asıl boyutu bu cevap sonrasında ortaya koyulur. Mehmet Ağa malını mülkünü her şeyini kaybeder. Mehmet Ağa’nın geriye sadece evlatları ve karısı kalır. Başka diyarlara gitmek üzere yola koyulan aile dağılmaya başlar. Mehmet Ağa’nın çocuklarının birini kurt kapar, diğerini ise su alıp götürür. Sonrasında ise Mehmet Ağa’nın güzel karısına bir kervancı göz koyar ve karısını elinden alıp götürür. Tek başına kalan Mehmet Ağa maddi her şeyini kaybettiği gibi ailesini de tek tek kaybederek üzüntü dolu yaşamına bir şekilde devam eder. Masalın sonunda ise çocukları ve karısı çeşitli uğraş ve çabalar sonucunda kurtulur. Her biri bir yere dağılmış olan aile bireyleri tekrar bir araya gelmek için arayışa geçerler. Sonunda bir araya gelerek kavuşurlar. Mehmet ağa ailesin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anlar. Aile sonrasında mutlu mesut yaşamlarına devam eder. (Caferoğlu, 1994, s. 49-53).

Kısaca bahsedilen bu masalda en önemli mutluluğun aile birlikteliği olduğundan söz edilmiştir. Masalda yansıtılmak istenen önemli durumlardan biride Türk masallarında aile içerisindeki duygusal bağların ne kadar kuvvetli olduğudur.

Aile içerisinde, aile bireylerine kazandırılan bilgi ve ahlak anlayışı, çocukların eğitilerek onlara doğru olan davranışların kazandırılması hususunda oldukça önemli ve hassas bir konudur. Aile içerisinde doğru iletişim ortaya koyularak çocuklara kültürlenme akışı sağlanmaktadır. Aile yapısında bulunan kalıplaşmış değer yargıları ve kültür özellikleri davranış ve ifadelerde kendini göstererek aile içinde kültür mirası olarak

devamlılık kazanmaktadır. Aile bireylerinin önemli parçası olan anne ve baba, çocuklarına uykuya geçmeden önce anlattıkları veya okudukları masallarla onlara masallar içerisindeki aile, kültür ve davranış anlayışlarını vermektedirler. Bunun yanı sıra geçmişten günümüze kadar süre gelen atasözleri ve kalıp haline gelen vecize sözler aile anlayışını ortaya koyması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

2.3. Kardeş

2.3.1. Kardeş Kavramı ve Kardeşliğin Önemi

Kardeş, aynı anne ve babadan dünyaya gelen aralarında kan bağı olan bireylere denilmektedir. Kardeşlik bazı durumlarda kan bağı olmaksızın duygusal bağların güçlü olduğu bireyler içinde kullanılan bir durum haline gelmiştir. Kardeş ve kardeşliğin tanımına dair Türkçe Sözlük'te şu ibareler geçmektedir.

Kardeş:

- Aynı anne ve babadan doğmuş veya anne ve babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı.
- Yaşça küçük olan çocuk
- Adı bilinmeyen kimselere söylenen bir seslenme sözü.
- Aralarında çok değer verilen ortak bir bağ bulunanlardan her biri.

Kardeşlik:

- Kardeş olma durumu, uhuvvet.
- -Kardeş kadar yakın olan kimse, yakın dost.
- Birlik, beraberlik.
- Adı bilinmeyen kimselere söylenen seslenme sözü. (Türkçe Sözlük, 2009, s.1084).

Eren'in hazırlamış olduğu Türk dilinin etimolojik sözlüğünde kardeş kelimesinin kökeniyle ilgili şu bilgiler verilmiştir: "kardeş 1.'aynı ana babadan doğmuş çocukların birbirine göre adı'; 2. 'yaşça küçük olan kardeş'. Yerel ağızlarda kardaş olarak kullanılır. Eski kaynaklarda karındaş biçimi geçer. Tkm gardaş. –Nog kardaş "kardeş"; karındaş 'yaşça küçük olan kız kardeş'. –Kzk karındaş 'yaşça küçük olan kız kardeş. –KKlp karındaş. –Krg karındaş' 'yaşça küçük olan kız kardeş (erkek kardeşe göre). –Özb

karindoş. –Sag, Koy, Kaça, Belt karındas. –Hak xarındas. –Çuv xurantaş. Komşu diyalektlerden alınmıştır. En eski çağlardan başlayarak kullanılır. Orta Türkçede karındaş olarak geçer. Kumanca da karındaş “kardeş”, kız karındaş “kız kardeş” olarak kullanıldığı gibi, Eski Kıpçakçada da karındaş ve kız karındaş biçimleri geçer. <karın + -daş eki. Türkçede –daş ekinin ses uyumundan kaçarak kalın sırada kaldığını biliyoruz: ayaktaş, arkadaş, boydaş, yoldaş, yurttaş, dildaş, dindaş, gönüldaş. Buna karşılık kardeş örneğinde –daş eki –deş’e çevrilmiştir. Ancak yerel ağızlarda kardeş biçiminin yaşadığını biliyoruz.” (Eren, 1999, s.212).

Tarama sözlüğünde karındaş (kardeş, karıntaş, kartaş): kardeş olarak geçmektedir. Karındalaşmak: Birbirini kardeş edinmek anlamına gelmektedir. (Dilçin, 2009, s.140)

Kardeş sözcüğünün kökenine bakacak olursak Eski Türkçede, kadaş, karındaş kelimeleri aynı karından doğan kimseleri ifade etmek amacıyla kullanılıyordu.

Kadaş, kagadaş, karındaş (Uygurca, 1000 yılından önce).

Kadaş, karındaş (Divan-i Lugat-it Türk, 1070).

Karındaş (Codex Cumanicus, 1300).

Kardaş (Saraylı Seyf, Gülistan Tercümesi, 1391).

Tarihin en eski kaynaklarına bakıldığında kardeş kelimesinin kullanımının çok eskiye dayandığı ve halk etimolojisinde bazı ses değişimleriyle günümüze kadar korunup kullanımının devam ettiği görülmektedir.

Türkler kardeşe “karındaş” kardeşi de içine alan ”akraba” anlamında ise “kardaş” ı kullanıyorlardı. Babadan bir olan kardeşlere “kangdaş kadaş”, anneleri ayrı olan kardeşlere ise “iğdiş kadaş” deniliyordu. Üvey oğlana “ögey oğul” ya da “baldır oğul” üvey kıza ise “ögey kız” ya da “baldır kız” deniliyordu. Ayrıca üvey oğula “kangsık oğul” da denilebiliyordu. Türkler “büyük kız kardeş” için “eke, apa, eçe, piçe, eze, eceke, akka” gibi sözcükler kullanıyorlardı. Küçük kız kardeş için ise “singil”(Uygurca), “sinil” (Mişer ve Kazan), “singdi” (Kırgızca) gibi sözcükler bulunmaktadır. (Eroz&Güler, 1998, s.61-62).

Kardeş ve kardeşlik anlayışı oldukça önemli bir değerdir. Kardeş; birliktelik gücünü pekiştiren, sağlıklı ve güçlü ilişkilerin sıkı sıkıya sarmalandığı zengin bir hazinedir. Geçmişten günümüze kadar süre gelen kardeşlik anlayışı genellikle sevgi çerçevesinde büyüyerek gelişimini devam ettirmiştir. Kardeşler arasındaki bağ oldukça kuvvetlidir. Kardeş, bir çocuğun gelişimini etkileyecek en önemli etkenlerden biridir. Çünkü kardeşler arasında oluşan duygusal bağ, güç açısından ebeveyn ile çocuk

arasındaki sıkı bağdan sonra gelen en önemli ikinci bağıdır. (Furman & Buhrmester, 1985, s.448).

Kardeşler birbirlerini birçok anlamda besleyerek gelişimlerine katkı sağlamaktadırlar. Zeka ve bilişsel gelişim alanında yapılan çalışmalara baktığımızda kardeşlerin birbirlerine olan bilişsel etkileri incelenerek ortaya koyulmuştur. Erken yaştan itibaren çocuklar büyük kardeşlerini gözlemleyip, onların yaptıklarını taklit ederek öğrenmektedirler. Bu şekilde büyük kardeşler, küçük kardeşlerini oyun oynama, oyuncak kullanımı ve fiziksel becerilere dair birçok konuda onları etkileyerek öğretmektedirler. (Cicirelli, 1982, s.267). Küçük kardeşlerin etkileşim şeklinde gelişen öğrenme anlayışı ilerleyen yaşlarda çeşitlenerek devam etmektedir.

Kardeşlerin birbirleri üzerinde oluşturdıkları ortam, onların ilişkilerini etkilemekle kalmaz aynı zamanda kardeşlerin kişilik gelişimine de etki etmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalarda, kardeş statüsünün bireyin ilgi alanlarını, başarılarını, tercihlerini, düşünce yapılarını ve güven duygularını etkilediği görülmektedir.(Dunn, 1983, s.787-788).

Günümüz toplum anlayışında kardeşliğin önemi oldukça fazladır. Kardeş sahibi olmak bir güç unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Birliktelikten doğan bu güç zorlukların üstesinden beraber gelebilme yetisidir. Kardeşlik, hayatı ve hayatın sunduğu şeyleri birlikte paylaşabilmektir. Kimi zaman ise kardeş, kimseye anlatamadığın derdini, sorununu anlattığın bir sırdaş olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan ilişkilerindeki güvensizliğin, samimiyetsizliğin, kötülüğün, şiddetin arttığı böylesine bir dönemde kardeşlik sığınılan bir dayanak olarak görülmektedir. Kardeşlik kimi zaman ortak hayalleri olan bireylerin beraber yürüdükleri yoldur. Kardeşliğin güçlü olduğu ailelerde halka halinde ilerleyen büyük sevgiler ve güçlü yarınlar oluşur. Toplumun her geçen gün büyüyen birlik ve beraberliğinin temelleri sağlamlaştırılır. Karşılıksız sevgi denildiğinde akla gelen ilk şeylerden biridir kardeş olmak. Manevi duyguların en coşkun yaşandığı kardeşlik ilişkilerinde bireyler problemin sorunu değil yapıcı bir iradeyle problemi çözen kişi olmalıdır.

Cinsellik duyguları karışmamış, katıksız, çıkar gözetmeyen, derin bir sevgiyi tarif ederken çoğu kez “Birbirlerini kardeş gibi severler” denilmektedir. Litrée, kardeşliği “Kardeş olmadıkları halde, birbirlerine kardeş gibi davranan kimselerin aralarındaki sıkı sevgi bağı” olarak tanımlar. Bu noktadan hareketle gerçek kardeşliği de hissiyat yüklü derin bir dostluk duygusu saymak olasıdır (Samurçay, 1982, s.6).

Kardeşlik öylesine kutsal bir bağıdır ki maneviyatın birlikteliğinden doğan emsalsiz bir güçtür. Aralarında kan bağı olmaksızın gönül bağıyla kardeş olanlarda elbette ki vardır. Bu kardeşlik çoğu zaman öz kardeşler arasındaki bağdan bile güçlü olabilmektedir. Hz. Muhammed dönemine baktığımızda karşımıza çıkan emsalsiz kardeşlik örneği ise Ensar ve Muhacirlerin birlikteliğidir. Aralarında kan bağı olmayan, muhabbetleri olmayan bu insanların gönül bağıyla bir araya gelip kendilerini kardeş olarak ilan etmeleri kardeşliğin ne kadar ulvi olduğunu göstermektedir. Kardeşlik bağları sıkı olan bir toplum parçalanması ve yok edilmesi mümkün olmayan sağlamlıktadır.

Toplumumuzda kardeşlik oldukça önemlidir. Kardeşliği farklı kollarda büyüterek birlikteliğin sağlamlaştırılması hedef alınmıştır. Bireylerin kardeşliği dışında toplumumuzda din kardeşliği, dava kardeşliği, halk kardeşliği gibi birçok kardeşlik anlayışları vardır. Kardeşlik insanları ayrışmaya itmeyen, ötekileştirmeyen, kucaklayıcı, birleştirici olduğu sürece toplumumuz güçlü ve güvenli, güzel yarınları olan bir millet haline gelecektir.

2.3.2. Kan Kardeşliği

Eskiden beri süre gelen bir diğer kardeşlik anlayışı ise kan kardeşliğidir. Kan kardeşliği kardeş olabilmek için illaki kan bağı olması gerektiğini göstermektedir. Kan kardeşliği aralarında fedakarlığın ve sevgi bağının güçlü olduğu kişilerde görülen bir anlayıştır. Kan kardeşliği, kişilerden birinin avuç içini, bileğini ya da herhangi bir yerini kesmesi üzerine diğer kişinin de fedakarlık göstermesiyle birlikte onunda herhangi bir yerini keserek kan akıtılması ve akan bu kanların bir araya getirilmesi sonucunda gerçekleşen bir olaydır. Bu anlayış kan akıtan kişilerin kan kardeşi olduğunu ve her daim birbirlerinin yanlarında olduklarını gösteren bir yemindir. Bu seremonik sözleşme anlayışı günümüzde yerini herkesin rahatlıkla ağzından çıkan “kanka” ibaresine bırakmıştır.

Eski Türk kültüründe and etme şeklinde görülen kan kardeşliği daha çok kişilerin ilişkilerini pekiştirmek suretiyle gerçekleşen sembolik ya da gerçek bir şekilde kişilerin birbirlerinin kanını içme ya da kanlarını kımızla karıştırarak içme şeklinde gerçekleşmektedir. Bu kan kardeşliği anlayışı eski Türklerde ve yakın dönemde görülmektedir. Örneğin Osmanlı dönemi klasik Türk şiirinde “kan yalaşarak dost olma” ifadesine rastlamak mümkündür (Aktaş, 2013, s. 1).

İlhami Durmuş ise bilhassa kan kardeşliğine bağlı andı Herodot başta olmak üzere diğer vakanüvislere dayandırarak İskitlere kadar taşımaktadır. Durmuş, bu tarihçilerin İskit toplumunda yer alan bazı isimler etrafında birbirleriyle olan dostluk ilişkileri sonucunda meydana getirdiklerini söylemiştir. Ant içme pratiklerine ve ant içtikten sonra aralarında gelişen olaylara yer verdikten sonra kan üzerine ant içip kan kardeşi olan şahısların birbirleri için her türlü eziyet ve cefaya katlandıklarını; hatta ölüme gittiklerini söylemiştir (Aktaş, 2013, s.2).

2.3.3. Eski Türk Topluluklarında Kardeş İlişkileri

Toplum bütünlüğünün en önemli parçalarından biri kardeşliktir. Eski Türk metinlerinde salt kardeş ve kardeşlik ilişkilerini konu alan eserlere rastlanılmaktadır. Kardeşlik ilişkileri manevi temeller üzerine kurulmuş, duygusal bağlarla güçlendirilmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ancak takdir edilir ki ikili ilişkilerde çatışmaların görülmemesi olanaksızdır. Çünkü insanlar doğası gereği farklı mizaçlarda ve farklı görüşlerde hayat anlayışına sahiptirler. Bu denlidir ki insanlar arasında çatışmaya varan ikili ilişkilere rastlanılmaktadır. Bu çatışma, kan bağı olan iki ya da daha çok kardeşte görülmeyecek anlamına gelmez. Kardeşler arasında örnek teşkil edecek iyi ve güzel ilişkilerin yanı sıra kıskançlık, anlaşmazlık gibi faktörlerin devreye girmesiyle oluşan kargaşalar hatta kardeşini öldürmeye kadar gidecek sürtüşmeler meydana gelebilmektedir.

Tarih sahnelerinde sıkça görülen kardeşler arası husumetin farklı sebepleri vardır. Taht mücadelesi bunların en başında gelmektedir. Ülke yönetiminde tek başına iktidara geçme isteği kardeşler arasındaki ilişkiyi etkileyen önemli faktörlerdendir. Bunun yanı sıra kardeşlerin arasını açmaya çalışan birçok sebep bulunmaktadır. Orhun yazıtlarında Çin milletinin hilekar ve aldatıcı yapısının kardeşler arası ilişkileri olumsuz etkilediğine dair şu ibare geçmektedir.

“(KT D 4-5-6) Ondan sonra küçük kardeşi kağan olmuş tabii, oğulları kağan olmuş tabii. Ondan sonra küçük kardeşi büyük kardeşi gibi kılınmamış olacak. Bilgisiz kağan oturmuştur, kötü kağan oturmuştur. Buyruku da bilgisizmiş tabii. Beyleri, milleti ahenksiz olduğu için, Çin milleti hilekar ve sahtekar olduğu için, aldatıcı olduğu için, küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti karşılıklı çektiirdiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış.” (Ergin, 2003, s.25). Kül Tigin yazıtında göze çarpan, bu ifadede, tahta geçen kağanlara bir eleştiri söz konusu

olduğu gibi Çin milletinin yapmış olduğu entrikalar sonucunda kardeş ilişkilerinin sarsıldığına da değinilmiştir.

Tarihin en eski dönemlerinden bugüne gelinceye dek kardeşler arasında kan dökmeye varan çatışmalar yaşanmıştır. Taht kavgaları, kardeşler arasındaki en önemli sorunlardan biridir. Çin kaynaklarına göre, Asya Hun imparatorluğunun kurucusu Tuman, (Bizde bilinen isim Teoman'dır) oğlu Metehan'ın yerine üvey annesi Yenisi'nin oğlunu tahta çıkarmak istemiştir. Tuman, Çinli karısının doldurmasına gelerek Yenisi'nin oğlunu veliaht ilan etmiştir. Metehan babası tarafından tahtan mahrum bırakılması teşebbüsü karşısında, emrindeki demir disiplin altında yetiştirdiği 10 bin atlı ile babasını, üvey annesini ve kardeşlerini öldürerek Hun hükümdarı ilan edilmiştir (Tekin, 2017, s.55). Burada Çinli bir üvey annenin baba-oğul-kardeş üçgenindeki etkisi üzerinde durulmuştur. Hakimiyet mücadelesinin aile bireyleri arasındaki yıkımları da beraberinde getirdiği gözler önüne serilmiştir.

Taht kavgaları, kardeş kardeşe kıyasıya rekabeti ve ölümü beraberinde getirmiştir. Eski Türk tarihinde kardeş katli, siyasal iktidarsızlığı engellemek amacıyla tahta geçen kişinin kardeşi, oğlu, amcası gibi gelecekte siyasi iktidar talep etmesi muhtemel kişilerin çeşitli şekillerde öldürülmesidir. Osmanlı Devleti'nde kardeş katli fazlaca görülen durumlardan biridir. Yıldırım Han zamanına gelinceye kadar padişahlar herhangi bir durum karşısında birbirlerine danışır ve birbirlerine karşı saygı gösterirlerdi. Osmanlı Devleti'nde kardeş katli Yıldırım Han zamanında başlamıştır. Osmanlıda sırf saltanata rakip oldu düşüncesiyle kardeş katli, 1389'da I. Bayezid'in Kosova harp meydanında kardeşini idam etmesiyle görülmektedir. Osmanlı Devleti'nde görülen kardeş idamı Türk devlet an'anesinden ayrılığın bir göstergesidir. Saltanatın sahibini Allah tayin eder, inancı, Osmanlılarda çok kuvvetli idi. Osmanlı şehzadelerinin acıklı akıbeti, daima iradeleri dışında ilahi bir kanunun mukadder neticesi gibi tevekkülle karşılanmıştır (Taş, 2014, s.87).

Oğuz Kağan Destanı'nda, kardeşlerin birbirleriyle kurdukları duygusal ve yönetsel münasebetler vardır, yönetim bazen kardeşler arasında paylaşılır; ama kardeşler arası rekabet de vardır. Rekabetin ortaya çıkardığı savaşta kardeşini iktidar uğruna öldüren kardeş, mücadelenin kazananı olur ve yönetimin başına geçer, aynı zamanda ölen kardeşin geride bıraktıklarına sahip çıkar.

Kardeşliğin arasını açan önemli nedenlerden biri statü mücadelesidir. Kardeşler bazı durumlarda kardeşinin malına, toprağına göz dikerek kardeşini öldürmeyi dahi

göze alırlar. Dede Korkut'ta ise kardeşler arasındaki ilişki sevgi ve saygıyla örtüşen güçlü duygular üzerine kurulmuştur.

Dede Korkut Kitabı, milli kültür birikiminin yadigarı olması açısından kıymetli bir eserdir. Bu eserde, Dede Korkut boylarının kardeşlik anlayışına dair bilgilere ulaşmak mümkündür. Dede Korkut Kitabı'ndaki kardeş ilişkileri, anne-baba-evlat ilişkileri kadar güçlü temeller üzerine kurulmuştur. Kardeşlerin saygı, sevgi, vefa gibi değer yargılarına bağlı kalarak bunları korumaları, sosyal müessesenin hak ve yükümlülüklerini yerine getirmeleri açısından oldukça önemlidir (Oğuz, 1996, s.38). Kardeşler arasındaki güçlü bağ, toplumun direnç gücünü arttırarak birlik ve beraberliğin büyüyen gelişimini sağlamaktadır. Kardeşlik onlar için vazgeçilmez bir bağlıdır. Kardeşlerden birinin başına bir olay, bir bela yahut bir musibet geldiğinde diğer kardeşler ve ebeveynler bir anda mateme bürünür. Bu kötü olaylar neticesinde siyah giyerler, ak otağa oturmazlar, mutsuzluk kalplerini dağlar ve bu hal durumu fiziksel olarak bütünüyle yansıtılır.

Türk masallarının temelini teşkil eden Dede Korkut Kitabı'nda kardeşliği ve kardeş ilişkilerini konu edinen destanlar sırasıyla incelenerek ortaya koyulmuştur.

Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Destanı'nda, Beyrek Han okunu attı, dibine gelin odasını kurdu. Bunu duyan Bayburd Hisarı Bey'i yedi yüz kafirle dört nala hücum etti. "Beyrek apalaca gelin odası içinde yiyip içip habersizce oturuyordu. Gece uykusunda kafir otağa saldırdı. Otuz dokuz yiğit ile Beyrek esir gitti. Beyrek tutsak düşünce yedi kız kardeşi ak çıkarıp kara giyerler, gülmezler, ağlayıp yüzlerini yırtarlar." (Ergin, 2018, s.76-77).

Bamsı Beyrek tutsak olduğu Bayburd Hisarı'nda bezirgânlarla konuşurken kız kardeşlerini sorar:

"Benim yedi kız kardeşim sorar olsam sağ mı kervancı."

Bezirgânlar kız kardeşlerinin Beyrek'ten sonra üzüntülerini mutsuzluklarını söyler:

"Yedi kız kardeşini yedi yol ayrımında ağlar gördüm Bamsı

Güz alması gibi al yanakların yırtar gördüm Bamsı

Vardi gelmez kardeş diye feryad eder gördüm Bamsı" (Ergin,2018, s. 80-81).

Kafirlerin elinden kurtulan Beyrek, yavuklusunun Yalancı oğlu Yaltacuk ile evleneceğini duyunca hüznlenir ve şölen yerine ozan kılığında gider. Beyrek kız kardeşini pınar başında kardeş Beyrek diye, feryat ederken bulur, kız kardeşine

dayanamaz Beyrek de ağlamaya başlar. Kız, ozana Beyrek'i sorar, karşılıklı söyleşide kız kardeşinin Beyrek'e olan sevgisi, özlemi ve hüznü vardır:

“Çalma ozan söyleme ozan
Yaslı ben kızın nesine gerek

...

“ Ağabeyim Beyrek gideli yaylayanım yok
Soğuk soğuk sularını sorar olsan
Ağabeyim Beyreğin içmesi idi
Ağabeyim Beyrek gideli içenim yok

Bre ozan
Karşı yatan kara dağdan geldiğinde geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı
Taşkın taşkın suları aşıp geldiğinde geçtiğinde
Beyrek adlı bir yiğide rastlamadın mı
Bre ozan gördün ise söyle bana
Kara başım kurban olsun ozan sana” dedi (Ergin, 2018, s.85-86).

Beyrek, küçük kız kardeşinin yanından büyük kız kardeşinin yanına geçer. Beyrek'in büyük kız kardeşi de hüznülüdür. Yedi kız kardeş, ak kıyafetlerini çıkarıp karalar bağlar, ağabeylerinin yokluğunda acıdan ağlayarak böğrüşürler. Kız kardeşler muradına erişemeyen kardeşlerinin yokluğunda hüznülü yıllar geçirir. Ozan kılığında kız kardeşlerinin yanına gelen Beyrek onlardan kaftan ister, birazda karnının doymasına yetecek yemek ister. Beyrek'in kız kardeşleri ozanı Beyrek'e benzetirler ve bu durum onları daha çok hüznlendirir. Kız kardeşler, ağlaşarak söyleşide bulunurlar:

“Çalma ozan söyleme ozan
Ağabeyim Beyrek gideli bize ozan geldiği yok
Üstümüzden kaftanımızı aldığı yok
Başımızdan örtümüzü aldığı yok
Boynuzu burma koçlarımızı aldığı yok” (Ergin, 2018, s.88).

Banu Çiçek ile kardeşi Deli Karçar arasında doğrudan ortaya koyulabilecek bir kardeşlik ilişkisi söz konusu değildir. Deli Karçar, kız kardeşini isteyen istediğine pişman edercesine kötülük yapar ve öldürür. Oğuz meclisi bu durumu masaya yatırır ve kızı istemeye gidecek kişinin bilge Dede Korkut olmasına karar verilir. Dede Korkut, kızı Deli Karçar’dan ister ancak Deli Karçar bu duruma çok sinirlenir. Dede Korkut’u öldürmeye çalışır, tam kılıcını indirecektir ki Dede Korkut’un duasının kabul olması üzerine Deli Karçar’ın eli taş kesilir. Deli Karçar elinin taş kesilmesi üzerine Dede Korkut’a yalvarır, eli eski haline gelirse kardeşini Beyrek’e vereceğini söyler. Dede Korkut dua eder ve Deli Karçar’ın eli düzelir ancak Deli Karçar kız kardeşini vermesi karşılığında başka şeylerde ister. Deli Karçar der: “Bin erkek deve getirin, dişi deve görmemiş olsun bin de aygır getirin ki hiç kısrakla çiftleşmemiş olsun, bin de koyun görmemiş koç getirin bana. Eğer bu dediklerimi getirirseniz kızı veririm ama getirmeyecek olursanız bu sefer sizi öldürürüm” (Ergin,2018, s.73). Deli Karçar’ın kardeşlik anlayışı ve kardeşini verme karşılığındaki istekleri belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Dede Korkut’un toplum içerisindeki yapıcı ve birleştirici gücünde açıkça görülmektedir.

Beyrek’in gerdek gecesinde kaçırılması ve on altı yıl ondan haber alınamaması neticesinde herkes Beyrek’in öldüğünü düşünür. Deli Karçar kardeşi Banu Çiçek’in dul kalmasından rahatsızlık ve huzursuzluk duyar, Deli Karçar kız kardeşinin dul kalmasına gönlü razı gelmediği için ortaya bir söyleşi atar. Deli Karçar der: “Devletli Hanım ömrü uzun olsun. Beyrek yaşıyor olsaydı on altı yıldan beri gelirdi, bir yiğit olsa dirisi haberini getirse, sırmalı elbise, cübbe, altın akçe verirdim, ölüsü haberini getirene kız kardeşimi verirdim” der (Ergin, 2018, s.78).

Deli Karçar’ın sözünden de anlaşıldığı üzere eşi olmayan kadın toplum tarafından dışlanıp pejoratif bir anlamda dul kadın yakıştırmasına maruz kalacağı için Deli Karçar kardeşini böylesi bir durumun içine atmak istemez. Deli Karçar kız kardeşi Banu Çiçek’i çeşitli hile, oyun ve yalanlarla Beyrek’in öldüğüne inandıran Yalancı oğlu Yaltacuk’ a verir.

Dede Korkut Kitabı’nda yer alan “Uşun Koca Oğlu Segrek” destanında iki erkek kardeşten Egrek düşmanla yaptığı mücadelede tutsak düşer. Bunu duyan kardeşi Segrek, üzüntüden karalar bağlar. Kardeşinin yokluğu karşısında mutsuzluk hayatına bir kor gibi düşer. Segrek, erkek kardeşini düşman elinden kurtarmak için canını ortaya koymaya hazırdır. Biricik oğullarını kaybeden aile, ağıtlar yakıp hüzünlenir. Kalan diğer oğulları Segrek’i de kaybetmek istemeyen aile oğullarının gitmemesi için

ellerinden geleni yaparlar ancak nafile Segrek, onlara kulak asmaz, kardeşini düşman elinden kurtarıp Oğuz diyarına geri getirmeyi kafasına koymuştur. Segrek kardeşi için şöyle der: “Şimdi Egrek’e Segrek yakışır, kardeşim ölmemiş kaygılanmam, kardeşsiz Oğuz’da duramam, karanlıklı gözümün aydını kardeş” diyerek ağlar. Segrek bu söylemleriyle kardeş sevgisini, kardeşe duyulan sadakat ve bağlılığı ortaya koymaktadır.

Segrek annesiyle karşılıklı söyleşisi sırasında kardeşine duyduğu sevgiyi ve kardeşliğin önemini en dokunaklı şekliyle sunar. Segrek’in annesi, kardeşlerin birbiriyle olan ilişkisinin nasıl olması gerektiğini güzel bir dille vurgular, Segrek’in kardeşini kurtarmasını ister ve şöyle der:

“El bağlayıp o yiğide selam ver
Elini öpüp boynunu kucakla
Kara dağımın yükseği kardeş de
Ne duruyorsun oğul koştur” (Ergin, 2018, s. 202).

Segrek kardeşinin tutsak düştüğünü, düşman elinde olduğunu bildirmeyen ailesine öfkelenir. Kardeşsiz olmanın zorluğunu ve kardeşi olmayan birinin halini duygusal bir dille tasvir eder.

“Üç yüz almış altı alp ava binse
Kanlı geyik üzerine kavga kopsa
Kardeşli yigitler kalkar kopar olur
Kardeşsiz zavallı yigit ensesine yumruk dokunsa
Ağlayarak dört yanma bakar olur
Ela gözden acı yaşını döker olur” (Ergin, 2018, s. 203).

Babası Segrek’i yolundan vazgeçirmeye çalışır, duyduklarının yanlış olduğunu söyler ancak Segrek bu durum karşısında daha da kızgınlaşır. Segrek kardeşi hayattaysa onu kurtarıp Oğuz diyarına getirmeyi ister, eğer kardeşi öldüyse bunun intikamını en ağır bir şekilde almak ister.

“Ana ağzın kurusun
Ana dilin çürüsün
Benim de kardeşim var mış kaygılansam olmaz
Kardeşsiz Oğuzda dursam olsam
Ana hakkı Tanrı hakkı olmasaydı
Kara çelik öz kılıcımı çekeydim
Birdenbire güzel başını keseydim

Alca kanını yeryüzüne dökeydim
Ana zalim ana” (Ergin, 2018, s. 202).

Babasını dinlemeyen Segrek’in kararından vazgeçmeye niyeti yoktur. Bu durumu gören anne ve baba oğulları gitmesin diye onu bir kızla evlendirirler ancak Segrek gerdek gecesinde müstakbel eşi ile arasına kılıç yerleştirir. Segrek, kardeşi bu haldeyken karısına dokunmaz. Kardeşi tutsak düşmüşken gerdek gecesine girmenin ve karısına dokunmanın yanlış olduğunu düşünen Segrek, kardeşini bulmadan onun ölü mü diri mi olduğundan haber almadan değil uyumak rahat bir nefes dahi alamaz. Kardeşliğin sevgiyle harmanlanmış kuvvetli bağlarının görüldüğü bu destanda Segrek eşine şöyle der: “Bre kavat kızı ben kılıcıma doğranayım okuma sancılayım, oğlum doğmasın, doğarsa on yaşına varmasın, ağabeyimin yüzünü görmeyince, ölmüş ise kanını almayınca bu gelin odasına girersem” (Ergin, 2018, s.204).

Segrek kardeşi Egrek’i bulup onu kafir elinden kurtarmak için yola koyulur. Düşmanı mağlup eden Segrek mücadeleyi kazanır ve kardeşini kurtarır. Segrek ve Egrek sevgilerini dillendirerek sarılıp hasret giderirler. Birbirlerine kavuşan iki kardeşin karşılıklı söyleşisinde duygusal nükteler yer almaktadır. Gerçek sevginin kardeşlikle kıyaslanamayacağı ve kardeşlik bağının kutsiyeti gözler önüne serilir.

“Ağzın için öleyim kardeş
Dilin için öleyim kardeş
Kalenizde esir var mıdır kafir söyle bana
Kara başım kurban olsun kafir sana” (Ergin, 2018, s 208).

İki kardeş hasret gidermenin ardından baba ocağı Oğuz diyarına giderler. Müjdeli haberi alan aile sevinç naraları atar. Sonrasında Egrek’i de bir kızla evlendirirler. İki kardeş mutlu huzurlu yaşarlar. Kardeşlerin azmi ve mücadelesi sonucu huzura ve mutluluğa erişmenin zor ama güzel olduğunu yansıtan eserlerden biri olması açısından önem arz etmektedir.

Kazan Bey Oğlu Uruz Bey’in Esir Olduğu Destan’da, Kazan Bey av sırasında düşmanın üzerine karşı geldiğini görmesiyle düşman ile cenge tutuşur. Bu mücadelede çok sevdiği oğlu Uruz Bey düşman ordusuna esir düşer. Uruz Bey düşmana esir düştüğünü, çok sevdiği biricik kız kardeşinin duymamasını ister çünkü kız kardeşinin bu olayı duyması ile ağlayıp karalar bağlayacağını bilir.

“Kafirler elinde esir düşen Uruz Bey babasına şöyle der: “ Kara gözlü kız kardeşimi ağlatma” (Tabaklar, 2016, s.98).

Kazan Bey, oğlu Uruz’u kafirlerin elinden kurtarmak için mücadele verirken destek olarak yanında bir çok bey mücadeleye el birliğiyle katılır ve kazanırlar. Burada en önemli noktalardan biride Kazan Bey’in oğlunu kurtarma mücadelesinde kardeşi Kara Göne’nin onu yalnız bırakmayıp tüm destek ve gücüyle düşmanla çarpışması kardeş birliğinin ne kadar ulvi ve önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

“Hiddeti tutunca kara taşı kül eyleyen, kara bıyığını yedi yerde ensesinde düğümleyen, Kazan’ın kardeşi Kara Göne dörtlüye yetişti. “Çal kılıcını kardeş Kazan, yetiştim” dedi (Tabaklar, 2016, s.102).

Salur Kazan Esir Olup Oğlu Uruz’un Çıkardığı Destan’da, Salur Kazan, kafirlerin eline esir düştüğünde kardeşi Kara Göne’nin kendisini düşmanların elinden kurtaracağını bilir, bu yüzden korkmaz. Salur Kazan’ı öldürmek isteyen kafirler kardeşi ve oğlunun varlığını bilince korkarlar ve Salur Kazan’ı öldürmekten vazgeçip zindana atarlar. Buradan anlaşıldığı üzere kardeşin varlığı bile güçlü hissetmeye yetmektedir. Kara Göne yeğeni Uruz’u da yanına alarak düşman diyarına mücadele etmeye yola koyulur ve çok sevdiği kardeşi Salur Kazanı kafirlerin elinden kurtarır.

“Kudretli Oğuz elinde bir oğlum var Uruz adlı

Bir kardeşim var Kara Göne adlı

Yeniden doğanını diriltmeyenler” (Ergin, 2018, s.221)

Dede Korkut Destanı’nda olduğu gibi Manas Destanı’nda da erkek kardeşin varlığı bir güç unsuru olarak görülmektedir. Manas Destanı’nda Manas, Semetey, Seytek ve Almanbet yalnızlıktan ve kardeşlerinin olamamasından üzüntü duyarlar. Bu üzüntü erkek kardeşlerinin olmamasındandır. Erkek kardeşin eksikliği büyük bir boşluk olarak nitelendirilmektedir. Onun boşluğu başka bir anneden olan erkek kardeşle ya da kız kardeşle doldurulamamaktadır (Özcan, 2013, s.125). Bu anlatıda erkek ve kız kardeş arasındaki ayırmadan bahsedilmiştir. Erkek kardeşin daha baskın olması ve onun daha çok istenilmesinin sebebi o dönemin çevresel ve toplumsal etkilerinden kaynaklanmaktadır. Destan kahramanlarının yalnız olması, kardeşlerinin olmaması mücadele noktasında çıkabilecek sorunları beraberinde getirmektedir. Kardeşin varlığı engelleri aşma noktasında önemli bir destektir.

Manas Destanı'nda Semetey, Seytek ve Almanbent kardeşleri olmadığı için yalnızlıklarından şikayet etmektedirler. Bu durumun benzeri Altaylara ait olan Er Samır Destanı'nda görülmektedir. Er Samır Destanı'nda da kardeşin yokluğu büyük bir yalnızlık olarak kabul edilmektedir. Er Samır Destanı'nda, Altın Topçı kardeş sahibi olamamanın hüznünü ve eksikliğini oğlu Ak Topçı savaşa giderken düşünür:

“İki ağabeyini Erlik almamış olsaydı,
Şimdi arkadaş olurlardı değil mi?
Erlik Biy’in yurduna
Yalnız gitmezdi değil mi?” (Dilek, 2007,145).

“Manas Destanı'nda dinini değiştirerek Müslüman olan Almanbet; Manas'ın annesinin göğsünden mucizevi bir şekilde gelen sütü emerek Manas ile süt-kardeşi olmuştur. Manas'ın atı Akkula'da Manas'ın annesinden süt emmiş ve onlarda süt-kardeş olmuşlardır.” (Özcan, 2013, s.125). Kardeşlik üzerine verilen bu örnekler kardeşliğin ne denli ulvi olduğunu gösteren önemli ibarelerdendir.

Altay Destanları'nda ise, kardeşliğin temelleri manevi hissiyatlar üzerine kurulmuştur ancak yer yer iktidar münakaşalarına rastlanılmaktadır. Altay Destanları'nda bir diğer önemli husus ise kız kardestir. Kız kardeşin namus bekçiliği erkek kardeşin sorumluluğundadır. Kız kardeş, savaşa giden ağabeyinin ardından ağıtlar yakıp karalar bağlar. Ağabeyi gelene kadar boğazından tek bir lokma geçmez. Bu durumda kız kardeş ve erkek kardeş arasındaki bağ daha duygusal bir yeredir demek yanlış olmaz. Kız kardeşin duygusal yönü daha çok ağır basarken erkek kardeşin duygusal yönü bilek gücüyle harmanlanır. Kız kardeş, sevgisini ortaya koyup bunu dışa vurma konusunda erkek kardeşe nazaran daha belirgin ve beceriklidir.

Bazı Türk Destanları'nda kız kardeşlerinde erkek kardeşleri gibi mücadeleye katıldığı, ava gittiği, kılıç kuşanıp at sırtında koşuşturduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise yaşam şartlarıdır. Göçebe hayatın hoyrat şartları kadın, erkek demeden herkesi yaşam mücadelesinin içine almaktadır

Altaylara ait olan Er Samır Destanı'nda kardeş sevgisi ve kardeş uğruna verilen mücadelenin çarpıcı örneklerinden biri yer almaktadır. Altın Tana için savaşmaya giden Er Samır yolda kayınbiraderi Altın Ergek'i görür. Altın Ergek kız kardeşi Altın Tana için Kara Bökö'yle çok mücadele etmiş; ancak başarılı olamamıştır (Dilek, 2007, s.67) . Er Samır bu duruma kayıtsız kalamaz ve Kara Böke'yle kanlı bir mücadeleye tutuşur.

Bu mücadelenin sonucunda Kara Böke'yi öldüren Er Samır, Altın Tana'yı kurtarır. Kız kardeşi Altın Tana'yı karşısında gören Altın Ergek sevinç naraları atmaya başlar. İki kardeşin birbirine kavuşması ve büyük özlemin son bulması kardeş sevgisinin gözler önüne serilmesi açısından önemli bir sahne olarak dikkat çekmektedir. Er Samır Destanı kardeşliğin güçlü bağlarını yansıtmaları açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Destanda kardeşi için canını ortaya koyan ağabeyin sevgisinin sınırlarının olmadığı görülmektedir. Bu denlidir ki Türk destanlarında kardeşlik kutsal bir öneme sahiptir. Toplum nezdinde de bu durumun önemi büyüktür ki, yazılı ve sözlü birçok anlatımda kardeşliğe dair söylemler bulmak mümkündür.

Kardeş sevgisini ortaya koyan önemli destanlardan biride Kökin Erkey Destanıdır. Kökin Erkey avdan döndüğünde çok sevdiği kardeşi Erkin Koo'yu evde göremez, çok üzülür, her yere karış karış bakar ancak kardeşi yoktur. Kardeşini bulamaması üzerine ağlamaklı nidalar eşliğinde kardeşine duyduğu sevgiyi ağıtlarla dile getirir.

“Ana karnında birlikte yaşadığımız,
Dar beşikte beraber sallandığımız,
Ata, anadan öksüz kalan,
Tek biricik kız kardeşim,
Erkin Koo nazlı bacım,
Öldüysen, naaşın nerede
Diriysen, sen neredesin?” (Dilek, 2014, s.273-276)

Kökin Erkay Destanı, kardeş sevgisinin özellikle kız kardeş sevgisinin ne derecede büyük, içten ve sağlam olabileceğini bize göstermesi açısından ayrı bir yere sahiptir. Kökin Erkay örnek bir ağabey olmanın vasfını üzerinde taşıırken kız kardeşini çeşitli zorluk ve mücadelelerle aramaya koyulur. Kardeşinin izini bulmak için çeşitli badireler atlatan ağabey kız kardeşini bulma gayreti içerisindeyken birçok kız ona aşık olur ancak o kimseye dönüp gözünün ucuyla bile bakmaz, çünkü aklı fikri kız kardeşindedir. Tek amacı kardeşini bulup sıcak yuvalarına geri dönmektir. Ancak kardeşini bir türlü bulamamanın verdiği hazin üzüntüyle kendini öldürmek dahi ister, kendisine yapılan yardım sayesinde ve bitmeyen sevgi ve azminin neticesinde düşmanları yenerek kardeşine ulaşır.

Kardeşler arası ilişki bağlarının kuvvetli olmasından dolayı değer anlayışının çok yüce görülmesinin bir sonucu olarak ikili ilişkiler gayet güzel ve uyumludur. Bazen kardeşler arasında ufak tefek sorunlar çıksa da bunlar aşılmayacak düzeyde değildir. Kardeşler birbirleri için her türlü fedakarlık ve yardımı yaparlar, mutlulukları, hüznüleri bir arada paylaşarak yaşamayı isterler.

Evlenmek isteyen kız kardeş, ağabeylerinin fikirlerini alsa da genellikle son sözü kendi söyler. Ölüştöy Destanı'nda ağabeyleri için çok değerli ve uğurlu görülen Ak Koo, dokuz erkek kardeş içerisindeki tek kız olmanın değeriyle ağabeyleri için çok kıymetli görülür. Ak Koo, evlenmek istediğini ve sevdiği biri olduğunu ağabeylerine söylediğinde bu durumu önce şaşkınlık içerisinde karşılarlar ve olumsuz bakarlar ancak sonrasında karar verme yetkisini biricik kız kardeşleri Ak Koo ya bırakırlar. (Dilek,2007, s.253). Ağabeylerin, kız kardeşlerinin sevdiği biriyle evlenme isteğini olgunlukla karşılaması ve kardeşlerinin seçimlerine saygı göstermesi son derece engin bir davranışın ortaya koyulması açısından önemlidir

Belirtilmesi gereken önemli durumlardan biride Türk destanlarında kardeşler arası mal ve miras paylaşımıdır. Bu paylaşım usulüne uygun olarak kardeşler arasında eşit bir şekilde yapılır. Miras paylaşımında erkek ve kız kardeş fark etmeksizin özellikle erkek kardeşlerin eşit paylaşıma titiz bir şekilde dikkat etmesiyle gerçekleşir.

Kardeşlerin birbirlerini öldürme sebeplerinden biride namustur. Namusu yok saymak ve namusa leke düşürmek kabul edilemez bir durumdur. Namus, eski Türk destanlarındaki önemli değer yargılarından biridir. Bir genç kız, bir kağıdın temiz oluşunu ve beyazlığını kendine ölçü alıp namusunu koruması gerekmektedir. Aldın Çaagay Destanı'nda bir genç kızın namusunu kendi isteği doğrultusunda yok sayması neticesinde kardeşi tarafından öldürüldüğü görülmektedir. Kaptazın Kara Şehzade Avaa Çeçenle kendi rızasıyla bir araya her gelmelerinde birlikte olurlar. Kardeşi Angır Çeçen bu duruma göz yumamaz ve kardeşini öldürür. (Ergun,2004 s.528).

Eski Türk topluluklarında ve çeşitli Türk destanlarında ortaya koyulan kardeşlik anlayışı ve kardeş ilişkileri genel anlamda bu şekilde karşımıza çıkmaktadır. Örneklerle zenginleştirilerek ve kardeşliğe dair söylem ve fiili mücadelelere yer verilerek kardeş ilişkilerinin yapısı ve önemi ortaya koyulmuştur.

BÖLÜM III

3. TÜRK MASALLARINDA KARDEŞLİK

3.1. Türk Masallarında Kardeş İlişkileri

Kardeşler ortak biyolojik ebeveynlere sahip iki ya da daha fazla bireyler topluluğu olarak adlandırılmaktadır. Bunun yanı sıra, yalnızca bir ebeveynin ortak olduğu yahut ebeveyn ortaklığı olmayan bireylerden de kardeş olarak söz edilebilmektedir. Kardeş ilişkisi, büyük kardeşin doğumundan hemen sonra küçük kardeşi ile ilk kez karşı karşıya geldikleri anda başlar ve uzun süre boyunca devam eder. Kardeş ilişkilerinin diğer ilişkilerden farkı, iki insanın hiç bitmeyecek bir süreç içerisinde yaşamın kritik basamaklarına fiziksel ve duygusal bağlarda birlikte hazırlanıp, bu bağdan kazanılan bütün gücü diğer ilişkilerde kullanılmasını sağlamaktadır (Köse, 2003, s.8-9).

Kardeşler arasında çok yönlü bir ilişki vardır. Kardeşler arasındaki bu ilişki olumlu ve olumsuz şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Kardeş ilişkisi, birçok insan için yaşamları boyunca en uzun süreli ilişkidir. Toplumda insanların %80'inin en az bir kardeşi olduğundan dolayı, bireyler arasında kardeşlik ilişkileri mühim rol oynamaktadır. Kardeşler arasındaki ilişki, evlilik ve ebeveynlik gibi, samimi ve içten olma, yaşam boyu sosyal destek sağlama gibi olumlu özelliklerin gelişimine ortam oluşturması açısından fazlaca önem taşımaktadır. Kardeşler yalnızca birbirlerinin sosyal ve bilişsel becerilerini etkilemekle kalmayıp ilişkileri olumlu ve destekleyici olarak da tanımlanabilir (Kılışaslan, 2001, s.31).

Kardeş ilişkileri bireylerin toplum içerisinde ihtiyaç duyacakları sosyal becerilerin gelişmesini sağlar. Kardeşler birbirleri için birer model oluşturarak; empati, paylaşım, fikir alışverişi, yardımlaşma gibi birçok toplumsal bilgilere sahip olurlar. Kardeşler arası birliktelikten kuvvet alan sosyal etkileşim sevmeye, sevilme, güven duygularının paylaşılması için birer ortam niteliğindedir.

Kardeşler arası ilişkilerin niteliği ailenin huzuru, mutluluğu ve kardeşlerin iyi bir birey olma noktasındaki önemi son derece fazladır. Kardeşler arasında olumlu, dengeli ve sağlam ilişkiler kurmak ve böylesi ilişkileri uzun vadede sürdürmek kolay değildir. Bu konuda Pfouts, kardeş ilişkilerinin diğer insan ilişkilerine göre daha sancılı ve stresli olacağını söyler. Çünkü kardeş ilişkilerinin bir yanında sevgi diğer yanında ise nefret vardır (Akt.Köse, 2003, s.8). Kardeş ilişkilerini keskin bir şekilde ayıran sevgi ve nefret

ikilisi kardeşler arasında büyük çatışmaların olmasına sebebiyet verdiği gibi kardeşler arasında sevgi dolu güçlü ilişkilerin oluşmasına da olanak sağlar.

Kardeş ilişkilerinin yapısı paradoksaldır çünkü bu ilişkiler, hem yakın olabildiği gibi çatışma içeren ilişkilerde olabilir. Kardeşler arası ilişkileri çatışmaya iten birçok faktör bulunmaktadır. Kardeşlerin birbirini kıskanması, rekabet halinde olmaları, anne ve babayı paylaşamama gibi birçok sebep kardeşler arası ilişkiyi tetikleyen olumsuz etkenlerdir. Kardeşler arasında olumlu ve ideal ilişkilerin sağlanması için bu ilişkileri olumsuz etkileyen faktörler göz önünde bulundurularak engellenmeye çalışılmalıdır.

Kardeşler arası çatışma, kardeş ilişkilerini bilgi anlamında tatmin edebileceği gibi fikir ayrılıkların baskın gelmesiyle birlikte sert tartışmaların ve düşmanlıkların oluşmasına sebebiyet verebilir. Yapıcı çatışma formları kardeşlerin olumsuz duyguyu tolere etme yeteneklerini geliştirir ve aile kurallarını anlamasını artırır. Kardeşler arasında yaşanan çatışmalar yapıcı olduğu sürece kardeşler arası sosyal gelişim için olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Kardeş ilişkileri üzerine toplum bilimcilerin açıklamaya çalıştığı durumlardan biri kardeşlerin ortak bir genetik mirasa ve aynı aile içerisinde, aynı ortamda bulunmaktan kaynaklı deneyimlere rağmen neden birbirlerinden farklılık göstermeleridir. Dunn bu sorunu iki şekilde açıklamıştır:

- 1- Anne ve babanın çocuklarının her biriyle geçirdiği deneyimin farklılık göstermesi ve bu etkileşimin anne, baba ve çocuk için nasıl algılandığının önem göstermesi
- 2- Kardeşlerin birbirleriyle olan iletişimleri ve bu iletişimlerin birbirlerini nasıl etkilediği ve iki taraf için nasıl algılandığının önemli olması (Akt.Köse, 2003, s.16).

Kardeşler aynı nesnel ortamı bir arada yaşamadığı gibi nesnel ortamın kardeşler üzerindeki etkileri de kardeşler üzerinde değişkenlik göstermektedir. Çünkü her çocuk farklı genetik yapıdadır. Çocuklar aile dönüşümünün farklı dönemlerinde dünyaya geldiklerinden, farklı cinsiyet, farklı mizaç yapılarında olmaları ve fiziksel görünümünde de farklılık olmasından dolayı çevreleriyle ve kendi içlerindeki deneyimleri farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar kardeşler arası farklılığın doğal sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Köse,2003, s.16).

Kardeş ilişkilerindeki farklılıkların nedenlerini araştıran araştırmacılar, İlk aşamada cinsiyet, yaş farkı gibi değişiklik gösteren durumlar üzerinde durmuşlar, daha sonra yapılan çalışmalarda ise bu değişkenlerin sadece kardeş ilişkilerinin yapısını etkilediğini ve kardeş ilişkilerindeki farklılıkların daha merkezi belirleyicilerle değişiklik gösterdiklerini düşünmüşlerdir. Bunun üzerine kardeş ilişkilerinde belirleyici olan faktörlerin anne-baba ve çocuk ilişkileri ve çocukların bilişsel, sosyal ve kişilik özelliklerinin olduğunu dile getirmişlerdir (Kılıçaslan, 2015, s.31-32).

Gold (1989) beş farklı kardeş ilişkisi türü belirlemiştir. Bunlar; uyumlu, sadık, yakın, düşmanca ve ilgisizdir. Yakın ilişki içerisinde bulunan kardeşler, her zaman birbirlerinin yanında bulunup ilişkilerine önem verirler; Uyumlu kardeşler ise kendi içlerinde sadece iyi birer arkadaşlardır; Sadık kardeşlerin ilişkilerini sağlayan ve onları bir arada tutan temel nokta ortak aile geçmişleridir. Bu kardeşler belli bir düzen doğrultusunda bir araya gelirler ve yaşanan kötü durumlarda birbirlerine yardımcı olurlar; İlgisiz kardeşler, birbirlerine karşı kayıtsız ve soğukturlar. Bu kardeşler pek bir arada bulunmayıp nadir görüşürler; Düşmanca kardeşlerin ilişkisi ise olumsuz ve kızgın duygular içerir (Akt.Köse, 2003, s.9).

Türk masallarında kardeşlik ilişkileri oldukça önemli olmakla birlikte olumlu ve olumsuz şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Türk masallarında kardeşlik güçlü, fedakar, sevgi dolu bağlayıcı ilişkiler üzerine kurulduğu gibi tam aksi olarak kıskançlık, kötümser ve hilekar yönleriyle de ortaya konulmaktadır. İncelenen masallardaki kardeşlik ilişkileri metinler üzerinden örneklemelerle ortaya koyulmuştur.

Aile birliğinin temelini oluşturan kardeşlik, aile yapısını etkileyen önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Masallarda kardeşler arasında olumlu, sağlam, birbirine her daim bağlılıklarını ve sevgilerini belirten bir ilişki söz konusudur. Türk masalları kardeşler arasındaki bu bağlılığı tasvip eder. Ancak Türk masallarında üvey kardeşlerin birbirini yok etme uğraşısı, kardeşler arası kıskançlık, taht ve miras kavgaları, birbirlerinin arkasından iş çevirme gibi olumsuz kardeş ilişkileri de fazlaca görülmektedir.

3.2. Türk Masallarında Kardeş İlişkilerini Etkileyen Faktörler

3.2.1. Kıskançlık ve Rekabet

Kardeşler arası ilişkileri etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi kıskançlık ve rekabettir. Doğal bir duygu olan kıskançlık, temelinde

güvensizliğe dayanmakla birlikte sevilen bir kişinin bir başkasıyla paylaşamamasından kaynaklanmaktadır (Yavuzer, 1999, s.167). Rekabet ise, başkalarından daha iyisini yapma, daha iyisini elde etme güdüsünden oluşmaktadır (Dönmez, 1992, s.234). Aile bireylerinin kardeşler arasında eşit olmayan tutarsız yaklaşımları ve ayrımcılığa varan imtiyazları kardeşler arası kıskançlık ve rekabeti doğurmaktadır. Bu durum ilerleyen zamanlarda düşmanlığa dönüşebilmektedir. Kardeşler arası kıskançlık ve rekabetin başlangıcını aileye yeni bir bebeğin katılmasıyla birlikte aile üyelerinin yeni bebeğe daha fazla ilgi gösterip ilk çocuğa olan ilginin düşmesiyle başlamaktadır.

İlk çocuk, anne ve babasının dikkatini çekmek ve ödüllendirilmek için kendini rekabet etmek zorunda hisseder. Bunun yanı sıra ilk günden itibaren kendine verilen ilginin yeni bir kardeşin gelmesiyle azaldığını hissetmesi kıskançlığın yeşermeye başladığını gösteren etken durumlardandır. Kardeşler arası kıskançlık ve rekabet ilerleyen zamanlarda çeşitlilik gösterdiği gibi kardeşlerin belirli bir olgunluğa gelmesiyle kıskançlığın yerini sevgiye bıraktığı örneklerle de rastlanılmaktadır. Bu durum karşısında anahtar kişi olan anne ve baba, çocukların bu ilişkileri karşısında zorlanmakta oldukları gibi bazen hatalı tutumlar sergileyebilmektedirler (Yavuzer, 1999, s.168).

Kardeşler arası kıskançlığın olduğu ortamlarda rekabet daha çok yaygındır. Bunun yanı sıra düşük sosyo-ekonomik düzeyde olan çocuklar kendilerinden daha yüksek yaşam standardına sahip olan çocuklara kıyasla daha yarışmacı ve rekabetçi olma eğilimindedirler. Kız- erkek ya da erkek-erkek kardeşleri arasında yaşanan rekabet iki kız kardeş arasındaki rekabetten daha çekişmeli ve kavgalıdır. Bu durum özellikle annenin erkek çocuğunu tercih ettiği zamanlarda görülmektedir (Dönmez, 1992, s.234).

Tarihsel açıdan ele alınacak olursa kardeş ilişkilerinin çeşitli uygarlıkların tarihinde ve ulusların yaşamında çok büyük önemi olduğu görülmektedir. Tarihin en eski dönemlerinden bugüne gelinceye dek kardeşlik ve kardeş ilişkilerine dair olumlu-olumsuz birçok örneğe rastlanılmıştır. Verilen bu örneklerde kardeşler arası kıskançlığın ve rekabetin olumsuz sonuçları gün yüzüne çıkartılmıştır. Bu örneklerden biri olan Habil ile Kabil meselesi ilk kardeş katli olarak bilinmektedir. Hz. Adem'in oğulları Habil ve Kabil birer kız kardeşiyle aynı karından dünyaya gelen ikiz kardeşlerdir. Kabil'in ikizi olan Aklima; Habil'in ikizinden fazlasıyla güzeldir ve Kabil büyüdüğü zaman kendi ikiziyle evlenme isteğinde bulunur. Hz. Adem bu durumu gayrı meşru olarak gördüğü için kabul etmez ve çözüm olarak da Habil ve Kabil'in Tanrıya sunumlarda bulunmalarını ister. Tanrı hangisini kabul ederse Aklima ile o evlenecektir.

Habil en güzel koyununu sunar, Kabil ise tarımla uğraştığı için en kötü buğday başağını sunar. Tanrı Habil'in sunumunu kabul eder. Bu durumu kıskanan Kabil kardeşi Habil'in başını taşla ezerek öldürür. Nefsin, aşırı kin ve kıskançlık duygularının tutsağı olan Kabil kardeşini acımasızca öldürür. Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesiyle insanlık tarihinde bir ilk olan kardeş katli yaşanır ve bu durum sadece bir başlangıçtır. Bu durum ilk kardeş katli olmanın yanı sıra yeryüzünde kadın uğruna yapılan ilk cinayettir (Özkul, 2019, s.25-26).

Habil ve Kabilden bu yana kardeşler arasında kıskançlık ve anlaşmazlıklar yaşanmıştır ve halen devam etmektedir. Kardeşler arası kıskançlığı yansıtan örneklerden biride Hz.Yusuf ve kardeşleridir. Hz.Yusuf'u kıskanan kardeşleri onu bir kuyuya bırakıp ölüme terk etmişlerdir. Bu yaşanan olaylardan da anlaşıldığı üzere kardeşin varlığını sevinç ve mutlulukla karşılayan kardeşler olduğu gibi kardeşinin ölmesi için elinden geleni yapan kardeşlerde elbette ki vardır. Hz. Yusuf hikayesi bize kardeş sevgisini verdiği gibi kardeş düşmanlığını da vermektedir. Hz. Yusuf'un on kardeşiyle birlikte geçen bu yol hikayesinde başına gelenler anlatılır. Bu kardeşler Hz. Yusuf'un anne ve babalarını kendilerinden soğuttuğunu ve babalarının en çok onu sevdiğini düşünerek kardeşlerini ölüme terk ederler. "On kardeş, on günah, on kirli karanlık bir güneşe kinliydi." (Yağmur, 2017, s.26). On kardeşten sadece biri onu ölüme terk etmek istemedi ve diğer kardeşleriyle yumruk yumruğa bir çekişmeye girdiler. Hz. Yusuf'un sırtına ağabeyleri tarafından vurulan her darbe yolculuğa gelmeyip babasının yanında kalan kardeşi Yakup'un sırtında hissediliyordu. Hz. Yusuf'un canı acıdıkça en küçük kardeşi Yakup bunu hissedip bir ah çekiyordu (Yağmur, 2017, s.25-26). Burada en küçük kardeşin ağabeyine duyduğu güçlü hissiyatı ve sevgiyi görebilmek mümkündür. Bunun yanı sıra kardeşler arası kıskançlığın kardeşleri kanlı fikirlere götürebileceği gerçeği gözler önüne serilmiştir.

Din kitaplarında yer alan Habil ve Kabil, Yusuf ve kardeşleri, Yakup ve İsmail ve bunların yanı sıra Lea ve Rachel, Amnon ve Tamar, bize kardeşliği sunduğu kadar, kıskançlığı, rekabeti, nefreti ve yasak sevgiyi de sunar. Mitolojide kardeş sevgisinden ziyade kardeş nefretinden ve kininden bahsedilir. Örneğin Mısır mitolojisinde Typhon, kardeşi Osiris'in egemenliğine son verdikten sonra acımasızca onu keser ve parçalarını Nil nehrine atar. Eski Yunanistan'da Atrée kardeşi Thyeste'e duyduğu kin ve nefret sonucu çocuklarını öldürür ve yemek ziyafetinde kardeşine yedirir (Samurçay, 1982, s.6).

Günümüzde ise kardeşler arasındaki çeşitli kavgalar ve anlaşmazlıklar çocukluktan başlayarak ileriki zamanlara kadar devam etmektedir. Burada anne ve babalara da görev düşmektedir. Anne ve babalar çocuklarına aynı sıklıkla zaman ayırarak onlara sevgi ve şefkatlerini ayırım gözetmeksizin göstermelidirler. Küçük kardeşler arasındaki kıskançlık çocukların doğasında olan bir durumdur. Bu durumu zamanında önlemek ve iletişimi kuvvetlendirmek oldukça önemlidir.

“Kardeş kardeşin ne öldüğünü ister ne onduğunu” ifadesinde kardeş, kardeşinin başına bir kötülük gelmesini istemez ama onun kendinden daha iyi duruma gelmesini de kıskanır anlamına gelmektedir. Atasözünden de anlaşıldığı üzere kardeş ilişkilerinin temelinde ikizli duygular vardır. Psikanalist O. Rank, “Bizim İlk aşkımız ve ilk kinimiz kardeşe karşı duyulanıdır” derken aynı gerçeğe işaret etmektedir. Kardeşler arasındaki bu ikizli duyguların olumsuz yanı giderek bastırılır ve toplumsal uyumu sağlayan bir nitelik kazanır. Bu durumda anne-babanın tutum ve davranışları etken olarak rol oynamaktadır. Kıskançlığın evrensel ve doğal bir etken olduğu noktasında hareket eden anne ve baba kardeşler arasındaki ilişkilerin olumlu yönde gelişmesine yardımcı olmalılardır (Samurçay, 1982, s.12).

Genel insan yapısında bulunan kıskançlık, hırs ve tamah gibi faktörler masallarda açık bir şekilde vurgulanır ve bu faktörlerin aile birliği için yıkıcı ve tehlikeli olduğu örneklerle verilir. Masallar bu niteliklere sahip olarak öğretici ve eğitici görevini üstlenmiş olmaktadır. Masallarda insani zaafların işleniyor olması bu türün hayal dünyasıyla sınırlı kalmadığını göstermektedir. Masal kahramanları karşımıza genel olarak iyi ve yardımsever kişiler olarak çıkmaktadır. Bunun dışında olumsuz davranış sergileyen kişiler masal sonunda cezalandırılır. Türk masallarındaki kardeş ilişkileri bu anlayış doğrultusunda ortaya koyulmuştur.

Türk masallarında kardeşler arasındaki kıskançlığın temel etmenleri, başarı, zeka, akıl, güzellik, zenginlik, mutluluk ve rekabettir. Kıskançlığın temelini oluşturan bu etmenler kardeşler arası sevgi bağlarının yok olmasına neden olarak yerine kötülük, hile, yalan, kardeş katli gibi olumsuz olguların geçmesine sebebiyet vermektedir.

3.2.1.1. Maddi Kıskançlık

Kardeşler arasında kıskançlığa sebebiyet veren etmenlere sırasıyla bakıldığında öncelikle maddi kıskançlık üzerinde durulmaktadır. Altın, mücevher vb. gibi zenginliği simgeleyen maddi öğeler kardeşler arasında kıskançlığa neden olmaktadır. Bunun yanı

sıra kardeşler arasında herhangi bir eşyanın yahut bir hediyeinin de kıskanıldığı maddi kıskançlık örnekleri vardır.

Pertev Naili Boratav'ın “Zaman Zaman İçinde” adlı masal kitabındaki “Arap Lala” masalında üç kız kardeşin birbirleriyle olan ilişkilerine değinilmiştir. Masalda küçük kız kardeş, sahip olduklarıyla ablalarının kıskançlığına maruz kalmıştır.

“Sonra, bakıyorlar ki hizmetçi... Bir de yukarıya merdivenin üst başına gözlerini çeviriyorlar, ne görsünler, kardeşleri bir kolunda siyah, bir kolunda beyaz birer cariyeye, elmaslar, mücevherler içinde duruyor. Kızlar onu öyle görünce kıskançlıklarından birbirlerini çimdikliyor.” (Boratav, 2018, s.153).

Maddi kıskançlığı yansıtan masallardan biride Naki Tezel'in “Türk Masalları” kitabındaki “Kara kedi” masalıdır.

“Küçük sultan o kadar şık, o kadar güzel giyinmiş ki, ablaları onun elbisesine, bileziklerine, kolyesine ve küpelerine hayran hayran bakıyorlar, bazen de kıskançlıkla birbirlerini dürtüyorlarmış.” (Tezel, 2017, s.95). Masalda kıyafeti ve takılarıyla ablaları tarafından kıskanılan küçük kız kardeş konu edinilmiştir.

Pertev Naili Boratav'ın “Az gittik, Uz gittik” adlı masal kitabındaki “Telli Top” masalında ise, babalarının en küçük kardeşleri için aldığı hediyeyi kıskanan kardeşlere değinilmiştir. Maddi öğeler içerisinde değerlendirilen hediye, kardeşler arası kıskançlığa sebebiyet vermektedir. “Telli Top” masalında üç kız kardeşin babaları bir gün Mısır'a gitmeye karar vermiş. Adam, üç kızını yanına çağırılmış. Her birine: “Kızım Mısırdan size hediye ne getireyim?” diye sormuş (Boratav, 1992, s.1489). Büyük kız babasından altın nalın istemiş, ortanca kız altın hamam tası istemiş, en küçük kız ise babasından telli top istemiş. Babalarının Mısır yolculuğu sonrası eve dönmesiyle kızlar hediyelerini açmışlar ancak iki kız kardeş en küçük kardeşlerinin telli topunu çok beğenmişler ve kardeşlerini kıskanmışlar. İki büyük kız, kıskançlıklarından sabaha kadar uyuyamamışlar: “Ne yapalım, ne edelim, biz bu kızı nasıl öldürelim de telli-top bize kalsın?” diye düşünümüşler (Boratav, 1992, s.148-149). Sonunda bir karara varmışlar: “Yarın gezmeye götürelim, öldürelim,” demişler (Boratav, 1992, s.149). İki kız kardeş, en küçük kardeşlerine ait olan telli topu alabilmek için kardeşlerini bir kuyuya atmışlar. Kardeşleri tarafından kuyuya atılan küçük kız sonrasında kurtularak eve dönmüş ve tüm gerçekleri ailesine anlatmış. Masalın sonunda ise kıskanç iki kız kardeş cezalandırılmıştır (Boratav, 1992, s. 148-151).

Değerlendirme:

Masalda işlenen kıskançlığın türü maddi kıskançlık olarak verilmiştir. Bu masal aynı zamanda kardeşler arası kıskançlığın sonuçlarını bize göstermesi açısından önem arz etmektedir. Kardeşler arasındaki kıskançlığın hedef kişisi genellikle en küçük olan kardeştir. Bu durum birçok masal örneğinde görülmektedir. Diğer kardeş konulu masalarda olduğu gibi bu masalda da dikkat çeken en önemli unsurlardan birisi kardeş katli için bir obje olarak genellikle bir kuyunun kullanılıyor olmasıdır.

3.2.1.2. Mutluluk

Kardeşler arasında kıskançlığa sebep olan etmenlerden biride mutluluktur. Mutlu bir evliliğin çocukla taçlandırılması kardeşler arası kıskançlığı vazgeçilmez kılmaktadır. İncelenen masallar içerisinde bu durumu destekleyen masal örnekleri sırasıyla verilmiştir.

Naki Tezel'in "Türk Masalları" kitabındaki "Güneş Kızı" adlı masalda İki ablanın, kardeşlerinin sahip olduğu mutluluğu hazmedemedikleri görülmektedir. Masalda üç kız kardeş varmış. Bu kızlardan en küçüğü zengin bir adamın oğluyla nişanlanmış. Kız nişanlısına demiş ki: "Sizden bir dileğim var: Biz fakir bir aileyiz. Babamın kazancı bizi geçindirmiyor. Eğer kabul ederseniz ablalarım da bizimle birlikte otursunlar. Hem işlerime yardım ederler, hem de ben yalnız kalmamış olurum..." (Tezel, 2017, s.294). Genç adam nişanlısının bu isteğini kabul etmiş ve düğünden sonra küçük kız ablalarını da yanına alarak yaşamaya başlamışlar. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra, genç kadın, biri kız, biri oğlan iki çocuk dünyaya getirmiş. Bu sevimli çocukların dişleri inciden, saçları da ipektenmiş. "Lakin, ne yazık ki, evde bu genç kadını kıskananlar varmış. Hem de kendi kardeşleri... Ablaları kardeşlerinin mutluluğunu, iki de çocuk sahibi olmasını bir türlü çekemiyorlarmış. Hemen ebenin eline birkaç altın vererek, çocukların henüz kimse görmeden yok etmesini istemişler." (Tezel, 2017, s.294-295).

Değerlendirme:

Masalda en küçük kardeşlerinin mutluluğuna gölge düşürmeyi amaçlayan İki kız kardeş görülmektedir. Kardeşlerinin sevgisine ihanetle karşılık veren iki ablanın yeğenlerinin yok olmasını isteyecek kadar zalim oldukları gözler önüne serilmiştir.

3.2.1.3. Rekabet

Kardeşler arası kıskançlığa sebep olan etmenlerden biri de masal kahramanlarının aynı evden birden fazla kız kardeşle büyükten küçüğe doğru sırasıyla evlenmesidir. Bu durum kız kardeşler arasındaki rekabeti de beraberinde getirmektedir. Rekabete giren kız kardeşler, bir padişahı yahut bir şehzadeyi elde etmek için çeşitli vaatlerde bulunurlar. Kardeşler arasında sunduğu vaadi yerine getiren kişi padişahla evlenmeye hak kazanır. Bu durumu destekleyen masal örneklerinden biri Pertev Naili Boratav'ın “Az Gittik, Uz Gittik” adlı masal kitabındaki “Çan-Kuşu, Çor-Kuşu” masalıdır.

“Çan-Kuşu, Çor-Kuşu” masalında iplik satan üç kız kardeşin ilişkisi anlatılmaktadır. Bu üç kardeş padişahın kendileriyle evlenmesini büyük bir arzuyla istemektedirler. Bir gün kardeşlerden en büyüğü der ki: “Ah! der, Padişah beni alsa, ona bir çadır dokurum... Öyle bir çadır ki içine bütün askerleri oturur padişahın, bir tarafı da dürülü kalır.” Demiş. Ortanca kız da der ki: “Aman senin ki bir şey mi? Padişah beni alsa, bir sofra dokurum ona. Bütün askerleri etrafına dizilir, gene de bir tarafı dürülü kalır.” Bu sefer en küçük kız der ki: “Sizinki de bir şey mi? Padişah beni alırsa ona altın perçemli bir kızla bir oğlan doğururum.” Kızların bu söylemlerini duyan padişah onları huzuruna çağırmış ve üç kız kardeşle sırasıyla düğün yaparak evlenmiş. İlk aldığı en büyük kız padişaha sunduğu vaadi yerine getirememiş. Ortanca kızda aynı şekilde vaadini gerçekleştirilememiş. Sıra en küçük kıza gelmiş ve kız herkese hamile olduğunun müjdesini vermiş. Bunu duyan iki kardeş de birbirlerini yerlermiş: “Ya dediği gibi, altın perçemli çocukları doğurursa biz ne yaparız?” diyerek endişelenirlermiş. İki abla saraydan kovulma korkusuna kapılarak çeşitli hileler düşünmeye başlamışlar. Kızın doğumu yaklaşır, doğumu yapacak olan ebe tutulur. Kızlardan büyüğü gizlice gider, ebeyi bulur: “Aman ebe hanım, der, işte sana bir avuç altın. Sultan hanım doğrunca bir yolunu bul, çocukları yok et, yerine iki tane köpek eniği koy,” der (Boratav, 1992, s. 95-96). İki abla, verdiği sözü yerine getiren kardeşlerini kıskandıkları için türlü kötülöklere başvurmuşlardır.

Erol Ülgen'in “Türk Masalları” kitabındaki “Çengi Dilaver” masalıda “Çan-Kuşu, Çor-Kuşu” masalına benzemektedir. “Çengi Dilaver” masalında da padişahla evlenme hayali kuran üç kız kardeş vardır. Bu kız kardeşler padişahla evlenebilmek için çeşitli vaatlerde bulunurlar ancak padişahla evlenen kişi, sözünü yerine getiren en küçük kız kardeş olmuştur. Bu durum kardeşler arasındaki kıskançlığı vazgeçilmez

kılmaktadır (Ülgen, 2015, 29-56). Bu masalın diğer varyantlarına ise Hasan Latif Sarıyüce'nin "Anadolu Masalları" kitabındaki "Altın oğlan ile Altın kız" ve "Üç kız kardeş" masallarında rastlanılmaktadır. (Sarıyüce,2010, s. 359-367).

3.2.1.4. Başarı ve Güzellik

İncelenen masallar içerisinde önem araz eden durumlardan biride en küçük olan kardeşin daima kıskanılan kişi olmasıdır. Küçük oldukları için annelerinin ve babalarının sevgilerine diğerlerine kıyasla biraz daha fazla erişmişlerdir. Bu durum diğer kardeşlerin kalbinde kıskançlık doğurur. Küçük kardeşlerin anne ve babaları tarafından daha çok sevimlileri, takdir edilmeleri, diğer kardeşlerine nazaran daha becerikli, başarılı, akıllı, zeki olmaları ve babalarının buyruklarını başarıyla yerine getirmeleri kardeşler arası kıskançlığa sebebiyet vermektedir.

Akıl ve mantığın doğru orantıda kullanılması sonucu elde edilen başarı, kardeşler arası kıskançlığı daha da perçinlemiştir. İncelenen masalların tamamında çeşitli sorunlar karşısında en büyük oğlan sorunu çözmesi için gönderilen ilk kişidir ve başarısız olur, en küçük oğlan ise en son gönderilen ve her zaman başarılı ve akıllı olan kişidir. Bu durumu destekleyen birçok masal örneği vardır. Naki Tezel'in "Türk Masalları" kitabındaki "Altın Bülbül" ve "Sihirli Tavşan" masalları ve Hasan Latif Sarıyüce'nin "Anadolu Masalları" kitabındaki "Gülmeyen İnsanlar Ülkesi" masalları bu durumu kanıtlar niteliktedir.

"Altın Bülbül" masalında bir padişahın üç oğlu varmış. Padişahın, inşa ettiği camiyi tamamlanması için altın bülbüle ihtiyacı varmış. Altın bülbülün olmamasından üzüntü duyan padişah sırasıyla oğlanlarını yanına çağırıp altın bülbülü bulup getirmelerini ister. Babalarının verdiği görevi başarıyla yerine getirmek isteyen üç kardeş yola koyulur. İlk olarak en büyük kardeş ve ortanca kardeş yola çıkar ancak başarısız olurlar. En küçük kardeş ise zorlu uğraşlar sonrasında altın bülbülü bulur. Bu durum karşısında büyük kardeş ortanca kardeşine demiş ki: "Babamız, çok akıllı olduğu için her zaman onu bizden daha çok severdi. Şimdi Altın Bülbül'ü onun bulduğunu öğrenirse, daha çok sevecek. Babamızın yanında kıymetimiz kalmayacak... Gel birlikte onu uçurumdan atalım." (Tezel, 2017, s. 156-186).

"Gülmeyen İnsanlar Ülkesi" masalı konu itibariyle "Altın Bülbül" masalına benzemektedir. Her iki masalda da başarısı kıskanılan küçük kardeş vardır. "Gülmeyen İnsanlar Ülkesi" masalında bir padişah üç oğlunu huzuruna çağırarak demiş ki:

“Oğullarım size bir görev düşüyor. Bilin ki çok önemlidir. Bunu yaparsanız beni de halkımızı da çok mutlu kılarırsınız. Düşün yola. Yeryüzünü yedi bucak arayın. Cida bülbülünü bulup getirin buraya.” (Sarıyüce, 2010, s.312). Üç erkek kardeş babalarının vermiş olduğu görevi yerine getirmek için birbirlerinden ayrılarak cida kuşunu aramaya koyulmuşlar. En küçük kardeş uzun uğraşlar sonucu cida bülbülünü bulur ve ağabeylerinin yanına gider. Oğlan ağabeylerini bir anda içkiden sızmış halde bulur. Küçük kardeş ağabeylerini ayıltır, ağabeyleri kendilerine gelir biraz: “Ağabeylerim,” der, “Şu halinizden utanın. Cida kuşunu bulacaktınız sözüm ona. Baş koyacağınızı söylüyordunuz onun yoluna. İçip içip sızmışsınız. Doğrusu azdan azmışsınız.” (Sarıyüce, 2010, s.314). Küçük kardeş ağabeylerine söylendikten sonra bulduğu cida kuşunu onlara gösterir. Bu durum diğer iki kardeş için bir tehlike niteliğindedir. Çünkü, en küçük kardeşleri bu başarısıyla babalarının gözdesi olacak düşüncesine kapılırlar. İki ağabey: “Biz babamızın yanına gidince... Kardeşimiz korkaklığımızı, ayyaşlığımızı babamıza söylerse... Babamızda şunların başına vurun derse... Halimiz neye varır.” diyerek endişeyle konuşmaya başlarlar (Sarıyüce, 2010, s.314). Bu durumu engellemek isteyen iki ağabey küçük kardeşlerinin uyuyakalmasını fırsat bilerek kardeşlerinin ellerini ve ayaklarını bağlayarak kuyuya atmışlardır (Sarıyüce, 2010, s. 310-317).

Diğer masallarda olduğu gibi “Sihirli Tavşan” masalında da babalarının vermiş olduğu görevi başarıyla yerine getirdiği için başarısı kıskanılan küçük kardeş konu edinilmiştir.

“Sihirli Tavşan” masalında üç erkek kardeş yolda giderken, küçük şehzade bütün başından geçenleri anlatmış. Ağabeyleri bunun yaptıklarını kıskanmışlar. Kendi Kendilerine, “Babamız onun başardığı işleri öğrenince bizi ayıplayacak. Biz saraya hangi yüzle gideriz? Bari şuna bir oyun edelim de kızı, kuşu, atı alıp saraya biz götürelim,” demişler (Tezel, 2017, s.351).

Ignacz Kunos’un “44 Türk Masalı” kitabında yer alan “Gülen Elma İle Ağlayan Elma”, “Rüzgar Dev” ve “Alık Oğlan” masallarında da üç erkek kardeşin çeşitli sorunlar karşısındaki imtihanları anlatılmıştır. Verilen bu masallarda en küçük kardeş, zekası, aklı ve mücadeleci yapısıyla her zaman sorunların üstesinden gelerek başarıyı elde eden kişi olmuştur. Bu durum en küçük kardeşin olumsuz anlamda hedef kişi olmasına neden olmuştur. Türk masallarında iyilerin kazandığı kötülerin ise cezalandırıldığı fikriyatının esas kabul edilmesiyle kıskanç kardeşler masalın sonunda yaptıklarının cezasını çekmişlerdir.

Kardeşler arası kıskançlığın temel etmenlerinden biri de güzelliştir. En küçük kardeşin görev ve yükümlülüklerini başarıyla yerine getirmesinin yanı sıra güzel bir kızla izdivaç kurarak başarısını taçlandırması kardeşler arası kıskançlığı vazgeçilmez kılmaktadır.

Ignacs Kunos'un "Sihirli Ayna" masalı bu duruma örnek gösterilebilir. "Sihirli Ayna" masalında padişah sihirli aynasını kaybetmiştir. Padişahın üzüntüsünü gören üç erkek kardeş sihirli aynayı bulabilmek için yola çıkmışlar. En büyük ve ortanca kardeş sihirli aynayı bulamamışlar. En küçük kardeş ise ağabeylerinin aksine üstün bir başarı sergileyerek sihirli aynayı bulmuş. "Küçük kardeşlerinin hem aynayı ele geçirdiğini hem de böylesi güzel bir genç kızla beraber geldiğini görünce iki ağabeyin yürekleri kıskançlık ve öfkeyle dolmuş." (Kunos, 2018, s.265). İki ağabey, en küçük kardeşlerini su alması bahanesiyle su kuyusuna bıraktıktan sonra kardeşlerinin bulduğu güzel kız da yanlarına alarak kaçmışlar. Babalarına da sihirli aynayı biz bulduk diye yalan söylemişler (Kunos, 2018, s. 259-268).

Değerlendirme:

Masalda en küçük kardeşlerinin başarısını ve güzel bir kız bulmasını kıskanan iki ağabey vardır. Kıskançlık hissi iki ağabeyin kardeşlerini ölüme terk etmesine sebebiyet verdiği gibi yalan söylemelerine de neden olmuştur. Bu masalda dikkat çeken hususlardan biri de erkek kardeşler arasında diğerlerine kıyasla daha başarılı olanın karşısına mükafat olarak güzel bir kızın çıkmasıdır. Bu durum başarının evlilikle taçlandırılması düşüncesinden doğmaktadır. Bu anlayış birçok masalda görülmektedir.

Başarı ve güzelliğin kardeşler arası kıskançlığa sebep olduğu masal örneklerinden biride Naki Tezel'in "Türk Masalları" kitabındaki "Keloğlan Yedi Kat Yerin Altında" masalıdır. Masalda babaları tarafından elma ağacının başında nöbet tutmaları istenilen üç erkek kardeş vardır. Sırasıyla nöbet tutan kardeşlerden en büyük ve ortanca kardeş nöbet sırasında uyuyakalırken en küçük kardeş nöbet sırasında uyuyor numarası yaparak elmaları almaya gelen devi oyuna getirir. En küçük kardeş devi öldürmeye çalışırken dev bir kuyunun içine saklanır. En küçük kardeş bu durumu ağabeylerine haber verir ve üç kardeş kuyunun başına gelir. En büyük kardeş demiş ki: "Kuşaklarımızı birbirimize bağlayalım, beni kuyuya sarkıtın. Yandım, dersem, çekersiniz. Dondum, dersem, koyuverirsiniz." (Tezel, 2017, s.509). İki kardeş büyük kardeşlerini kuyuya sallandırmışlar. Çok geçmeden: "Yandım!" diye bağırmış ve onu yukarı geri çekmişler. Bu sefer Ortanca kardeş kuyuya sallanmış ancak o da ağabeyi gibi "Yandım!" dediği için geri yukarı çıkartılmış. Sıra Keloğlan'a gelmiş. Keloğlan

demiş ki: “Yandım, dersem de koyuverin, dondum dersem de koyuverin! Sakın beni yukarı çekmeyin...” (Tezel, 2017, s.510). Keloğlan kuyuya iner ve zorlu uğraşlar neticesinde devi öldürür. Keloğlan bu sırada kuyuda bulunan üç güzel kızı da devden kurtarır. Keloğlan üç kız arasındaki en güzel kızı kendine ayırarak diğerlerini yukarı çıkarttırır. Keloğlan kendine ayırdığı kızın beline kuşağı bağlayıp yukarı çıkmasını istemiş ancak güzel kız evvela yukarı kendi çıkmak istiyormuş. Keloğlan razı olmamış: “Hayır, demiş, önce sen çıkacaksın. Kardeşlerim senden sonra beni çekerler.” (Tezel, 2017, s.511). Kız demiş ki: “Ben çıktıktan sonra kardeşlerin seni çekmezler, kuşağı keserlerse burada kalırsın. Al sana iki kıl. O zaman bunlardan beyaz kılı çek, önüne bir ak koç gelir. Ona biner, dünyaya çıkarsın. Yanlışlıkla kara kılı çekersen kara koç gelir. Seni yerin yedi kat altına götürür.” (Tezel, 2017, s.511). Keloğlan ve güzel kız vedalaşmışlar. “Yukarıdaki kardeşleri bu kızı da çekmişler. Fakat kardeşlerini çekmemişler. Onun nişanlısı çok güzel olduğu için kuşağı keserek Keloğlan’ı kuyuda bırakmışlar.” (Tezel, 2017, s.511).

Türk masallarında en küçük çocuklar babalarının nasihatlerini ve görevlerini başarıyla yerine getirdikleri için kardeşleri tarafından daima kıskanıldığını gösteren örneklerle sıklıkla rastlanılmaktadır. Bu durumun aksini gösteren örnekler nadirde olsa görülebilmektedir. Naki Tezel’in “Türk Masalları” kitabındaki “İhtiyar Kuş” masalında bir baba ölmeden önce üç oğlunu yanına çağırarak demiş ki: “Evlatlarım görüyorsunuz ki, ben çok hastayım. Ne olacağım belli değil. Bu dünyanın bin türlü hali var. Belki çok yaşayamam. Size bir nasihatim var. Ölmeden söyleyeyim: Sakın köselerle konuşmayın, onlarla beraber bir işe girişmeyin. Benden size baba nasihati...” (Tezel, 2017, s.235). İlerleyen günler içinde adam her gün biraz daha fenalaşıyor, iyi olacağı yerde daha da kötüleşiyormuş. Bir gün gözlerini açmamak üzere kapamış. Babalarının ölmesine çok üzülen kardeşler babalarının sözlerini tutmaya karar vermişler. Günlerden bir gün köse üç kardeşin yoluna çıkar ve üç kardeşe birlikte avlanma teklifinde bulunur. En büyük kardeşle ortanca kardeş, küçüğe: “Biz gitmeyiz, demişler, babamızın nasihati var, istersen sen git!” demişler (Tezel, 2017, s.238). Babalarının ölümünden sonra en küçük erkek kardeş babasının vasiyetini ve ağabeylerinin sözlerini hiçe sayarak karısını da yanına alarak köseyle birlikte ava çıkmışlar. Köse ve oğlan bir müddet ormanda avlanmışlar. Köse buna demiş ki: “Olum, karın yoruldu, Bizim ev şuracıkta, dağın ardında. Ben onu eve bırakıp geleyim. Hem bizim çocuklara arkadaşlık eder, hem de dinlenir. Sonra bizde döneriz. Ben gelinceye kadar avlanmaya devam et! Akşam yemeği çıksın...” demiş (Tezel, 2017, s.238). Oğlanın avlanmasını fırsat bilen köse,

delikanlının karısını kaçırmış ve oğlan böylece babasının ve ağabeylerinin sözlerine itibar etmemiş olmanın cezasını çekmiş. (Tezel, 2017, s. 234-240).

Değerlendirme:

Bu masaldan da anlaşıldığı üzere en küçük kardeşler bazen olumsuz davranışlar da sergileyebilmektedirler. Masalda önem arz eden durumlardan biride baba-oğul-kardeş üçgeninde babanın önemli faktör olarak karşımıza çıkmasıdır. Baba nasihatinin ne denli önemli olduğu masalda vurgulanmıştır.

3.2.2. Alay Etmek Ve Küçümsemek

Türk masallarında kardeş ilişkilerini olumsuz anlamda etkileyen önemli unsurlardan biride kardeşlerin birbirlerine karşı alaycı bir tavır sergilemesidir. Alay etmek; herhangi bir kimsenin eksik yanlarını, gülünç ve kusurlu yönlerini küçümseyerek karşı tarafın gururunu zedeleyen bir davranış olarak görülmektedir. Kardeşler arasında küçümseme ve alay etmeye varan davranışlar kardeşlerin hevesini kırarak hayata karşı duruşlarını olumsuz anlamda etkilemektedir. Günümüz toplum anlayışı içerisinde de doğru kabul edilmeyen bu davranış biçimi Türk masallarında da hoş karşılanmaz. İncelenen Türk masalları içerisinde kardeşler arasında alay ve küçümsemeye dair dört masal örneğine rastlanılmıştır.

Ignacz Kunos'un "44 Türk Masalı" kitabındaki "At-Dev İle Cadı" adlı masalda iki kız kardeş, küçük kardeşlerinin eş seçimine saygı duymayarak alaycı bir tavır sergilemektedirler. Masalda üç kız kardeş arasındaki en küçük kardeşin ablalarının alaycı davranışlarına karşı imtihanı anlatılmıştır. "At-Dev ile Cadı" masalında en küçük kızın bir atla evlenmesi diğer iki ablası tarafından küçümsenecek bir durum olarak görülmüştür. Bir gün üç kardeş bir yarışmada bir araya gelmişler. Yapılan bu yarışmada iki büyük kızın eşleri yiğitlikleriyle dikkat çekmişlerdir. "Baksana!" demiş iki abla küçük kardeşlerine alaycı bir tavırla, "Bizim kocalarımız aslan gibi güçlüler! Mızrakları nasıl attıklarını görüyor musun? Senin at kocan nerede?" (Kunos, 2018, s. 102). "Ertesi gün müsabakalar sürerken ablaları genç kadını kibirle aşağılamaya devam etmişler." "Ablaları kardeşlerine dönüp huysuzca: "Şu yiğitlere bak, nasılda çarpışıyorlar. Hiç biri senin kocan gibi korkak değil." (Kunos, 2018, s.103).

Pertev Naili Boratav'ın "Az Gittik, Uz Gittik" adlı masal kitabında yer alan "Çember-Tiyar" masalında da atla evlenen bir kız ablalarının alaycı tavrına maruz kalmıştır. İki abla küçük kardeşlerine karşı övünürlermiş: "Git pis! Sen attan ayrılmadın

da ne oldu? Baksana bizim kocalarımıza ne güzeller!” diyerek kardeşlerini küçümsemişler (Boratav, 1992, s.114-118).

İncelenen Türk masalları içerisinde özellikle kız kardeşler arasında alay ve küçümseme görülmektedir. Naki Tezel’in “Türk Masalları” kitabındaki “Peynir Tulumu” ve “Kırk Kardeş” masallarında da alay ve küçümseme söz konusudur.

“Peynir Tulumu” masalında da eş seçiminden kaynaklı bir alay söz konusudur. “Peynir Tulumu” masalında peynir tulumu görünümünde bir oğlan varmış. Bu oğlan aslında çok yakışıklıymış ancak kendisini bu haliyle de seven bir kızla evlenmek istiyormuş. Peynir tulumu görünümlü genç, bir avuç altın ve gümüşle koca karının yanına gelmiş ve demiş ki: “Güzel teyzeciğim al bunları, benden sana hediye. Ama senden bir dileğim var. Onu ancak sen yerine getirebilirsin...” (Tezel, 2017, s.74). Gümüş liralari gören kadın çok sevinmiş. Peynir tulumu demiş ki: “Şimdi gümüş ayakkabılarını giy, gümüş sandalyeni de alarak saraya git. Padişahın kızını bana iste!” (Tezel, 2017, s.74). Koca karı peynir tulumunun isteğini yerine getirerek sırasıyla üç kız kardeşi istemeye gitmiş. Koca karı ilk olarak en büyük kızı peynir tulumuna istemiş. İstemenin ardından peynir tulumu ve genç kız evlenmiş. “Padişahın kızı ise, ben böyle bir adamla yaşayamam diyerek, annesinin yanına gitmiş.” (Tezel, 2017, s.75). Peynir tulumu bu seferde ortanca kızla evlenmiş. “O gece odalarına çekildikleri zaman, ortanca kız da, ablası gibi yaparak, bu ne biçim adam deyip, tulumu bir tekme vurmuş.” (Tezel, 2017, s.76). Peynir tulumu son olarak en küçük kızla evlenmiş. En küçük kız ablalarından farklı olarak kısmetine razı olmuş. Küçük kız peynir tulumunun gerçekte ayın on beşi gibi güzel ve yakışıklı bir delikanlı olduğunu öğrenmiş ve bu duruma çok sevinmiş. Küçük kız, sevinçli bir şekilde ablalarının yanına gitmiş. Büyük kızla ortanca kız en küçük kardeşleriyle alay etmeye başlamışlar: “Hay akılsız hay, demişler, hiç insan peynir tulumuyla yaşayabilir mi? Sende bizim gibi yaparak niçin onu kovmadın?” (Tezel, 2017, s.79).

Değerlendirme:

Masalda en küçük kız kardeşe ablaları tarafından yapılan bir küçümseme söz konusu olduğu gibi masal kahramanı olan peynir tulumunun dış görünüşüyle yargılanarak rencide edilmesinden de bahsedilmiştir. Bu masalda dikkat çeken unsurlardan biride eş seçiminde kısmetine razı olma anlayışı vardır. Ayrıca masalda çok eşlilik söz konusudur.

Kardeşler arasında alay ve küçümsemenin söz konusu olduğu masallardan biri de “Kırk Kardeş” masalıdır. Ancak bu masalda diğerlerinden farklı olarak küçük olduğu

için söylemlerine itibar edilmeyerek küçümsenen küçük kardeş konu edinilmiştir. “Kırk Kardeş” masalında kırk kardeş uzun bir yola çıkmışlar. Bir yol dönemecinde kardeşlerin yoluna, aksakallı, temiz yüzlü bir ihtiyar çıkmış. Elini kaldırıp kardeşleri durdurduktan sonra: “Evlatlar, demiş, yolunuz aydın, tuttuğunuz iş hayırlı olsun! Sizden bir dileğim var: Sakın önünüze çıkacak olan çayırılıkta gece yatmayın!” (Tezel, 2017, s.29). İhtiyar bu sözlerinin ardından ortadan kaybolmuş. Kardeşler, ihtiyarın söylediği çayıra geldikleri zaman hava kararmaya başlamış. Havanın kararması üzerine kardeşler orada kalıp gecelemeğe karar vermişler. En küçük şehzade atılarak: “İhtiyarın sözlerini unuttunuz mu, demiş, elbet burada kötü bir şey var ki ihtiyar gece kalmamızı istemedi..” (Tezel, 2017, s.29). Büyük şehzadeler, en küçük kardeşlerinin sözleriyle alay ederek: “Bırak şu aptallığı, demişler. Bize kim ne yapabilir? Hele iki alay askerimiz de varken... (Tezel, 2017, s.29).

Değerlendirme:

En küçük kardeşler, deneyim ve tecrübe yönünden diğer kardeşlerine göre pek gelişim gösteremedikleri için genellikle kendilerinden büyük olan kardeşleri tarafından sözleri ciddiye alınmayarak alay konusu edilmektedir.

3.2.3. Kardeşler Arası Adalet Ve Miras Paylaşımı

Miras paylaşımı kardeş ilişkilerini olumlu ve olumsuz anlamda etkileyen önemli durumlardan birisidir. Miras paylaşımının çok eskiye dayanan bir geçmişi vardır. İslamiyet öncesinde Türklerde tüm çocukların, anne ve babalarının mirasında hissesi bulunmaktaydı. Mirasın çocuklara intikali için anne ve babaların ölmesi şart değildi. Erkekler babalarından alacağı mirasın bir kısmını yapmış oldukları kahramanlıklar neticesinde milli bir ad olarak hak etmeleri gerekmektedir. “Ailenin emvali (malları) umum aile fertlerine aitti. Hangi oğul, bülüğ yaşına geldikten sonra bir kahramanlık göstermeye çalışırdı ve bir kahramanlık gösterdiği gün cemiyet tarafından bir ad alırdı.” (Gökalp, 2018, s.300). Dede Korkut Kitabı’nda ise ozanlar bu konuda önemli rol oynayan kişilerdendir. Ozan bu küçük kahramanın babasına der ki: “senin oğlun bir kahramanlık yaptı. Ona milli bir ad verdik. Sen de ona sürülerinden, otağlarından, oymaklarından ayırıp bir ordu ver.” (Gökalp, 2018, s.300). Eski Türk toplum anlayışına göre kızın miras hakkı ise çeyiz olarak koca evine giderdi (Taşağıl, 2018, s.185).

Kardeşler arasında miras paylaşımı adaletli ve eşit bir şekilde yapılmalıdır. Aksi takdirde kardeşler arasında büyük husumetler yaşanabilmektedir. Türk masallarında

kardeşler arasında adaletli bir paylaşım görülmektedir. Masalın her zaman doğruyu ve adaleti savunan ideasından dolayı masalın gidişatı olumsuz olsa da sonuç kısmında hakkın ve adaletin sağlandığı görülmektedir.

Pertev Naili Boratav'ın “ Az Gittik, Uz Gittik” adlı masal kitabında kardeşler arası paylaşım ile ilgili sadece bir masala rastlanılmaktadır. Bu masal “Akıllı Oğlanlarla Deli-Oğlan” masalıdır. Masalda üç erkek kardeş arasındaki deli olan kardeş babalarının ölmesi üzerine “Ben sizden ayrılacağım. Malımızı bölüşelim” demiş (Boratav, 1992, s.244). Bunun üzerine diğer iki kardeş deli olan kardeşlerine istediklerini hiçbir sorun yaşamadan vermişler. Sıra ağaç kavuğu içinde bulunan altınların paylaşımına geldiğinde ise adaletli paylaşımın sağlanması adına üç erkek kardeş bir kadıyı çağırmışlar. Deli-oğlan: “Ben gidip kadıyı getiririm. Kadı bölüştürsün parayı hakça.” demiş. (Boratav, 1992, s.244).

Değerlendirme:

Bu masalda kardeşler arası paylaşımın eşit şartlarda yapılmış olması kardeşler arası ilişkilerin olumluluğu açısından önemlidir. Masalda aynı zamanda kadılık müessesinin adaleti sağlama noktasındaki önemi vurgulanmıştır.

Hasan Latif Sarıyüce'nin “Anadolu Masalları” kitabındaki “Tabla Tavuklu Kadı” masalında Üç erkek kardeş babalarının bıraktığı altın dolu çömleği bir türlü paylaşamıyorlarmış. “Çekişip didişmişler. Ağzı bir deri kapakla sıkıca kapalı çömleği biri kapmış öbürü çekip almış. Biri sarılmış, öbürü sürüklemiş. Sonunda bakmışlar ki arada kardeş kanı akacak. Altınlar ne ona yarayacak ne buna yarayacak.” “En iyisi haydi Tabla Kavuk'a gidelim, aramızda bölüştürmesini isteyelim,” demişler (Sarıyüce, 2010, s.163). Üç erkek kardeş Tabla Tavuk'lu kadıyı çağırarak eşit şekilde paylaşım yapmasını istemişler. Kadı: “Aferin, çok iyi yaptınız,” demiş. “Hakka ve hukuka uymalı insanoğlu, babasından kalan miras bile olsa, devlete haber vermeden kendi kendine paylaşmamalı,” diyerek fikrini beyan etmiş (Sarıyüce, 2010, s.163). Bu kadı bölüşülecek olan altınları kavuğunun geniş tablasından aşağı dökerek paylaşım yapmış ve tablasında kalanlar kendinin yere dökülenler ise mirasçıların olurmuş. (Sarıyüce, 2010, s.162-168).

Değerlendirme:

Masalda miras paylaşımının kardeşleri birbirine düşürdüğü görülmektedir. Masalda vurgulanmak istenen unsurlardan biride kadının adalet düzenini kesilmiş ağaçlar gibi devirmiş olmasıdır. Kadının adaleti sağlamak için yapmış olduğu uygulama

aslında adaletsizliğin göstergesidir. Bu masalda kardeşler arası miras paylaşımına ve kadılık kurumuna karşı bir eleştiri söz konusudur.

Ignacz Kunos'un "44 Türk Masalı" adlı kitabındaki "Sarık, Kırbaç ve Seccade", "Kel Kafalı Alaattin" ve "Meram Şah İle Sade Sultan", "Rüzgar Dev" masallarında kardeşler arası miras paylaşımı, taht kavgaları ve adaletten bahsedilmiştir. Bu masalarda kardeşler herhangi bir kadıya başvurmaksızın kendi yöntemleriyle miras paylaşımını gerçekleştirmişlerdir.

"Sarık, Kırbaç ve Seccade" masalında iki erkek kardeş babalarından kalan mirasları kendi aralarında paylaşmışlar. Bu kardeşlerden biri babasının mirasını hakkıyla kullanırken diğer kardeş babasından kalan mirası har vurup harman savurmuş. Bir gün mirasyedi kardeşin karşısına kavga eden üç erkek kardeş çıkmış ve bu kardeşlere husumetlerinin sebebini sormuş. "Biz üç erkek kardeşiz." diye söze başlamış en büyükleri, "Birkaç gün evvel babamız öldü. Bize bir sarık, bir kırbaç, bir de seccade bıraktı. Her kim sarığı başına geçirirse o görünmez olur. Seccadenin üzerine oturur, kırbaç da vurursan alır seni, kuş gibi istediğin yere uçurur. Bunlardan hangisini kim alacak, karar veremiyoruz. İşte bu yüzden durmadan kavga ediyoruz." "Şimdi bunların üçü bir kişiye lazımdır!" diye de eklemişler. "Ben en büyüğünüzüm, bunların hepsi benim olmalı!" "Hayır, benim olmalı!" "Yok canım, kim demiş? Vallahi de bana lazımdır, billahi de bana lazımdır!" (Kunos, 2018, s.123). Bu sözlerle birbirlerine karşı çıkıp atışan üç kardeş taşlı sopalı bir kavgaya tutuşmuşlar. Mirasyedi, kardeşleri güç bela ayırmış. "Böyle olacak iş değil bu." demiş, "İyisi mi ben ağaçtan bir ok yapayım. Oku da bir yere fırlatayım, her kim bana geri getirirse o vakit bu üçünü ona veririm." (Kunos, 2018, s.123). Üç kardeş bu duruma razı olmuşlar ve atılan oku aramaya koyulmuşlar (Kunos, 2018, s.122-129).

Değerlendirme:

Kısaca bahsedilen bu masalda iki konuya değinilmiştir. Bunlardan birisi babadan kalan mirasın kullanımıyla ilgilidir. İkincisi ise kardeşler arası miras paylaşımının kardeşlerin arasını açarak çeşitli sorunlara sebep olmasıdır. Bu masalda kardeşler, miras paylaşımını bir kadıya gerek duymaksızın olaya şahit olan birinin yöntemleri doğrultusunda gerçekleştirmişlerdir.

"Kel Kafalı Alaattin" masalında ise iki erkek kardeşin babalarından kalan inekleri kendi yöntemlerine göre paylaştıkları görülmektedir. Günlerden bir gün yaşça küçük olan kardeş, babalarından kalan malı paylaşmak için ağabeyinin yanına gitmiş ve: "Şu iki ahırı görüyorsun; ahırlardan biri yeni, diğeri ise neredeyse harabeye dönmüş.

Tüm ineklerimizi salıverelim, yeni ahıra dönenler benim olsun, eskisine dönenlerde senin” demiş. “Olmaz” demiş ağabeyi, “Eskisine girenler senin olsun.” demiş (Kunos, 2018, s.130). Küçük kardeş bu duruma razı olmuş ve iki kardeş inekleri bölüşmüşler (Kunos, 2010, s.130-139).

Değerlendirme:

Masalda kardeşler, miras paylaşımını kendilerince buldukları yöntemler doğrultusunda yaparak aralarındaki adaleti sağlamışlardır. Bu ve diğer masallarda dikkat çeken durumlardan biriside miras paylaşımını konu alan masallarda yalnızca erkek kardeşler arasındaki miras paylaşımından bahsedilmiş olmasıdır. Bu durum erkeklerin kızlara kıyasla miras hususunda daha baskın konumda olduklarını gösterir niteliktedir.

“Meram Şah İle Sade Sultan” masalında ise, kardeşler arsında tahta çıkma mücadelesi anlatılmıştır. Masalda bir padişah ve bu padişahın üç oğlu varmış. “Günlerden bir gün üç kardeş, padişahın ölmesi üzerine babalarının yerine tahta hangisi geçecek diye kavgaya tutuşmuşlar.” (Kunos, 2018, s.299). Kardeşler arası münakaşanın neticesiz kalması üzerine en küçük kardeş bir öneride bulunmuş: “Her birimiz yayını alıp gelsin, birer ok atalım. Kim en uzağa atmayı başarırsa tahta o geçsin.” (Kunos, 2018, s.299). Ağabeyler kardeşlerinin önerisini kabul etmişler. Üç kardeşin hepsi okunu birer birer atmış. “Sonunda kardeşler yeniden bir araya gelip üç oku da sapladıkları yerden almışlar ve görmüşler ki en uzağa düşen ok en küçük şehzadeninkiymiş. Böylece delikanlı münasip bir törenle babasının yerine tahta çıkıp ülkesinin yeni padişahı oluvermiş.” (Kunos, 2018, s.301).

Değerlendirme:

Bu masaldan da anlaşıldığı üzere kardeşler arasında tahta geçme konusunda anlaşmazlık yaşansa da sonucunda kendi aralarında adaleti sağlayan uygulamalarla anlaşma sağlanmıştır.

Kardeşler arasında taht mücadelesini konu edinen masallardan biride “Rüzgar Dev” masalıdır. “Rüzgar Dev” masalında hastalanan padişah oğullarını yanına çağırarak şu sözleri dillendirmiş: “ Öldüğüm vakit aranızdan hanginiz mezarımın başında aralıksız üç gece beklerse o yerime padişah olsun.” (Kunos, 2018, s.140). Vakti zamanında padişah ölmüş ve üç erkek kardeş babalarının sözlerini yerine getirmek için sırayla mezarın başına gitmişler. En küçük kardeş babasının vasiyetini başarıyla yerine getirmiş ancak tahta abisi geçmiş. Masalın sonunda tüm gerçekler ortaya çıkmış ve adalet sağlanmış. “Babasının vasiyetini yerine getirenin kendi olduğu anlaşılınca

ağabeyinin yerine yeni padişah seçilmiş. Bundan böyle şehzade ve sultanı, birlikte ömürlerin sonuna kadar saadet içinde yaşamışlar.” (Kunos, 2018, s.158).

Değerlendirme:

Bu masalda her ne olursa olsun adaletin ve doğrunun anlaşılacağı ve haklının hakkına kavuşacağı vurgulanmıştır. Masalda adaleti sağlama hususunda kişilerce ortaya koyulmuş bir takım ölçütler ve yaptırımlar vardır. Bunları başarıyla yerine getiren kişi hakkını elde etmiş olur ve böylece kardeşler arasında adalet sağlanır.

Naki Tezel’in “Türk Masalları” kitabındaki “Doğruluk” masalında kardeşler arasında yapılan haksızlıktan söz edilmiştir. Bu masalda diğer masallardan farklı olarak miras yahut tahta geçme konusunda yaşanan adaletsizlikten ziyade bir yiyeceğin paylaşılması hususundaki adaletsizliğe değinilmiştir. Masalda üç kardeş yanlarına hazırladıkları yiyecekleri de alıp yola çıkmışlar. Az gitmişler, uz gitmişler... Öğleye doğru dinlenmek için oturmuşlar. Büyük kardeş demiş ki: “Üçümüzün de torbasında yiyecek var. Daha ne kadar yol yürüyeceğimiz belli değil. Yiyecekleri bitirirsek, belki aç kalırız. Onun için birimizin torbasındaki yiyecekleri yiyelim. Öteki torbalarda bulunan yiyecekler kalsın. Sonra da sıra ile onları yeriz.” (Tezel, 2017, s.442). Diğer kardeşler ağabeylerinin bu teklifini kabul etmişler. Bunun üzerine o, en küçük kardeşine dönerek: “Evvela senin torbandakileri yiyelim, demiş, sen küçüksün!” (Tezel, 2017, s.443). En küçük kardeş “peki” diyerek torbasındaki yiyecekleri ortaya çıkarmış. Hep birlikte yemişler ve sonra tekrar yola koyulmuşlar. Uzunca bir yol yürüdükten sonra en küçük kardeş, büyük ağabeyine: “Ben çok acıktım, demiş. Hem açlıktan hem de yorgunluktan dizimde derman kalmadı. Ne olur biraz ekmekle bir soğan verin de karnımı doyurayım?” (Tezel, 2017, s.443). En büyük ağabeyi: “Bizim yiyeceklerimiz çok az, demiş. Şimdi sana verirsek sonra bize hiçbir şey kalmaz.” (Tezel, 2017, s.443). “Küçük oğlan ağabeyinin bu sözleri karşısında bir şey diyememiş. Ama onun bu cevabına çok üzülmüş. Sesini çıkarmadan yürümeye devam etmiş.” (Tezel, 2017, s.443).

Değerlendirme:

Masalda en küçük kardeş yiyeceklerini ağabeyleriyle eşit bir şekilde paylaşırken ağabeyleri yiyeceklerini en küçük kardeşleriyle paylaşmamaktadır. Bu durum en küçük kardeşe yapılan adaletsizliği ve haksızlığı gözler önüne sermektedir.

3.2.4. Kardeş Edinme

Türk masallarında aralarında kan bağı olmaksızın gönül ve sevgi bağıyla kurulmuş kardeşlik ilişkileri görülmektedir. İncelenen masal kitapları arasında sadece Pertev Naili Boratav'ın “Zaman Zaman İçinde” adlı masal kitabındaki “Nardaniye Hanım” masalında kardeş edinmeyle ilgili örneğe rastlanmıştır.

“Nardaniye Hanım” masalında Kırk haramilerin genç bir kızı kardeş edindiklerini görmekteyiz. Masalda üvey annesi tarafından sevilmeyp kıskanılan güzeller güzeli bir kız varmış. Üvey annesi bu kızın güzelliğini kıskandığı için onun ölmesini istemiş. Üvey anne onu evden uzaklaştırarak kaybolmasını ve zehirli yiyecekleri yiyerek ölmesini istemiş. Kız üvey annesinin eziyetlerinden kaçmak isterken yoldan geçen kırk haramilere sığınır. “Kırk-Haramiler bakarlar ki, dünya-güzeli gibi bir kız, yüzüne bakmaya kıyılmaz...” Kıza derler ki: “Sen şurada otur, biz bir düşünelim.” (Boratav, 2018, s.116). Kırkı da bir odaya gidip müzakere yapmaya başlarlar. “Birimiz alsak, birimiz ister; birimiz alsak birimiz ister... Bize sığınmış, namuslu bir kız, başka türlüde edemeyiz. En iyisi bunu kırkımız kardeş edinelim,” derler. Gelirler: “Kız, derler, sen bizim dünya ahiret kardeşimiz ol. Biz getirelim sen pişir. Otur keyfine bak...” (Boratav, 2018, s.116).

Değerlendirme:

Türk masallarında kardeş edinme örneklerine nadirde olsa rastlanılmaktadır. Kardeş olmak için illaki aynı anne ve babadan olmak gerekmediğine duyulan inanç masallardaki önemli unsurlardandır. Türk masallarında kan bağından ziyade kişiler kardeşlikte yakınlık hissiyatına, şefkat ve sevgiye bakmaktadırlar. Bu masal aynı zamanda kötü olarak tanıdığımız kırk haramilerin iyimser yanlarının da olduğunu göstermesi açısından önem teşkil etmektedir.

3.2.5. Üvey Kardeşlik

Aynı anne ve babadan dünyaya gelen öz kardeşler olduğu gibi anneleri yahut babaları farklı olan üvey kardeşlerde vardır. Üvey kardeşler genel olarak ruhsal yapıları ve kişilik özellikleriyle farklılık göstermektedir. Bu durum üvey kardeşler arasında çoğu zaman çatışmalara sebep olmaktadır. Üvey kardeşler arasında olumlu ve sağlıklı ilişkilerin varlığından söz edilebileceği gibi anlaşmazlığın, kıskançlığın ve uyumsuzluğun egemen olduğu olumsuz ilişkilerden de söz edilebilir. Burada en önemli görev anne ve babaya düşmektedir. Anne ve baba gözlemci olup sorunlar büyümeden

çözümlemeye odaklanmalılardır. Çocuklara eşit derecede zaman ayırıp ilgilenmelidir. Çocuklar arasında ayrım gözetmeksizin onlara şefkat ve sevgilerini göstermelidir. Anne ve babalar çocuklar arasında kıyaslama ve çocukları birbirleriyle yarıştırmaya amacı taşımadan sağlıklı kardeşliklerin oluşmasına dikkat ve önem vermelilerdir. Çocuklar arasında kaosa dönüşen kıskançlığı yok etmenin en etkili ve önemli yolu onlara paylaşmanın güzel ve değerli bir anlayış olduğunu öğretmekten geçmektedir.

Türk masallarında üvey kardeş ilişkilerini yansıtan masallar çok yoktur. İncelenen altı masal kitabı içerisinde sadece iki tane üvey kardeş konusunu işleyen masala rastlanılmıştır. Naki Tezel'in "Türk Masalları" kitabındaki "Konuşan Kaval" masalında ve Hasan Latif Sarıyüce'nin "Anadolu Masalları" kitabındaki "Ayşecik İle Fatmacık" adlı masalda üvey kardeş ilişkisi konu edinilmiştir.

"Konuşan Kaval" masalında bir padişahın iki kızı varmış. Büyük kızın ismi Yaprak, küçük kızın ismi ise Fidan'mış. İki kız kardeşin anneleri ölüvermiş. Padişah kızlarının annesiz büyümelerini istemediği için bir kadınla evlenmiş. Üvey anneleri Yaprak ve Fidan'ı kendi öz evladı gibi sever ve bakarmış. Fidan ve Yaprak büyüdükçe hem ahlaken hem de bedenen çirkinleşiyorlarmış. "Bir gün padişahın bir kızı daha olmuş. Sarayı büyük bir sevinç kaplamış. Ancak Yaprak ile Fidan bu duruma sevinmemişler. Suratlarını asmışlar; ortalıkta görünmez olmuşlar." (Tezel,2017, s.357). Padişahın üçüncü kızının adı Dal'mış. Dal büyüdükçe güzelleşiyormuş. Güzel yüzünün yanı sıra ahlakı da güzel olan Dal'ı herkes seviyor, hele onun terbiyesine, iyi kalbine saraydaki herkes hayran kalıyormuş. Padişah ve anneleri üç kızını birbirinden ayırt etmeden seviyor ve eşit davranıyorlarmış. Günlerden bir gün padişah bir düğün için Hindistan'a gidecekmiş. Padişah yola çıkacağı gün kızlarını yanına çağırarak Hindistan'dan ne istediklerini sormuş. Yaprak: "Bana bir top Hint kumaşı getir babacığım" demiş. Fidan: "Ben de babacığım, demiş, sizden altın bilezik istiyorum." Dal: "Babacığım, siz neyi uygun görürseniz, onu getiriniz!" demiş. Padişah: "Olur mu hiç kızım, demiş, ablalarının gibi sen de bir şey iste. Söyle bakayım, ne alayım sana?" (Tezel, 2017, s.357). Babasının ısrarı üzerine, Dal, şöyle demiş: "Babacığım mademki bana bir şey almayı arzu ediyorsunuz, o halde sizden gümüş bir tas rica ediyorum. Armağanınıza şimdiden teşekkür ederim." "Yaprak'la Fidan, Dal'ın yaptığı gibi babalarına teşekkür etmeyi düşünemedikleri için utanmışlar. Bu işi bizden önce akıl etti diye de, Dal'ı fena halde kıskanmışlar." (Tezel, 2017, s.357). Padişah eve döndüğü günün akşamı herkese getirdiklerini vermiş. "Büyük kız, hemen sarayın terzisine koşarak, Hint kumaşından kendine güzel bir elbise yaptırmış, arkasına giymiş. Ortanca

kız da altın bileziği koluna takarak Dal’a göstere göstere gezinmeye başlamış.” (Tezel, 2017, s.358-359). Dal ablalarına hediyelerinin çok güzel olduğunu ve güle güle kullanmaları temennisinde bulunmuş. Ancak onlar Dal’a: “Sende gümüş tasını güle güle kullan! dememişler. Çünkü kendi armağanlarından daha değersiz olduğu halde, onun gümüş tasını pek kıskanıyorlarmış.” (Tezel, 2017, s.359).

Değerlendirme:

Kısaca bahsedilen bu masalda iki kıskanç kız kardeşin üvey kız kardeşlerine karşı tutum ve davranışları gözler önüne serilmiştir. Türk masallarında en küçük olan kardeş üvey veya öz kardeş olması fark edilmeksizin daima kıskanılan kişi olmuştur. Masalda çok yönlü bir kıskançlık vardır. Küçük kardeş hem kendisine alınan bir hediyeyle dolayı hem de güzel ahlakından dolayı ablaları tarafından kıskanılmıştır. Masalda kardeşler arasındaki kıskançlığın yanı sıra üvey annenin üç kız kardeşe karşı ayırt etmeksizin iyi ve sevgi dolu yaklaşımı oldukça önemlidir. Masalda kötü kalpli insanların kötülüklerin yüzlerine yansıdığına dair bir görüş verilmek istenmiştir. İyilik ve kötülüğün insan bedenindeki durumu gözler önüne serilmiştir.

“Ayşecik İle Fatmacık” masalında üvey anne ve üvey kardeş konusu işlenmiştir. “Ayşecik İle Fatmacık” masalında bir adamın karısı ölmüş. Bu adamında Ayşecik adında iyi huylu ve güzel bir kızı varmış. Günlerden bir gün adam bir kadınla evlenmiş. Bu kadınında Fatmacık adında kötü huylu bir kızı varmış. Fatmacık üvey kız kardeşine sürekli haksızlık ve kötülük yapıyormuş. “ Analığın kızı Fatmacık şıp demiş anasının burnundan düşmüş sanki. Oyunda kendisi oyunbozanlık eder ama Ayşecik oyunu bozdu diye anasına şikayete gidermiş.” “Anasıda, bunlar çocuktur, burada dövüşür, şurada barışır demez. Zavallı Ayşecik’i döver de dövermiş.” (Sarıyüce, 2010, s.198).

Değerlendirme:

Üvey kardeşli masallarda kardeşlerin birbirleriyle olan ilişkilerine yer verildiği gibi kardeşlerin üvey anneleriyle olan ilişkilerine de yer verilmiştir. Masalda “Konuşan Kaval” masalındaki iyi huylu üvey annenin aksine kötü huylu bir üvey anne vardır. Üvey kardeş konulu masallarda daha çok üvey kız kardeşlerin ilişkisi ele alınmıştır. Çünkü kızlar erkeklere kıyasla daha hassas ve duygusal oldukları için üvey kardeş durumları onları daha çok etkilemektedir. İncelenen masallar içerisinde üvey erkek kardeş ilişkisini konu alan masallara rastlanılmamaktadır.

3.2.6. Kardeşler Arasında Sevgi, Hoşgörü ve Bağlılık

Kardeşler arasında sevgi, hoşgörü, bağlılık gibi olumlu etkenler ilişkilerinin kalitesini arttırarak birlikteliklerin güçlenmesini sağlamaktadır. Sağlam temeller üzerine kurulan kardeşlik ilişkileri bireylerin hayatlarını ve geleceklerini etkilemektedir. Kardeşlerin hayata karşı deneyimleri önlerine çıkacak olan engelleri aşma noktasında oldukça önemlidir. Kardeşler arasındaki samimiyet, içtenlik ve saygı aralarındaki bağları pekiştiren önemli ölçütlerdendir. Türk masalları kardeşler arasında gelişen bu olumlu davranışları benimsemektedir.

Pertev Naili Boratav'ın “Zaman Zaman İçinde” adlı masal kitabındaki “Bacı Bacı, Can Bacı” masalında üvey annelerinin kötülüklerinden kaçan iki kardeşin başından geçenler anlatılmıştır. Evden kaçan iki kardeş yolda susamışlar. Oğlan, geyik izinde biriken suyu bulmuş ve içmek için eğilmiş. Kız: “Etme kardeşim, sonra geyik olursun,” diye yalvarmış (Boratav, 2018, s.104). Ablasının sözünü dinlemeyen oğlan suyu içmiş ve birden geyiğe dönüşüvermiş. Bir gün geyik oğlan otlamaya gitmiş, kız da kavak ağacının tepesine çıkmış. Bey-oğlu kavak ağacının tepesindeki güzel kızı fark etmiş ve kızı ağaçtan indirmeye çalışmış. Tüm cabalara rağmen kız ağaçtan inmemiş. Bunun üzerine şehzade: “Şu ağacı kesin,” demiş (Boratav, 2018, s.105). Akşama kadar kesilen kavağın az bir yeri kalmış. “Onu da sabah keseriz,” deyip gitmişler (Boratav, 2018, s.105). Sabah gelirler bakarlar ki kavak ağacı kesilmemiş gibi dümdüz duruyormuş. “Meğerse gece geyik-kardeş kavağın kesilen yerini yalaya yalaya balta değmemiş hale koymuş...” (Boratav, 2018, s.105). Kız sonunda kavak ağacından inmiş ve şehzadeyle evlenmiş ancak Arap halayık her iki kardeşi de rahat bırakmamış. Yıkanmak için suya giren kızı, Arap halayık suyun derinliklerine çekmiş ve kızı suda bir balık yutmuş. Arap halayık geyik olan oğlanında kesilmesini istemiş. Geyik oğlan, kız kardeşine hem sevgisini hem de yardım isteğini şu söylemlerle dile getirmiş:

“Bacı bacı can bacı
Kolunda mercan bacı.
Kırk bir bıçak bilendi
Gırtlığıma dayandı
Arap kızı etime aş yeriyor,
Çıkıver kardeş çıkıver” der (Boratav, 2018, s.107).
Kız da balığın karnından cevap verir:

“ Kardeş kardeş can kardeş
 Alnı sakar ceylan kardeş.
 Gümüş futa önümde,
 Sultanım kucağında
 Kendim balık karnında
 Çıkamam kardeş çıkamam.” (Boratav, 2018, s.107).

Birbirini çok seven iki kardeşin yaşadığı kötü olaylar neticesinde birbirlerine bu denli bağlı olmaları Türk masallarının kardeş sevgisine verdiği önemi göstermektedir. Masalda kardeşliğin ne olursa olsun vazgeçilmez bir bütün olduğu ve kardeş için elinden gelen her şeyin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Adından da anlaşıldığı üzere “bacı bacı can bacı” ve “kardeş kardeş can kardeş” ifadeleri kardeşliğin önemini vurgulaması açısından önem arz etmektedir. “Bacı Bacı Can Bacı” masalının birçok varyantına rastlanmaktadır. Bunlardan biri Hasan Latif Sarıyüce’nin “Anadolu Masalları” kitabındaki “Tın Tın Eden Kabacığım” masalıdır (Sarıyüce, 2010, s.134-240). “Bacı Bacı Can Bacı” masalının diğer varyantı ise, Naki Tezel’in “Türk Masalları” kitabındaki “Ala Balık” masalıdır (Tezel, 2017, s.289-292).

Ignacz Kunos’un “44 Türk Masalı” adlı kitabındaki “Alık Oğlan” masalında hem kardeşler arası sevgi hem de kardeşler arasında kıskançlık konusu işlenmiştir. Masalda üç oğlu ve bir kızı olan yoksul bir kadın varmış. En büyük oğlu ve ortanca oğlu devin peşinden gitmiş ve bir daha dönmemişler. En küçük oğlanda ağabeylerinin peşinden gitmeye karar vermiş ancak annesi onu da diğer oğulları gibi kaybetmek istemediği için buna engel olmaya çalışmış. Delikanlı annesinin söylediklerini dinlememiş: “ Hayır,” demiş, “Kardeşlerimi bulup kurtarana ve devi öldürene kadar rahat yok bana!” (Kunos, 2018, s.113). Bu masal ibaresi kardeş sevgisinin önünde hiçbir engelin duramayacağını göstermektedir.

Naki Tezel’in Türk masalları kitabındaki “Kırk Oğlan” masalında kardeşler arasındaki bağlılıktan söz edilmiştir. Masalda padişah kırk oğlunu farklı kişilerle evlendirmek ister. Kardeşlerden en küçüğü bu duruma karşı çıkar. Küçük oğlan: “Evet, demiş, ben henüz uygun bulmuyorum. Sebebine gelince: Biz mademki kırk kardeşiz, her birimiz başka yerlerden birer kız alırsak gelinler geçinemezler, bizimde aramızı açarlar. Doğrusu, bizim kırk kız kardeş bulup onlarla evlenmemizdir.” (Tezel, 2017, s.284). En küçük kardeşlerinin bu söylemini diğer kardeşleri de haklı bulur. Bunun üzerine kırk kardeş evlenecekleri kırk kız kardeşi aramaya koyulur. Masalda kardeşler

arasındaki birlik ve beraberliği korumak amacıyla kırk kız kardeşle evlenme isteği vardır. Bu masalın bir benzeri de Ignacz Kunos'un 44 Türk masalı kitabındaki "Kırk Sultan ve Yedi Başlı Ejderha" masalında görülmektedir. Masalda babaları tarafından evlendirilmek istenen kırk erkek kardeş vardır. Padişah oğullarını bir araya toplayarak niyetini belirtmiş. "Biz de evlenmek isteriz." demiş kırkı birden, "Lakin bir ana babanın kırk kızıyla evlenmek isteriz. Böyle bir aileyi bulursak ne ala!" (Kunos, 2018, s.178). Kardeş bütünlüğünün bozulmaması adına yapılan bu durum genellikle kırk kardeşli masalarda görülmektedir. Kardeşler birbirlerinden kopmamak ve bağlılıklarını daima korumak amacıyla kendi sayılarınca kardeşle evlenme isteğinde bulunurlar. Masalda önem arz eden unsurlardan biride kardeşler arasındaki fikir birliğidir. Bu durum ilişkilerin olumlu yönde kolektif bir bütünlük sağlanması açısından önemlidir.

3.3. Doğa Üstü Yaratıkların Kardeş İlişkileri

Türk masallarında devler, cadılar, ejderhalar gibi birçok doğaüstü yaratıklara rastlanılmaktadır. Masalların ütöpik havası içerisinde yer alan doğaüstü canlılar kendilerinden farklı olanlara karşı sert ve korkutucuyken kendi içlerinde genellikle iyi ilişkiler kurmaktadır.

Doğaüstü yaratıkların kardeş ilişkilerini konu alan masallar çok nadirdir. İncelenen masallar içerisinde Ignacs Kunos'un "44 Türk Masalı" kitabındaki "Üç Portakal Peri" ve "Şah Yusuf" masallarında devlerin kardeşlik ilişkilerine yer verilmiştir.

"Üç Portakal Peri" masalında dev kardeşler evlerine gitmiş ve analarına: "İnsan eti kokusu alıyoruz anne!" diye seslenmişler (Kunos, 2018, s.42). "İnsanın burada ne işi olur?" diye yanıtlamış anaları, "Oturun da yemeğinizi yiyin." (Kunos, 2018, s.43). Dev kardeşler sofrada yemeklerini yerken anaları: "Eğer ölümlü bir kardeşiniz olsaydı ne yapardınız?" diye sormuş oğullarına. "Ne mi yapardık?" diyerek hep bir ağızdan cevaplamış kardeşler, "Kardeşimiz gibi severdik onu." (Kunos, 2018, s.43). Oğullarından istediği sözü duyan dev anası su testisinden şehzadeyi çıkarmış. "İşte ölümlü kardeşiniz." demiş genç adamı göstererek (Kunos, 2018, s.43). "Devler şehzadeyi neşeyle karşılamış, onu kardeşleri saymışlar." (Kunos, 2018, s.43). "Devler delikanlıyı içtenlikle karşılamış, sağlığını sıhhatini sormuş, önüne yemek koymuşlar." (Kunos, 2018, s.46).

Değerlendirme:

Devler genellikle insanlara zarar veren ve onlara kötülük yapan canlılar olarak karşımıza çıkmaktadır ancak bu masalda aksine kendilerinden olmayan insanlara karşı iyi niyetli davranmaktadırlar. Masalda devler bir insanı kardeşleri gibi benimseyip sevmektedirler. Bu durum devlerin kardeşlik anlayışına verdiği değeri göstermektedir.

“Şah Yusuf” masalında “Üç Portakal Peri” masalındakine benzer bir ilişki söz konusudur. Masalda dev anası evlatlarına dönüp: “Şimdi bir ademoğlu çıkıp gelse, ellerimi öpse ve bana kendisini evladı olarak kabul etmem için dil dökse ne yapardınız?” diye sormuş (Kunos, 2018, s.410). “Kendisini kardeşimiz sayar, ona bir zarar vermezdik.” diye cevap vermiş dev oğlanlar (Kunos, 2018, s.410). Bu yanıtın üzerine dev anası raftan aldığı iki almayı bir genç kıza dönüştürüvermiş. “Git ağalarının ellerini öp.” diye buyurmuş (Kunos, 2018, s.410). “Genç kız dev kadının dediğini yapmış, dev oğlanlarda kızı kardeşleri olarak kabul etmişler.” (Kunos, 2018, s.410). “Genç kızın devlerin arasına katılmasından kısa bir süre sonra bir oğlu dünyaya gelmiş. Devler, onu da ailelerinin bir parçası sayıp bebekten şefkatlerini esirgememişler.” (Kunos, 2018, s.410).

Ignacz Kunos’un “44 Türk Masalı” kitabındaki “Erkek Kardeş ile Kız Kardeş” masalında ejderhaların kardeşlik anlayışına dair bilgiler verilmiştir. Masalda bir delikanlı taş darbeleriyle bir ejderhayı öldürmüştür. Ölen ejderhanın kardeşi, ağabeyinin intikamını almak için delikanlının peşine düşmüştür. Ejderha, uyumakta olan delikanlıyı bulmuş. “Kuşkum yok ki ağabeyimi katleden o zalim genç sensin!” demiş ejderha, “Şimdi sıra bendedir!” (Kunos, 2018, s.400).

Değerlendirme:

Masalda kardeşinin ölümüne dayanamayan bir ejderhanın öç alma isteği görülmektedir. Kardeş uğruna kan dökme hissiyatı insanlarda görüldüğü gibi doğaüstü canlılarda da görülebilmektedir.

Hasan Latif Sarıyüce’nin “Anadolu Masalları” kitabındaki “Mercan Kız” masalında devlerin kardeş ilişkilerine değinilmiştir. Masalda dev anası bir damın başına çıkmış: “Hey dev kardaşlar! Dev kardaşlar! İmdadına koşun bacınızın! Yoksa yerinde yeller esecek Mercan Kız’ın!” diye uzun uzun ünlemiş (Sarıyüce, 2010, s.212-213). Analarının bu söylemi üzerine dev kardeşler harekete geçmişler. “Nerede var nerede yoksa, bir sürü dev çıkmış ortaya. Başlamışlar adımlarını bir bu tepeye, bir o tepeye atarak koşmaya.” (Sarıyüce, 2010, s.213).

Değerlendirme:

Masalda devlerin kardeşlerine verdiği önem ve ehemmiyet gözler önüne serilmiştir. Devler kız kardeşlerini kurtarmak için birlik olmuşlardır. Doğrudan devlerin kardeşlik ilişkilerini konu edinen masallar yoktur ancak olay bütünlüğünü sağlamak için masalların bir kısmında devlere ve onların ilişkilerine de yer verilmiştir.

3.4. Kardeş Sayılarına Göre Türk Masalları

Türk masallarında en çok kullanılan sayılar; üç, yedi ve kırktır. Yabancı masalların Batı'dan gelenlerinde yalnızca üç sayısının formel bir değeri olmasına karşılık, Türk masallarında üç sayısının yanında yedi ve kırk sayıları da görülmektedir. Türk masallarında üç kız kardeş, üç erkek kardeş, üç şehzade, yedi kardeş, yedi dev kardeş, yedi kız kardeş, yedi bezirgan, kırk kardeş, kırk harami, kırk vezir vb. gibi sayılar üzerine kurulu masallar vardır.

Bilindiği üzere bu sayıların dini, tasavvufi, felsefi anlamda da değeri bulunmaktadır. Yüzyıllardan beri farklı dinlerden, farklı kültürlerden ve farklı milletlerden insanların benimsediği bu sayılar dini, tasavvufi ve felsefi niteliklerini kaybederek bilinçaltında var olmaya devam etmiştir. Masallarda fazlaca kullanılan sayıların mitoloji ve destanlarda da aynı sıklıkla kullanılması ve önem verilmesi dikkate değer bir durumdur. Özellikle destanlarda kullanılan yedi, dokuz ve kırk sayılarının işlevi fazladır (Bilkan, 2001, s.57).

Çalışma kapsamı içerisinde yer alan Naki Tezel ve Erol Ülgen'in "Türk Masalları" kitabı, Pertev Naili Boratav'ın "Az Gittik Uz Gittik" ve "Zaman Zaman İçinde" adlı masal kitapları, Ignazc Kunos'un "44 Türk Masalı" kitabı, Hasan Latif Sarıyüce'nin "Anadolu Masalları" olmak üzere toplam altı kitap içerisindeki iki yüz kırk dört masal ele alınmış ve incelenmeye tabi tutulmuştur. Bu masallardan sadece elli dört tanesi kardeşlik konusunu içermektedir ancak hepsinde aktif bir kardeşlik ilişkisinden söz edilmemektedir. Kardeşlik konusunu işleyen masallar incelenerek kardeş sayılarının sayısal dağılımı tablo üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 1.

İncelenen masallardaki kardeş sayılarının sayısal dağılımı.

Üç Kardeşli Masal Sayısı	İki Kardeşli Masal Sayısı	Kırk Kardeşli Masal Sayısı	Dört Kardeşli Masal Sayısı	Altı Kardeşli Masal Sayısı	Yedi Kardeşli Masal Sayısı
33	9	4	4	3	1

İncelenen Türk masallarında kardeş sayıları yoğunlukla üçtür. Masallarda, üç kız kardeş, üç erkek kardeş konulu masallar sayıca fazladır. Üç kardeşi konu alan masallarda kardeşlerin tamamı ya erkek ya da kızdır. Dört kardeşli masallarda ise kardeşler üç kız bir erkek ya da bir kız üç erkek şeklinde görülür. Altı kardeşli masallar ise genellikle üç kız ve üç erkek şeklinde görülür.

Kardeş sayıları genellikle üç ve nadir olarak iki, dört, altı, yedi ve kırk kardeş şeklinde görülmektedir. İncelenen masallar içerisinde verilen bu sayıların dışında işlenen kardeş sayılarına rastlanılmamaktadır.

3.4.1. İki Sayısı ve İki Kardeşli Masallar

Bir sayının ardışığı olan iki sayısı çokluğu ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. İki sayısı evrendeki ikiliği sembolize etmektedir. Ben ve Sen'in karşılaşması bir zıtlık içerir ve bu zıtlık, insan Ben, mutlak, benzersiz ilahi Sen'le karşılaştığında daha da belirginleşir. İlahi Bir'e zıt bir şey düşünmek imkansızdır. Böylece iki, çelişki ve antitez sayısı ve mantıksal olarak ilahi olmayan bir sayı olur (Schimmel, 2016, s.51). Burada ikinin mutlak olan varlıktan ayrıldığı dile getirilmiştir. Dinsel gelenek içerisinde iki sayısı kuşku, çelişki ve ayrılmayı ifade etmek anlamına gelmektedir.

Halk arasındaki inançlarda, özellikle Doğu'da iki sayısının korku saldığı görülür: Kimse aynı anda iki iş yapmamalıdır, aynı gün içerisinde iki evlilik olmaz, iki kardeş iki kız kardeşiyle aynı gün içerisinde değil başka bir gün evlenmelidir. İki akraba aile aynı oda içerisinde bir arada yaşamamalıdır. Yahudi yasalarına göre bir insanın iki köpek, iki domuz ve iki kadın arasından geçmemesini ve herhangi iki insanın bunların arasından geçmelerine izin verilmemesi gerektiğine inanılır. Hristiyan Mısır köylüleri çocuklarının ölümünden korktukları için aynı gün içerisinde iki çocuğun bir kilisede aynı anda vaftiz ettirmezler. Benzer batıl uygulamalar Balkanların bazı

bölgelerinde de görülür; İki kişinin aynı anda aynı çeşmeden su içmesi uğursuzluk olarak nitelendirilir (Schimmel, 2016, s.58). İki sayısının insan hayatındaki rolünden bahsedilmiştir.

Türk masallarında üç, yedi ve kırk sayısının formel değeri çok fazladır ancak iki sayısının masallarda kullanım sıklığı ve formel değeri pek yoktur. Türk masallarında iki kardeşli masallar nadiren görülmektedir. İki kardeşli masallarda kardeşler pek aktif değildir. Kardeş sayıları arttıkça kardeşler arasında daha aktif bir ilişki görülür. İki kardeşli masallar daha çok iki üvey kardeş, birbirine zıt iki kardeş, İki akılsız kardeş, birbirini seven iki kardeş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Naki Tezel'in "Türk Masalları" kitabında yer alan "İbiş ile Memiş" ve "Ala Balık" adlı masallarda iki kardeş konusu işlenmiştir..

"İbiş ile Memiş" masalında İbiş ve Memiş adında birbirine zıt özellikte iki kardeş varmış. Babalarının ölmeden önce iki oğlundan tek isteği annelerine sahip çıkmalarıymış. İki kardeşten biri tarlaları sürüyor diğeri ise hayvanlara bakıyormuş. Bir gün Memiş koyunları alarak dağa çıkmış ve hayvanları otlatmaya başlamış. Bu sırada Memiş bir çobanla arkadaş olmuş. İkili sohbet ederken çoban Memiş'in aklına girmiş ve Memiş'i hayvanları satması ve buralardan gitmesi konusunda ikna etmiş. Memiş, "Köyde kalıpta ne yapacağım? Koyunları satar, paraları yerim. Annemden bana ne? Ağabeyim düşünsün. Sonra bir iş bulur, çalışırım" demiş (Tezel,2017, s.380). Memiş, abisini ve annesini bırakıp gitmiş. Ağabeyi Memiş'i her yerde aramış ama nafiye bulamamış. Zavallı İbiş tek başına annesine bakmak için borca girip çabalayıp uğraşmış. Memiş ise biraz zaman geçtikten sonra elindeki bütün parayı harcayıp bitirmiş. Memiş yaptıkları için çok pişman olmuş. Kardeşini ve annesini yalnız bırakmanın cezasını çekerek kardeşi ve annesinden af dilemek için evin yoluna koyulmuş (Tezel, 2017, s.379).

Değerlendirme:

Kısaca bahsedilen bu masalda iki farklı kardeş tipine rastlanılmaktadır. Büyük kardeş, babasının ve annesinin sözünü dinleyerek evlatlık görevini yerine getirirken küçük kardeş, abisinden farklı olarak annesini ve babasının sözlerini hiçe sayarak gününü gün etme niyetiyle kardeşini ve annesini terk etmiştir. Bu masal bize hayırlı ve hayırsız evlat noktasında bilgi verdiği gibi bazen küçük kardeşlerin olumsuz özellikler sergilemesi hususunda da bilgi vermektedir. Üç kardeşli masallarda ise durum genellikle tam tersi olarak görülmekle birlikte en küçük kardeş ailesi için her türlü fedakarlığı yapmaktadır.

“Ala Balık” masalında ise, yola çıkan iki kardeşin başına gelenler anlatılır. Masalda birbirlerine bağlı iki kardeşin bütün zorlukları beraber göğüsledikleri görülmektedir (Tezel, 2017, s.289-292). Pertev Naili Boratav’ın “Zaman Zaman İçinde” adlı masal kitabındaki “Bacı Bacı, Can Bacı” masalı (Boratav, 2018, s.103-108), Hasan Latif Sarıyüce’nin “Anadolu Masalları” kitabındaki “Tın Tın Eden Kabacığım” masalı (Sarıyüce, 2010, s.134-140) ve “Gül Ağacı Olan Kız” masalı (Sarıyüce, 2010, s.328-332), Ignacz Kunos’un “44 Türk Masalı” kitabındaki “İki Kardeş” masalı (Kunos, 2018, s.23-31) “Ala Balık” masalının varyantı olarak kaşımıza çıkmaktadır. Her beş masalda iki kardeşin bağlılığından söz edilmiştir.

İki üvey kardeşin ele alındığı masalarda kardeşler arasındaki ilişki olumsuzdur. Hasan Latif Sarıyüce’nin “Anadolu Masalları” kitabındaki “Ayşecik ile Fatmacık” adlı masal bu duruma örnek teşkil etmektedir (Sarıyüce, 2010, s.197-202). Adı geçen eserde yer alan “Ahmak İle Çakmak” masalında iki kardeşten söz edilmiştir ancak aktif bir kardeşlik ilişkisinden bahsedilmemiştir Sarıyüce, 2010, s.16-24).

Ignacz Kunos’un “44 Türk Masalı” kitabındaki “Kel Kafalı Alaattin” masalında ise iki kardeşin babalarından kalan mirası adaletli bir şekilde paylaştıkları görülmektedir. Bu durum kardeşleri arası paylaşımı gözler önüne sermesi açısından önemlidir.

3.4.2. Üç Sayısı ve Üç Kardeşli Masallar

Üç sayısı mitoloji, dini inançlar ve halk kültürü gibi birçok alanda yayılma gösteren önemli sayılardandır. Joshua Sylvester’in 1578 tarihli İngilizce çevirisinde üç sayısı şu şekilde tasvir edilmiştir:

“Teklerin en eskisi, Tanrıya yakışan sayı...

Cennetin en sevgili sayısı, ki merkezdedir

“Her iki uçtan da eşit uzaklıktadır

Başı, ortası ve sonu olan ilk’tir” (Schimmel, 2016, s.61).

1903’te Alman bilgin R. Müller, üç sayısının masalarda, görsel sanatlarda ve şiirlerdeki öneminden bahsederek açıklamalarda bulunmuş ve üç sayısının öneminin doğanın gözlemlenmesinden kaynaklı olduğunu öne sürmüştür. İnsanoğlu üç dünyanın varlığını benimseyerek; katı, sıvı ve gaz olarak üç hali bildi; yaratılan şeylerin

mineraller, hayvanlar ve bitkiler olarak üç gruba ayrıldığını buldu ve birçok bilgiyi keşfetti. Bütün yaşam başlangıç, orta ve sonun olduğu üç katlı bir aşamada geçmektedir. Bu durum daha soyut terimlerle ifade edilecek olursa oluş, var oluş ve yitiş; harika bir bütün tez, antitez ve sentezle şekillendirilebilir. Üç temel renk vardır: kırmızı, sarı ve mavi ve bu renkler bütün renkleri verebilir (Schimmel, 2016, s.62-63). Burada üç sayısının kavramsal değerinden bahsedilmiştir.

Üç sayısı ilk “gerçek” sayı olarak görülmektedir. Üç sayısı, üç noktayla işaretlenen ve üç çizgiyle çizilen, ilk geometrik şekil olan üçgen olarak oynadığı rol önemlidir. Üç sayısı aynı zamanda belirsiz bir çokluğu ifade etmek amacıyla da kullanılmakta olup basit bir yuvarlak sayıya çevrilebilir (Schimmel, 2016, s.75-80).

Üç sayısının Hristiyan aleminde teslisle bağlantısı olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra üç sayısı baba-oğul-kutsal ruhla bağdaştığı için kutsal kabul edilmektedir. Dini mahiyeti oldukça fazla olan üç sayısı, Alevi-Bektaşî kültürüne ait çeşitli dini törenlerde ve uygulamalarda kullanılmaktadır. Cemlerde dini birçok uygulama Allah-Muhammed-Ali adına üç kez yapılmaktadır (Çoşkun, 2010, s.90).

Üç sayısı halk hikayelerinde, Türk destanlarında ve masallarda fazlaca kullanılmaktadır. Motif olarak bir değeri olan üç sayısı Oğuz Kağan Destanı’nda Oğuz, üç gün üç gece annesinin sütünü emmez, annesinin üç gün üç gece sıklıkla rüya görmesi ve rüyada söylenenleri uygulamasıyla Oğuz annesinin sütünü emmeye başlar (Ögel, 2006, s.9).

Masallarda üç sayısı sıklıkla ve farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

Kardeşlerle İlgili Olanlar: Üç kız kardeş, üç şehzade ve cinsiyeti belli olmayan üç kardeş olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Zamanla İlgili Olanlar: Üç günlük kız, üç gün, üç gece
- Hayvanlarla İlgili Olanlar: Üç eşşek, Üç katır, Üç Kömüş
- Tabiat Üstü Varlıklarla İlgili Olanlar: Üç başlı dev, Üç peri kızı
- Yiyecek ve İçeceklerle İlgili olanlar: Üç tas su, üç ekmek, üç karpuz
- İnsanlarla İlgili Olanlar: Üç kör, üç cezalı, üç hoca
- Eşya İle İlgili Olanlar: Üç çatal-kaşık, sarayın önündeki üç taş, üç kırbaç
- İş Yapma İle İlgili Olanlar: Hendeğin etrafını üç kere dolaşma, üç işi aynı anda yapma, üç ağır şart
- Diğerleri: Üç yol ağacı, üç selvi ağacı, üç bela (Sakaoğlu, 2015, s.67). Üç sayısı masallarda bu şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

Halk anlatılarında tekrarlama ve üçleme teknikleri kullanılarak anlatımın güçlendirilmesi ve dikkat çekmesi amaçlanmıştır. Bu durum masallarda fazlaca karşımıza çıkmaktadır. Masalarda üç hak kuralı ve üç şans kuralı vardır. Üç hak kuralında masal kahramanlarına doğruyu ve başarıyı bulmaları için seçenekler sunulur. Bunlar: üç elma, üç yol ağzı gibi şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Masalarda kahramanlara genellikle üç şart koşulmakta ve bunun neticesinde üç şans verilmektedir. Bu durum daha çok üç kardeşli masalarda görülmektedir. Bunu destekleyen masal örnekleri sırasıyla verilmiştir.

Naki Tezel'in "Türk Masalları" kitabındaki "Altın Bülbül" masalında babaların vermiş olduğu görevi yerine getirmek isteyen üç erkek kardeş bir gün yola çıkmışlar. Babalarının istediği Altın Bülbül'ü bulmak için Kafdağı'na gitmeleri gereken kardeşlerin karşısına üç yol ağzı çıkmış. "Pınar başından biraz uzaklaştıktan sonra, önlerine üç yol çıkmış. Yollardan ikisi güzel, biri bataklıkmış." (Tezel, 2017, s.158). Acaba hangi yoldan gitsek diye aralarında konuşurlarken, Küçük oğlan: "Bana kalırsa, demiş, her birimiz bir yola sapalım. Çünkü bu yoldan hangisinin Kafdağı'nın ardına gittiğini bilmiyoruz." Büyük oğlan: "İyi ama, demiş, ben bataklık yoldan gitmem..." Ortanca oğlan: "Ben de o yoldan gitmem, demiş." Bu sefer küçük oğlan: "Eh, ne yapalım, diye cevap vermiş, bana da bataklık yol kalıyor. Ben kismetime razıyım Haydi hoşça kalın!" (Tezel, 2017, s.158).

Değerlendirme:

Verilen bu masal ibaresinde üç kardeşin ansızın karşılarına çıkan üç yolda yapmış oldukları seçimler verilmiştir. Her bir kardeşin seçmiş olduğu yol akıbetlerini belirleme noktasında önemli bir ölçüttür.

Hasan Latif Sarıyüce'nin "Anadolu Masalları" kitabındaki "Gülmeyen İnsanlar Ülkesi" masalında babaları tarafından Cıda bülbülünü bulmak için yola gönderilen üç erkek kardeş vardır. "Delikanlılardan biri doru, biri yağız, biri beyaz ata binerler. Düşerler yola. Az giderler uz giderler, bir altı ay güz giderler. Karşılarında bir karlı dağ çıkar ki uçan kuşu kapıyor. Kanatlı ata binenler bile dağa tırmanmayı gözü kesmez de dolambaçlı yollardan çıkış yolu ararlarmış. Delikanlılar, atlarını dağa sardırmadan önlerine çıkan üç yolun başında birbirlerinden ayrılmışlar." (Sarıyüce, 2010, s.312).

Değerlendirme:

Bu masal ibaresinde de üç kardeşin birbirlerinden bağımsız olarak çıktıkları üç yol ayrımı bulunmaktadır. Kardeşlerin birbirlerinden bağımsız olarak seçtikleri farklı yollar onların başarı ve akıllarını kıyaslama noktasında oldukça belirleyici faktörlerdir.

Ignacz Kunos'un "44Türk Masalı" kitabındaki "Gülen Elma ile Ağlayan Elma" masalında üç erkek kardeş Gülen Elma'yla Ağlayan Elma'yı bulmak için yola koyulmuşlar. "Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Günlerden bir gün üç yolun kesiştiği bir çeşme başına gelmişler. Çeşmenin duvarında yolu buraya düşenler için yerleştirilmiş bir yazı görmüşler. Buna göre her kim ilk yoldan gitmeyi seçerse elbet geri dönermiş; ikinci yolu seçen ya döner ya dönmezmiş; üçüncüsünü seçen ise asla geri dönmezmiş. Kardeşlerden en büyüğü ilk yola gireceğini söylemiş, ortanca kardeş ikinci yoldan gitmeyi seçmiş, en küçük kardeş de dönüşü olmayan üçüncü yoldan gitmeye gönüllü olmuş." (Kunos, 2018, s.160).

Değerlendirme:

Üç kardeşli masallarda genellikle kardeşlerin seçimlerine bırakılan üç yol vardır. Bu masalda ve buna benzer diğer masallarda dikkat çeken unsurlardan biride zor ve tehlikeli olan yolu en küçük kardeşin seçmesidir. Küçük kardeş masallarda genellikle kaderine razı olan ve daima zorlukları aşan kişi olarak yansıtılmıştır. En küçük kardeşlerin kaderlerine razı olan bu tavırları küçük olmalarından kaynaklıdır. Çünkü ağabeyleri büyük olmanın verdiği hakim güçle ilk seçim hakkını elde ettikleri için en küçük kardeşe pek bir seçenek kalmamıştır.

Ignacz Kunos'un "44 Türk Türk Masalı" kitabındaki "Sihirli Ayna" masalında sihirli aynayı bulmak için yola çıkan üç erkek kardeş vardır. "Uzun bir yolculuğun ertesinde, üç yol çıkmış önlerine. Orta yerde bir taş varmış, üzerinde yollardan her birinin nereye çıktığı yazılıymış. Birincisi yemyeşil düzlüklere, ikincisi bir hana çıkıyormuş. Üçüncüsü ise gidenin bir daha geri dönmediği, ne olduğu bilinmez bir yolmuş. En büyük kardeş birinci yolu seçmiş, ortancası ikincisinden gitmiş, en küçükleri de üçüncüsüne girmiş." (Kunos, 2018, s.260).

Üç kardeşli masallarda en küçük kardeş babaları tarafından en çok sevilen kişidir. Bu durumu doğrulayan birçok masal örneğine rastlanılmaktadır.

Ignacz Kunos'un "44 Türk Masalı" kitabındaki "Rüzgar Dev" masalı üç kardeş arasında en küçük olanın babaları tarafından diğerlerine kıyasla daha çok sevildiğini kanıtlar niteliktedir. "Sana en büyük kızımı vereyim, sana diğer kızımı vereyim, lakin en küçük kızımdan ayrılmayı göze alamam." (Kunos, 2018, s.146).

Değerlendirme:

Masalda geçen bu ibarede üç kızı olan bir padişahın en küçük kızına karşı daha hassas olduğu ve onu daha çok sevdiği dile getirilmiştir.

Bu duruma örnek gösterilecek masallardan biri de Pertev Naili Boratav'ın "Az Gittik, Uz Gittik" adlı masal kitabındaki "Mehmed-Eşkîya" masalıdır. "Mehmed-Eşkîya" masalında üç kızı olan bir padişah vardır. Bir gün padişahın üç kızı arasından en küçük kızını istiyorlar. Padişah diyor ki: "Bu benim evlatlarım içinde en kıymetlisidir. Kızımı her istediğim dakika görebilmeliyim. Benim sarayımın karşısına tıpkı benim gibi bir saray yaptır, o saraydan benimkine bir altın köprü kurdurursan, sana kızımı veririm." (Boratav, 1992, s.158).

Değerlendirme:

Masalda geçen bu söylem en küçük evladın diğerlerine kıyasla değerini ortaya koyması açısından önemlidir ancak bu durum kardeşler arasındaki ilişkiyi olumsuz anlamda etkilemektedir.

Üç kardeşli masalarda en küçük kardeş, zekayı ve akıllı simgelemektedir. Bu söylemi destekleyen masal örneği Hasan Latif Sarıyüce'nin "Anadolu Masalları" kitabındaki "Uzun Kavak, Uzak Kavak" masalında görülmektedir.

"Uzun Kavak, Uzak Kavak" masalında üç kız kardeş vardır. Bu kardeşlerden en büyük ve ortanca olan kardeş kösenin oyununa gelir ancak en küçük kız akılla kösenin hilesinden kurtulur. Köse en küçük kıza demiş ki: "Bak güzelim," ince sivri sesini tatlandırarak, sen iki ablandan daha akıllı çıktın. Senin ablalarından hem güzel, hem daha akıllı olduğunu daha ilk başta anlamıştım. Sen bundan sonra bu evde yaşayacaksın. Yediğin önünde, yemediğin ardında olacak. Artık ne geçim derdin, ne de para sıkıntın olacak. Bir elin yağda, bir elin balda..." (Sarıyüce, 2010, s.93).

Üç kardeşli masalarda en küçük kardeş diğerlerinden farklı düşünerek ve onların yaptığını tekrarlamayarak dikkatleri üzerine çekmektedir. Bu duruma örnek gösterilecek masallardan biriside "Süpürgeci Baba" masalıdır.

"Süpürgeci Baba" masalında Süpürgeci Baba'nın üç güzel kızı varmış. Bir gün Süpürgeci Baba sokakları süpürürken yanlışlıkla sokaktan geçen bir delikanlının üzerine toz sıçramış. Bu delikanlının sırtında samur kürk, ayaklarında ökçeli gümüş çizmeler varmış. Gururlu mu gururlu bu genç süpürgeciyi "kör müsün be adam", diye azarlamış. Bu duruma sinirlenen süpürgeci sert bir dille "Beyim" demiş, "sende kasıla kasıla yolda yürüyeceğine biraz daha dikkatli olsaydın olmaz mı?" Bu duruma sinirlenen genç meğer padişah oğluymuş. Genç süpürgeciye kızgın bir dille bağırarak öfkesini saçmış. Padişah oğlu genç süpürgeci adamı karşısına alıp "sana üç şey soracağım bilemezsen seni astırıp öldüreceğim" demiş. "Has altın, pak gümüş, kıızıl bakır nedir? Üç gün vaktin var" demiş. Zavallı Süpürgeci Baba üzülmekle evin yolunu tutmuş. Eve gelen adam üzgün bir

halde düşünüyormuş. Babasının üzgün olduğunu gören en büyük kızı babasına “babacığım bu halin nedir? On yıl daha yaşlanmış gibi görünüyorsun?” demiş. Babası kızı olan biteni anlatmış. Kız bir kahkaha atmış ”aman baba padişah oğlu bu, dediğini yarına unuttur gider. “Bende beni istemeye gelen birini buldun da nikahı ne zaman yapsak diye düşünüyorsun sandım” demiş. Durumun ciddiyetini anlamayan büyük kızının koca derdinde olması adamı üzmüş. Süpürgeci Adam’ın Yanına bu seferde ortanca kızı gelmiş. Babasının halini sorgulamış ortanca kızı da ama onunda akli fikri evlilikteymiş. Süpürgeci Baba’nın yanına bu sefer en küçük kızı gelmiş. Süpürgeci Baba olanı biteni anlatmış. En küçük kız babasına “üzülme babacığım bu çok kolay bir soru. Has altın padişahımız, pak gümüş şehzademiz, kızıl bakır da bizleriz. Yarın padişah oğlu gelirse bunları söyle” demiş. Süpürgeci, kızının sözlerini sabaha kadar ezberlemiş ve padişah oğlunun huzuruna gidip cevabı söylemiş. Padişah oğlu süpürgecinin cevabı bilmesine şaşırılmış ve onu affetmiş. Bu duruma sevinen Süpürgeci baba en küçük kızının akli sayesinde ölümden kurtulmanın sevinciyle evin yolunu tutmuş. Süpürgeci Baba eve gidip mutlulukla olan biteni anlatmış ve en küçük kızına teşekkür etmiş. Bunu gören ablaları babalarının en küçük kardeşlerine daha ilgili olmasını kıskançlıkla karşılamışlar (Sarıyüce, 2010, s.83-89).

Değerlendirme:

Masalda üç kardeş arasında en küçük olanın akli ve zekasıyla aile üzerinde oluşturduğu olumlu etkiler gözler önüne serilmiştir. En küçük kardeşler yaşanan olaylar ve durumlar karşısında daha kontrollü ve mantıklı yaklaşımlar sergilemektedir. Küçük kardeşlerin bu durumu ailenin diğer üyeleri olan kardeşlerce çoğu zaman hoş karşılanmamaktadır.

Üç kardeşin birbirleriyle olan ilişkilerini konu alan masalarda en küçük kardeş daime diğer kardeşleri tarafından kıskanılan kişi olmuştur. Bu durumu destekleyen masal örnekleri Türk masallarında kardeş ilişkilerini etkileyen faktörler içerisinde ayrıntılı bir biçimde verilmiştir.

3.4.3. Dört Sayısı ve Dört Kardeşli Masallar

Dört sayısı mitoloji, destan, masal ve halk inançlarında vb. yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Dört sayısının yaygın bir şekilde kullanılmasının sebebi İslam dininin çeşitli kabul görülmüş inançlarına dayanmaktadır (Durbilmez, 2009, s.53). İslami açıdan dört sayısı büyük önem arz etmektedir. Dört kutsal kitabın olması, dört büyük

meleğin olması, dört büyük halifenin olması, İslam’da dört hak mezhebinin olması gibi bazı İslami unsurları nitelendirmek için dört sayısı kullanılmıştır.

Dört sayısı Farsça ve Türkçedeki kalıplaşmış ifadelerde yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Farsça ve Türkçede dört sayısı bazı deyimlerde kullanılır, ama bu kullanım daha çok vurgulamak için yapılan yineleme şeklindedir: Bir insan bir işe dört elle sarılır ya da dört gözle bakar, bu ifade bütün gücüyle üstlendiği ya da özlemle baktığı anlamına gelmektedir. “Sizi dört gözle bekledim” sizi sabırsızlık içerisinde bekliyorum anlamına gelmektedir. Bununla birlikte Çin’de she (4) ve shi (ölüm) kelimelerinin telaffuzdaki ses benzerlikleri dört sayısından kaçmaya sebep olmuştur. Bu durum batıda on üç sayısından kaçınma durumuyla benzerlik göstermektedir (Schimmel, 2016, s.101).

Türkler eski dönemlerde dünyanın şeklini dikdörtgen ve kare olarak düşünmüşlerdir. Dört sayısı rakamsal olarak kullanıldığı gibi sayısal ifadenin dışında birçok durum için simgesel bir ifade olarak da kullanılmıştır.

Türk masallarında dört sayısı daha çok kardeş sayılarını ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Bunun dışında pek fazla kullanılmamıştır. Dört kardeşli masalarda kardeşler üç kız bir erkek ya da üç erkek bir kız şeklinde görülmektedir. Bu kardeşler arasındaki ilişki olumlu ve olumsuz şekillerde karşımıza çıkmaktadır. İncelenen masallar içerisinde sadece dört tane dört kardeşli masala rastlanılmıştır. Bu masalarda sayısal bir değer olarak dört kardeşe yer verilmiştir ancak dört kardeş arasında geçen aktif bir ilişkiden söz edilmemiştir. Bu aktif ilişki daha çok dört kardeş arasındaki üç erkek ya da üç kız kardeş arasında geçmektedir.

Naki Tezel’in “Türk Masalları” kitabındaki “Peri Kızı” masasında karşımıza üç kız, bir erkek olmak üzere dört kardeş çıkmaktadır. Bu kardeşlerden erkek olan bir peri kızına aşık olur ve bu peri kıızıyla evlenir ancak oğlan evlendiği kızın peri olduğunu bilmiyordur. Oğlan ve peri kıızı mutlu ve huzurlu bir evlilik sürmektedir. Peri kıızı sihirli güçleriyle her türlü işi hızlıca yerine getirip eşinin takdirini kazanıyormuş. Oğlanın üç kız kardeşi erkek kardeşlerini bu peri kızından kıskanmaya başlamışlar. Bu üç kız kardeş peri kızının her işte becerikli olmasına kıskanarak onun yaptığı şeyleri yapmaya çalışmışlar ancak başarılı olamamışlardır. Masalın sonunda üç kız kardeşin peri kızını kıskanmaları neticesinde başlarına gelmeyen felaket kalmamıştır (Tezel, 2017, s.45-53).

Değerlendirme:

Kısaca bahsedilen bu masalda dört kardeş ilişkilerinin küçük bir boyutuna yer verilmiştir. İncelenen dört kardeşli masalların çoğunluğunda mutlaka üç kız ya da üç erkek kardeş diğer kardeşlerinin eşini ya da başarılarını kıskanmaktadır.

Dört kardeşli masallardan biride Ignacz Kunos'un "44 Türk Masalı" kitabındaki "Alık Oğlan" masalıdır. Masalda bir kız, üç erkek olmak üzere dört kardeş vardır. Masalda üç erkek kardeşin arasında aktif bir ilişki söz konusudur ancak kızın ağabeyleriyle olan ilişkisine yer verilmemiştir. Üç erkek kardeş arasında yaşanan kıskançlık kardeşler arası bağın zedelenmesine sebebiyet vermemiştir. Bu durum kardeş ilişkilerini etkileyen faktörler başlığı altında ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir (Kunos, 2018, s.110-121).

3.4.4. Altı Sayısı ve Altı Kardeşli Masallar

Altı sayısı kültürel ürünler içerisinde sıklıkla kullanılan sayılardan biridir. Kadim ve yeni-Platoncu yöntemlere göre altı, toplamı ve parçaları bakımından en mükemmel sayılardandır: Hem $1+2+3$ toplamıyla hem de $1 \times 2 \times 3$ çarpımıyla elde edilir. Ayrıca altı sayısı psikoloğun bakış açısına bağlı olarak en basit şekliyle bir analiz ve sentez bileşimini temsil eder: 2×3 . Geometrideki düzlemsel şekillerin bütününe özetler (nokta, çizgi, üçgen) ve küp, altı kareden meydana geldiği için, bütün kapalı yapılar için ideal biçimdir (Schimmel, 2016, s.119).

Ögel, altı ve dokuz sayıları arasında bir ayrılık olduğunu dile getirir, dokuz sayısının eski Türklerde öneminin oldukça fazlayken Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte altı ve yedi sayıları da önemli olmaya başlamıştır (Ögel, 2006, s.47).

Altı sayısının Türk kültürü içerisindeki önemi sadece İslam ile ilişkili değildir. Tarih boyunca özellikle Kuzey bölgesi dahil olmakla birlikte Türklerin etkileşim halinde olduğu kültürlerde altı sayısına rastlanması bu durumu kuvvetlendirmektedir. Özellikle Manas destanında altı sayısı sıklıkla kullanılmaktadır (Yücel, 2011, s. 58-59).

Türk masallarında altı sayısının kullanım sıklığı pek fazla değildir. İncelenen altı masal kitabında sadece üç tane altı kardeşli masala rastlanılmıştır. Pertev Naili Boratav'ın "Az Gittik Uz Gittik" masal kitabındaki "Altı kız babası" masalı ve yine Pertev Naili Boratav'ın "Zaman Zaman İçinde" masal kitabındaki "Altın toplu sultan" masalı, Ignacz Kunos'un "44 Türk Masalı" kitabındaki "Rüzgar dev" masalında altı kardeş konusu işlenmiştir. Bunun dışındaki diğer üç kitapta altı kardeşi konu alan

masallara rastlanılmamıştır. Altı kardeşli masalarda en küçük kardeş diğerlerine göre daha zeki ve korkusuzdur. Bu durum en küçük kardeşi olayların odak noktasındaki kişi haline getirmiştir. Üç erkek ve üç kız kardeşten oluşan altı kardeşli masalara sıklıkla rastlanıldığı gibi altı kız kardeş olan masal örnekleri de vardır. Masalarda kız kardeşler erkeklere göre daha pasiftir. Altı kardeşi konu alan masallar sırasıyla incelenerek verilmiştir.

“Altı Kız Babası” masasında bir adamın altı tane kızı varmış. Bir gün adam kahveye gitmiş. Orada, komşulardan biri adama: “Merhaba, altı kancık babası,” demiş. Bu duruma çok utanan adam düşünerek eve gelmiş. Kızlardan en büyük olan babasının bu düşünceli halini görmüş ve babasını sorgulamış. Adam başından geçenleri kızına anlatmaya başlamış. Kız: “A, şunun düşündüğüne bak, demiş. Bende zannettim ki, beni kocaya istediler de onu düşünüyorsun.” Kızının bu cevabı karşısında adam üzülmüş. Her kahveye gidişinde komşunun “Merhaba kancık babası” söylemine maruz kalan adam üzüntü ve düşünceli bir halde eve dönüyormuş. Günlerden bir gün diğer kızları da babalarını sorgulamış. Kızlar babalarına en büyük ablalarının verdiği cevabı vererek adamı daha da üzmüşler. Adam yine bir gün eve düşünceli gelmiş. Bu sefer en küçük kız babasının bu halinin nedenini babasını sormuş. Baba en küçük kızının da diğer beş kardeşi gibi aynı cevabı vereceğini düşünerek umutsuzca durumu anlatmış. En küçük kız babasına “Baba bunda merak edilecek bir şey yok,” demiş. “Sen yarın akşam yine git kahveye. Eğer o adam gene sana: “Merhaba altı kancık babası,” derse sende ona: “Merhaba altı köpek babası,” diye karşılık ver. Meğer o adamında altı tane oğlu varmış. Altıncı gün yine kahveye giden adam komşunun aynı sözlerine karşılık kızının istediği cevabı verir. Bu sefer o adam: “Benimkiler köpek ama Beyoğlu’nun cebinden altın elmayı alırlar,” demiş. Adam bu söze cevap veremeyerek eve gelmiş. Adam en küçük kızına komşunun söylediklerini aynen anlatmış. Bunun üzerine kız babasına “Baba, hiç merak etme elbette altın elmayı alırım. Sen yine yarın akşam kahveye git. Eğer adam yine böyle söylerse: ‘Benimki de alır,’ de. Büyük bir paraya bahis tutuş. Allah’ın izniyle seni mahcup etmem.” Kızının bu sözleri üzerine adam ertesi gün kahveye gider ve komşusuna benimki alır diyerek cevap verir. “Senin ki alır, benimki alır,” derken iki adam kavgaya tutuşur. Bu kavganın sonrası adam en küçük kızını komşusu ise oğullarından birini altın elmayı almaya gönderirler. Kız ve oğlan yola koyulur. Bu yolda kız ve oğlan çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalır. Kız, zorlukların üstesinden gelerek oğlanı geçer ve başarıya ulaşır. Masalın sonunda Beyoğlu kıza aşık olur ve kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenirler (Boratav, 1969, s.141-147).

Değerlendirme:

Masalda altı kız kardeş arasında en akli başında olanın en küçük kardeş olduğu dile getirilmiştir. En küçük kız akli ve mücadeleci yanıyla babasını üzüntüden ve alay konusu olmaktan kurtarmıştır. Bunun yanı sıra masalda büyükten küçüğe doğru bir sıralama vardır. Bu sıralama büyük kardeşten küçük kardeşe doğru gitmektedir. Küçük kızın sona bırakılması onun diğer ablalarına göre daha farklı söylem ve fikirlerde bulunarak onlardan ayrılmasından kaynaklıdır. Masalda en dikkat çeken durumlardan biri ise kız ve erkek ayrımıdır. Kız evladın hor görülüp erkek evlatların daha güçlü ve başarılı olduğu dillendirilmiştir. Masalın sonuna geldiğimizde ise bu yargının yok edildiği ve bazı durumlarda kızın erkeğe göre daha başarılı olduğu vurgulanmıştır.

“Altın Toplu Sultan” masalında üç erkek ve üç kızdan oluşan altı kardeş vardır. Ancak, altı kardeş arasında aktif bir ilişki yoktur. “Rüzgar Dev” masalında ise, üç erkek, üç kızdan oluşan altı kardeş vardır. Ancak masalda altı kardeşin birbirleriyle olan ilişkilerinden ziyade üç erkek kardeşin aralarındaki ilişkiden söz edilmiştir (Kunos, 2018, s.140-158).

Altı kardeşli masallarda genellikle kardeşler arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Bu durum kız kardeşlerin masalda pasifleştirilmesiyle ilgilidir.

3.4.5. Yedi Sayısı Ve Yedi Kardeşli Masallar

Yedi sayısı Türk kültüründe olduğu gibi diğer kültürlerde de önemli ve kutsaldır. Yaratılış kitabında Tanrı’nın altı günde dünyayı yarattığı yedinci günde ise dinlendiği belirtilmiştir. Tanrı’nın yedinci günü kutsayarak o günü kutsal olarak kabul ettiği ifade edilir. Yedinci güne yönelik bu kutsal anlayış tasavvufta da görülmektedir. Örneğin, fütüvvet ehli için önem arz eden kuşak bağlama ritüelinin yedi kuralı, yedi adı, yedi bağlaması ve yedi açması vardır (Eyyüboğlu, 1987, s.220).

Yedi sayısına verilen kutsiyet anlayışının Köktürklerden itibaren görüldüğü dile getirilir. İstemi Kağan, yazmış olduğu bir mektupta yedi iklimin hükümdarı olduğunu ifade eder. Batı Türklerinde gök yedi kat olarak ifade edilirken Doğu Türklerinde gök dokuz kattır (Ögel, 2006, s.163).

Eski Ahit’te yedi sayısına önem verilmektedir. Eski Ahit (Tekvin 4:15), Kabil’in öldürülmesinin intikamının yedi kere alınacağını söylerken Yeni Ahit (Matta 18:22) yetmiş kere yediye kadar affetmekten söz eder (Schimmel, 2016, s.129).

İslamiyet en başından itibaren yedinin önemini fark etmiştir. Kur'an' a göre Allah tarafından dünya ve cennet yedi katlı yaratılmıştır. Hac sırasında Kabe yedi kez tavaf edilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra Safa ve Merve tepeleri arasında yedi şavt ve gidiş dönüş yapılmaktadır. Hac sonunda ise Mina yakınlarında yedişer taşla üç defa şeytan taşlaması yapılır. Gelenek, “askıya alınmış” yedi methiyeyi ve muallakat'ı, İslamiyet öncesi Arap şiirinin önemli değerleri olarak korumaya almıştır (Schimmel, 2016, s.140).

Türk masallarında yedi sayısı en önemli sembolik sayısal değerlerdendir. “Yedi sayısı, Orta Asya'daki Türk boylarımızda değer kazanıp günümüze kadar, Türk halk inançları ve günlük yaşam içerisinde en çok sözü edilen sayılardandır” (Yardımcı, 1999, s.641). Masallarda yedi sayısı zaman, tabiatüstü varlıklar ve insanlar için fazlaca kullanılmaktadır.

Yedi sayısıyla ilgili masallar:

- Zamanla ilgili olan masallar: Yedi gün yedi gece, yedi yıl, yedi saat
- Tabiatüstü varlıklarla ilgi masallar: Yedi başlı dev, yedi dev, yedi ifrit
- İnsanlarla ilgili olan masallar: Yedi kız kardeş, yedi bezirgan, yedi nöbetçi
- Diğer masallar: Yedi deve yükü altın, Yedi kapı, yedi defa (Sakaoğlu, 2015, s.67).

İncelenen altı masal kitabındaki iki yüz kırk dört masal içerisinde sadece Pertev Naili Boratav'ın “Zaman zaman içerisinde” adlı masal kitabındaki “Yedi Kardeşler” masalında yedi kardeş konusunu işlemiştir. İncelenen masallar içerisinde sadece bir tane yedi kardeşli masal bulunmuştur. Türk masallarında sekiz kardeşli masallara pek rastlanılmamaktadır ancak yedi kardeşli masallar içerisinde genellikle aileye sonradan katılması istenen yahut istenmeyen bir sekizinci kardeş bulunmaktadır. Bu durum yedi kardeşin aileye sonradan katılan sekizinci kardeşlerine olan bakış açılarını ortaya koyması açısından önemlidir.

“Yedi Kardeşler” masalında bir kadınla bir adamın yedi oğlu varmış. Bu yedi kardeş birlikte ava giderler, vurdukları hayvanları satarlar, evlerini geçindirirlermiş. Gel zaman, git zaman, anaları yine bir çocuğa gebe kalmış. Yedi kardeş: “Ana, demişler, bu seferde oğlan doğurursan biz başımızı alır gideriz.” Bu durum karşısında sesini çıkaramayan anne üzüntüsünü içine saklamış. Günlerden bir gün kadının sancısı başlamış. Yedi kardeş ebeyi eve çağırılmışlar. “Ebe nine, demişler, biz gidiyoruz. Eğer

annemiz kız doğurursa kırmızı bayrak asın, erkek olursa kara bayrak...” Kadın bir kız evladı dünyaya getirmiş. Bu haberi oğlanları duyarsa çok sevineceğini düşünen kadın ebe kadının kötü oyununa uğramış. Ebe kadın yedi oğlanı sevmediği için bilerek kara bayrak çekmiş. Bunu gören yedi kardeş üzüntü içerisinde çok uzaklara gitmişler. Aradan uzun yıllar geçmiş. Kız büyümüş... Bir gün sokakta oyun oynarken arkadaşları onu: “Yedi erkek kardeşli kız” diyerek çağırmışlar. Kız annesinin yanına gidip bu söylenenleri annesine söylemiş ve annesinden gerçekleri öğrenmek istemiş. Kadın kızın ısrarına dayanamayıp olan biten her şeyi kıza anlatmış. Kendisinden büyük yedi erkek kardeşinin olduğunu öğrenen kız, kardeşlerini bulmak için yola koyulmuş. Yola çıkan kızın başına birçok olay gelmiş. Tüm uğraşlar sonucu kardeşlerini bulmuş ve onlara kendisinin kız kardeşi olduğunu söylemiş. Bu duruma çok sevinen kardeşler hep birlikte annelerinin yanına gidip mutlu mesut yaşamışlar (Boratav, 2018, s. 109-113).

Değerlendirme:

Kısaca bahsedilen bu masalda tüm zorluk ve engellere rağmen bir araya gelen kardeşler, mutlu aile birlikteliğinin saadetini temsil etmektedirler. Bunu yanı sıra masalda, çocukların aile içerisindeki rolü ve kardeşlerine olan bağlılığı yansıtılmıştır. Masalda dikkat çeken unsurlardan biri de doğan çocuğun cinsiyetini belirtmek amacıyla kara ve kırmızı bayrağın kullanılmasıdır. Kara ve Kırmızı yeni doğan çocuğun cinsiyetini belirtmek amacıyla kullanılan sembolik renklerdir. Bunun yanı sıra eski Türk toplum anlayışında kız çocuklarının istenmediği, dışlandığı durumlar görülmektedir. Ancak Türk masalları bu durumun aksini yansıtması açısından oldukça önemlidir.

3.4.6. Kırk Sayısı Ve Kırk Kardeşli Masallar

Kırk sayısı büyük sayılar içerisinde en çok değer kazanan sayılardandır. Kırk sayısı çokluk bildiriminin dışında birçok anlamı da bünyesinde taşımaktadır. Hayatın her alanında kullanılan kırk sayısı çeşitli inanç ve dini ritüellerde kullanılmaktadır.

Kutadgu Bilig’de kırk sayısı, insanın olgunluk yaşı olarak görülür ve insanlara bu yaş için uyarı niteliğinde söylemlerde bulunulur:

Kiming kırkta geçse tiriglik yılı

Kimin yaşı kırkı geçerse

Esenleşti erke yiğitlik tili

Gençlik insana “Allaha ısmarladık” der (Arat, 2006, s.146-147).

Kırk sayısı Türk kültür anlayışı içerisinde en fazla kullanılan sayılardandır. Kırk sayısının kutsal bir nitelik kazanması bu sayının gündelik hayatta bazı inanışlarda kullanılmasına olanak sağlamıştır. Ölen bir kişinin kırkı, yeni doğan bir çocuğun kırkı ifadelerinin yanı sıra Türk kültüründe kırk basması, kırk çıkması, kırk yemeği, kırklık dağıtılması, kırklama gibi çeşitli ritüeller görülmektedir (Küçük, 2013, s.105). Tasavvufi anlayış içerisinde ve çeşitli uygulamalarda kırk sayısına büyük önem verilmektedir. Kırk günlük çile, kırk makam, kırklar inancı bu durumun göstergesidir.

İslami anlayış içerisinde kırkın önemi oldukça fazladır. Bu durum Kur'an'dan ve kırk yaşında ilk vahyini alan Hz. Muhammed'in ifadelerinden anlaşılmaktadır. Kırk sayısı sabırlı bekleyişle ya da yas vaktiyle ilişkilidir. Örneğin, popülist gizemci anlayışlar Tanrı'nın Adem'in çamurunu kırk gün yoğurdunu dile getirirler. Dünyanın sonu gelmeye başladığında Mehdi kırk yıl yeryüzünde olacaktır. Tekrar diriliş olduğunda ise gök kırk gün dumanla kaplı olacaktır ve diriliş sürecinin kırk yıl olduğu düşünülür (Schimmel, 2016, s. 238-239).

Türk masallarında kırk sayısı, üç ve yedi sayısı gibi sıklıkla kullanılan sembolik bir sayıdır. Kırk sayısı masalarda anlamı kuvvetlendirmek ve zamanı belirtmek amacıyla kullanılmıştır. “Kırk Harami”, “kırk gün kırk gece”, “kırk odalı saray”, “kırk cariye”, “kırk anahtar” gibi ifadelere masalarda fazlaca rastlanılmaktadır. Masalların sonuna yaklaşıldığında kahramanların başarılarının evlilikle taçlandırılması adına “kırk gün kırk gece düğün” ibaresi kullanılmaktadır. Bu kullanım sıklığı evliliğin kutsiyetini ve düğünün birer güç göstergesi olduğunu göstermesi açısından dikkat çekmektedir.

Kırk sayısıyla kurulmuş masallar:

- Zamanla İlgili Olanlar: Kırk gün kırk gece (düğün), kırk yıl, kırk gün
- İnsanla İlgili Olanlar: Kırk haremi, kırk kız, kırk cariye, kırk şehzade,
- Parayla İlgili Olanlar: Kırk beşlik, kırk altın, kırk para
- Eşyayla İlgili Olanlar: Kırk cezve, Kırk anahtar
- Mekan ile İlgili Olanlar: Kırk oda, kırk basamak, kırk göze
- Diğerleri: Kırk satır, kırk sinek, kırk türlü tüy (Sakaoğlu, 2002, s.263).

İncelenen altı masal kitabındaki iki yüz kırk dört masal içerisinde sadece dört tane masalda kırk kardeşli masal konusuna rastlanılmıştır. Bu masallar; Naki Tezel'in “Türk Masalları” kitabındaki “Kırk kardeş” ve “Kırk oğlan”, Ignacz Kunos'un “44 Türk

Masalı” kitabındaki “Kırk sultan ve yedi başlı ejderha” ve Hasan Latif Sarıyüce’nin “Anadolu Masalları” kitabındaki “Kırk Haramiler” masallarındır.

Kırk kardeşli masallarda kardeşlerin kolektif bir ilişki anlayışı vardır. Kardeşlerin bir bütün halinde birlikte hareket etmeleri kardeşler arası uyum açısından önemlidir. Kırk kardeşli masallarda dikkat çeken en önemli durumlardan birisi kardeşlerin kendileri gibi aynı sayıda olan kırk kardeşle evlenme isteğidir. Kardeşlerin bu isteği masalın gidişatına göre olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu durumu örnekleyen masallar sırasıyla verilmiştir.

“Kırk Oğlan” masalında bir padişahın kırk oğlu varmış. Kırkı hem güzel, hem de babayığitmiş. Günlerden bir gün padişah oğullarını sırasıyla evlendirmek istemiş. En küçük oğlan babasının bu fikrine karşı çıkarak şöyle demiş: “Evet, ben henüz uygun bulmuyorum. Sebebine gelince: Biz mademki kırk kardeşiz, her birimiz başka yerlerden birer kız alırsak gelinler geçinemezler, bizimde aramızı açarlar. Doğrusu, bizim kırk kız kardeş bulup onlarla evlenmemizdir.” Bunun üzerine kırk kardeş evlenecekleri kırk kız kardeşi aramaya koyulmuşlar (Tezel, 2017, s.284).

Değerlendirme:

Masalda verilen bu ibare en küçük kardeşin önderliğiyle oluşan fikir birliğini yansıtmaktadır. Kırk kardeşin bir söylemin etrafında birleşerek bunu eyleme dönüştürmeye çalışmaları aralarındaki bütünlüğü göstermektedir. Bu masaldan da anlaşıldığı üzere kardeşler her konuda olduğu gibi evlilikte ve eş seçiminde de birlikte hareket etmektedirler. Kardeşler ayrılmamak ve aynı anda evlenip yuva kurmak için uğraşmaktadırlar. Kardeşler arasındaki bu anlayış oldukça dikkat çekici olmakla birlikte kardeş birlikteliği açısından önemlidir.

“Kırk Kardeş” masalında bir padişahın kırk oğlu varmış. Günlerden bir gün Padişah oğullarını evlendirmek istemiş. Kırk erkek kardeş, kendileri gibi aynı anne ve babadan olan kırk kız kardeş bulmak için yola çıkmışlar. Uzun uğraşlar sonucu kırk kız kardeş bulup nişanlanmışlar ancak karşılıklarına çıkan ejderha onları rahat bırakmamış. Kırk kardeş arasındaki en küçük kardeş ağabeylerinden daha cesur davranarak ejderhayla mücadele etmiş. “Ben bir padişah oğluyum... Kırk şehzadenin en küçüğüyüm... Babamız bizi kırk kız kardeşle nişanladı. Nişanlılarımızı alıp memlekete dönerken bir ejderhanın tuzağına düştük. Ağabeylerimle nişanlılarımızı kurtarmak için kendimi feda ettim, ejderhanın yanında kaldım.” (Tezel, 2017, s.39). “Bana kırk gün izin verdi. Eğer sihirli çalgıyı ona götürmezsem evvela nişanlımı sonra da beni öldürecek...”(Tezel, 2017, s.40). Genç şehzade hummalı uğraşlar neticesinde sihirli

çalgıyı aldı ve ejderhaya verdi. Çift kurtularak baba diyarına gittiler. Öncesinde eve giden otuz dokuz kardeş, en küçük kardeşleri için farklı söylemlerde bulundukların dolayı padişah en küçük oğlunu karşısında görünce şaşkınlığını gizleyemedi. Padişah: “Aferin oğlum, demiş, en akıllı, en cesur oğlum senmişsin! Onlar bana başka türlü söylemişlerdi.” “Padişah kırk gün kırk gece düğün yaparak küçük oğlunu da evlendirmiş. Sonra padişahlıktan ayrılarak yerini ona vermiş.” (Tezel, 2017, s.44).

Değerlendirme:

Kısaca bahsedilen bu masalda kırk sayısının zaman, düğün ve kardeş sayısı içerisindeki değerinden bahsedilmiştir. Ejderhanın kırk gün süre vermesi, kırk sayısının zamansal ifadesini ortaya koymaktadır. Küçük şehzadenin kırk gün kırk gece düğün yapılarak evlenmesi düğünün gücünü ve gösterişini ortaya koymaktadır. Masalda dikkat çeken en önemli ibare en küçük şehzadenin diğer kardeşlerine kıyasla daha güçlü ve cesur olmasıdır ve bu durumun babası tarafından takdir edilmesi de oldukça önemlidir.

“Kırk Sultan ve Yedi Başlı Ejderha” masasında babaları tarafından evlendirilmek istenen kırk erkek kardeş varmış. Kırk kardeş: “Bizde evlenmek isteriz. demiş kırkı birden, Lakin bir ana babanın kırk kızıyla evlenmek isteriz.” (Kunos, 2018, s. 178). Kırk kardeş evlenecekleri kırk kız kardeşi bulmak için yola koyulmuşlar. Kardeşler uzunca bir yol gittikten sonra atlarından inmişler, yiyip içmişler, sonunda dinlenmek üzere döşeklerine serilmişler. “Lakin onlar uykuya dalarken en küçükleri, on dört yaşındaki kardeşleri ayakta kalmış. Ona gözcülük vazifesi vermişler.” (Kunos, 2018, s.179). Kardeşler sonrasında atlarına binip yolculuklarını sürdürmüşler. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, bir ovaya gelmişler. Burada durmuş, yiyip içmişler, tam dinlenmek üzereyken korkunç bir çığlık işitmişler. “En küçük kardeş, ağabeylerine dönüp bakınca hepsinin korkudan kaskatı olduğunu görmüş. Kafalarını kaldırıncaya ağzından ateşler saçarak gürleyen ejderhayı gördükleri vakit herkesin aklı başından gitmiş. Kardeşlerine her iki kuyunun da anahtarını vermiş ve onlara kırk kız kardeş ile sarayda saklı hazineyi eve götürmelerini söylemiş. Sonrada ejderhayı öldürür öldürmez onları takip edeceğine söz vermiş. Böylece otuz dokuz kardeş atlarına atlayıp dört nala sürmeye başlamışlar. Bizim genç delikanlıyı da ejderhanın karşısında bir başına bırakmışlar.” Delikanlı ejderhayı öldürdükten sonra evin yoluna koyulmuş (Kunos, 2018, s.182-184).

Değerlendirme:

Kısaca bahsedilen bu masalda kırk kardeş arasındaki en küçük olan kardeşin diğerlerine kıyasla daha güçlü ve cesur olduğu ortaya çıkmıştır. On dört yaşındaki bu

delikanlı yaşça küçük olmasına rağmen büyük işler başarmıştır. Masalda dikkate değer durumlardan biri de otuz dokuz kardeşin böylesi zor bir durumda küçük kardeşlerini yalnız bırakmalarıdır. Bu durum kardeşler arasındaki birliği zedeleyen bir davranıştır.

Diğer kırk kardeşli masallara göre farklı olan “Kırk Haramiler” masalında ise, Kırk Haramiler ile Keloğlan arasındaki ilişki yansıtılmıştır. Bunun yanı sıra Kırk Haramilerin kendi içerisindeki kardeşlik anlayışı ortaya koyulmuştur. “Meğer bunlar Kırk Haramiler dedikleri kırk kardeşlermiş. Zavallı Keloğlan’ın gözleri önünde tekesini kesmişler. Yüzmüşler. Şişe geçirmişler. Yaktıkları ateşte nar gibi kızartmışlar. Sonra da başına çokuşup şapur şapur yemişler. Yutkunan Keloğlan’a bir lokma bile vermemişler.” (Sarıyüce, 2010, s.148). Sabah olunca Keloğlan mor bir entari giymiş. Kel başındaki pöstekiyi çıkarıp atmış. Yerine beyaz, kenarı oyalı yemeni bağlamış. Kadın kılığına bürünerek düşmüş yola. Kırk Haramiler başlarını kaldırıp bakmışlar. “Mor entarili, ak yaşmaklı bir dünya güzeli. Hemen koşuşmuşlar, mor entarili kızın başına üşüşmüşler. Neredeyse önce sen gördün, ben gördüm diye birbirlerine hançer çekeceklermiş ama en büyükleri bir kaş çatmasıyla onları susturmuş.” “İşte dünya güzeli bir kız kendi isteğiyle ayağımıza geldi. En küçük kardeşimizden başka hepimiz evli olduğumuza göre bu onun kısmetidir, deyince öbürleri biraz homurdanmışlar, uzun bıyıklarını çekiştirip durmuşlar ama boyunlarını büküp razı olmuşlar.” (Sarıyüce, 2010, s.149-150).

Değerlendirme:

Kısaca bahsedilen bu anlatıda en önemli masal tiplerinden olan Keloğlan ve Kırk Haramiler konu edinilmiştir. Masalda haydutluklarıyla nam salan Kırk Haramiler’in kardeşlik anlayışı yansıtılmıştır. Kırk kardeş içerisindeki en etkin kişi en büyük kardeştir. En büyük ağabeye karşı bir boyun eğme ve zorunlu bir saygı vardır. Kardeşler arasında bir çatışma olacakken ağabey devreye girerek bu durumu engellemiştir. Kırk Haramiler her ne kadar kötü tipler olsa da kendi içlerinde sağladıkları düzen ve adalet sayesinde birlikteliklerini sağlamlaştırmışlardır.

BÖLÜM IV.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

“Türk Masallarında Kardeş İlişkileri” adlı çalışmada masalların halk kültürüyle etkileşimi, Türk masallarında ailenin yeri ve önemi, kahramanların eş seçimi ve çocukların aile içerisindeki konumu ve önemi üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra kardeş kavramının kökeni üzerinde durularak kardeş ilişkileri psikolojik açıdan ortaya koyulmuştur. Çalışmanın temelinde yer alan Türk masallarında kardeş ilişkileri kısmında ise kardeş ilişkilerini etkileyen faktörler tespit edilmiştir. Bu faktörlerin kardeş ilişkileri üzerinde doğurduğu olumlu ve olumsuz sonuçlar ortaya koyulmuştur. Bunların yanı sıra Türk destanlarındaki kardeş algısı ve kardeş ilişkilerinin temel dinamikleri tespit edilmiştir.

Türk masalları, insanların birebir ilişkilerinde uyması gereken kuralları doğrudan ya da dolaylı olarak bizlere sunmaktadır. Bu kuralların temelinde mutlu bireyler ve huzurlu toplum anlayışının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Masal kahramanlarının karşılaştıkları kötü olay ve hadiselerle karşı sabırlı, fedakar ve dürüst olmaları örnek insan modelini yansıtmaktadır. İyilik edenlerin ödüllendirilmesi, mutlu olması; Kötülük edenlerin cezalandırılması, aynı anlayışın sonucu olarak görülmektedir.

Bu çalışma: Pertev Naili Boratav’ın “Az Gittik Uz Gittik” ve “ Zaman Zaman İçinde” ; Ignacz Kunos’un “44 Türk Masalı” ; Hasan Latif Sarıyüce’nin “Anadolu Masalları” ; Naki Tezel ve Erol Ülgen’in “Türk Masalları” olmak üzere seçilmiş altı masal kitabından, Dede Korkut hikayelerinden ve çeşitli Türk destanlarından faydalanılarak hazırlanmıştır ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Türk masallarında aile, yuva ve evliliğe büyük yer verilmiştir. Masallara göre evlenme zamanı gelen gençlerin evlenmesi gerekmektedir. Evlilik aile kurmanın temelini oluşturmaktadır. Toplum döngüsünün sürekliliğinin sağlanması için evlilik şarttır. Türk masallarında aile kurmak için verilen mücadelenin kutsal olduğu sonucuna varılmıştır. Dağılmış bir ailenin bir araya getirilmesinin önemli görev ve amaçlar arasında olduğu vurgulanarak ortaya koyulmuştur. Bu çalışmada masal kahramanlarının elde ettikleri çeşitli başarılar neticesinde onlara güzel bir yuva bahsedildiğine ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra Türk masallarında birbirinden ayrılmış karı koca ve birbirine kavuşamayan aile ve kardeşlere pek rastlanılmamaktadır. Bu durum Türk masallarının aile birliğine verdiği önemi göstermektedir. Türk masallarında sıklıkla

görülen “murad alıp murad vermek” gibi ifadelerin yoğunluğu Türk masallarının aile saadetine düşkünlüğü sonucuna varmamızı sağlamaktadır.

Eski Türk toplumunda kardeşlik anlayışının ve kardeş ilişkilerinin nasıl olduğu; Eski Türk destanlarında kardeş ilişkilerine dair verilen örneklerle açığa çıkartılmıştır. Bunun yanı sıra kardeşlerin toprak paylaşımı, iktidarı ele geçirme mücadelesi ve namus meselesi yüzünden sorunların ve anlaşmazlıkların yaşandığı sonucuna varılmıştır. Eski Türk toplumunda kardeşlik ve kardeş sevgisi üzerinde fazlaca durulan önemli konulardandır. Kardeşler birbirlerine olan bağlılıklarını bütün caba ve uğraşlarıyla ortaya koymaktadırlar. Türk toplumu anlayışı içerisinde kardeşliğin değeri oldukça yüksektir. Kardeşler birbiri için gerektiğinde gözlerini bile kırpmadan canlarını feda edebilmektedirler. Kendi hayatlarını kardeşleri için tehlikeye atma cesaretini yine kardeşlerine duydukları güçlü sevgiden almaktadırlar. Toplumumuzda kardeşliğe ve kardeşler arası sorunlara ve bu sorunların çözümü sırasında anne ve babalara düşen görev ve sorumluluklar belirtilerek ortaya koyulmuştur.

Türk masallarında ailenin sürekliliği için çocukların varlığı önem taşımaktadır. Türk masallarında kız-erkek çocuk ayrımı pek yoktur ancak incelenen masallar içerisinde “Altı Kız Babası” ve “Sır Saklamayan Padişahın Kızı” masalında erkek-kız çocuk ayrımına rastlanılmıştır. Türk masallarında çocuğun kız ya da erkek olmasından ziyade hayırlı, akli başında ve iyi huylu olmasının daha önemli olduğu vurgulanmıştır. Masallarda kız çocuklarının da erkek çocuklar kadar sevildiğine ve değer verildiğine ulaşılmıştır.

Türk masallarında kardeşlik konusu farklı şekillerde ele alınmıştır. İncelenen altı masal kitabı içerisindeki 244 masalın 54 tanesinde kardeş konusu işlenmiştir. Bu 54 masalın içinde bulunan 4 masalda ise doğaüstü canlıların kardeş ilişkileri bulunmaktadır. İncelenen kardeş konulu masalların 21 tanesi olumlu kardeş ilişkilerini yansıtmaktadır, geriye kalan 33 masalda ise olumsuz kardeş ilişkileri görüldüğü sonucuna varılmıştır.

Türk masallarında kötü huylu, kıskanç kardeşler olduğu gibi birbirini her daim koruyarak birbirlerinin yanında olma arzusu içerisinde olan kardeşlerde mevcuttur. Türk masallarında kardeşlik, kardeş için tüm kötülüklerle mücadele edip birlik olmaktır. Türk masallarında kardeş ilişkileri üzerine yapılan bu incelemede kardeşler arasında kolektif bir bütünlük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kardeşler arasında görev dağılımı vardır ve herkes üzerine düşüneni yapmaktadır. Ancak bu görev dağılımı daha çok en küçük kardeşin başarısıyla sonuçlanmaktadır. Türk masallarında büyük kardeşler genellikle

hiçbir işte başarılı olamazken küçük kardeşler tüm yapılması gereken şeyleri zekası ve aklıyla yerine getirmektedir. Türk masallarında kardeşler arasında fazlaca görülen kıskançlık, kardeşlik ilişkilerini kötü etkilemiştir. İncelenen masallarda kardeşler arasında kıskançlık sebeplerinin daha çok başarı, güzellik, maddiyat ve rekabet olduğu sonucuna varılmıştır. İncelenen masalların tamamında kıskanılan ve öldürülmek istenen kişi en küçük olan kardeştir. Türk masallarında kardeş katli için bir su kuyusu ve uçurum kenarı kullanılmaktadır. İncelenen masallar içerisinde sadece “İhtiyar Kuş” masalında en küçük kardeş diğer kardeşlerine kıyasla olumsuz bir özellik sergilemektedir, diğer bütün masallarda ise durum tam tersidir. İncelenen masallarda vardığımız sonuçlardan biri de kardeş edinme durumudur. Masallar içerisinde sadece “Nardaniye Hanım” masalında kardeş edinme örneğine rastlanılmıştır. Birbirini kardeş ilan eden kimseler çoğu kez öz kardeşlere oranla birbirlerine daha sadık ve sevgi doludurlar. Üvey kardeş konulu masallarda ise kardeş ilişkileri olumsuz şekillerde karşımıza çıkmaktadır. İncelenen masallar içerisinde kan kardeşliği ve süt kardeşliği gibi kardeşlik anlayışlarına dair örnek bulunmamıştır.

Türk masallarında kardeşler arasında taht kavgası ve miras paylaşımı gibi anlaşmazlıkların yaşandığı görülmektedir. Yaşanan bu sorunlar adaletin temsilcisi olarak görülen bir kadının iradesinde yahut kardeşlerin kendilerince buldukları yöntemler sayesinde çözüme kavuşturulduğu ve bu paylaşımın sadece erkek kardeşler arasında yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türk masallarında kardeşler, aileyi bir araya getirip parçalanmayı engelleyen vasıflarda karşımıza çıkmaktadır. Kardeş sayıları arttıkça korunaklı çember halkalarının sağlamlaştırıldığına dair bir inanç vardır. Türk masallarında önemli durumlardan biri de kardeş sayılarıdır. Türk masallarında üç sayısının kullanım sıklığı oldukça fazladır. Üç kardeşli masal örneklerine de fazlaca rastlanılmaktadır. Bunun yanı sıra iki, dört, altı, yedi ve kırk kardeşli masallara da rastlanılmıştır. İncelenen masallar içerisinde verilen bu sayılar dışında kardeş sayılarına rastlanılmamıştır.

Yapılan bu çalışmada kardeşliğin Türk toplumu ve Türk masallarındaki yeri ve önemine dair bilgiler verilerek kardeş algısı aydınlatılmıştır. Kardeşler arası sorunların temeline ulaşarak bunların sebepleri ortaya koyulmuştur. Kardeş ilişkileri, Türk masallarında yakınlıkları ve kırılma noktaları verilerek açıklanmıştır.

5. KAYNAKÇA

- Arat, Reşit. Rahmeti. (2006). Kutadgu Bilig. İzmir: Özlem Matbacılık.
- Ana Britannica. (1994). C.22, İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Aktaş, E. (2013). “Türklerde ve Macarlarda Ant İçme ve Kan Kardeşliği” Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, s.2.
- Alptekin, A. B. (2002). Taşeli Masalları, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Alptekin, Ali Berat. (2003) Kazak Masallarından Seçmeler, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Arslan, Mustafa. (2008). Denizli Yöresinden Derlenmiş Masallar İnceleme Metinler, Denizli: Zirve Yayınları.
- Artun, E. (2013). Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri (Edebiyat Tarihi/ Metinler), (7. Baskı). Adana: Karahan Kitapevi.
- Atasever, M. (2018). “Sibiryasahası Türk Destanlarında Aile”. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara: Doktora Tezi.
- Bilkan, A,B. (2001). Masal Estetiği, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Boratav, P.N. (2018). Zaman Zaman İçinde, (3. Baskı).Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Boratav, P.N. (1992). Az Gittik Uz Gittik, (1. Baskı). İstanbul: Adam Yayınları.
- Boratav, P. (1969). 100 Soruda Halk Edebiyatı, (1.Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Canatan, K., Yıldırım, E. (2011). Aile Sosyolojisi, İstanbul: Açılımkitap
- Coşkun, N. Ç. (2010). “Tahtacılar da Üç Sayısı ve Üçleme”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi, 56-90.
- Caferoğlu, A. (1994). Anadolu Ağzlarından Toplamalar, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Cicirelli, V. (1982). Sibling Influence Throughout the Lifespan, Sibling Relationships. (Lawrence Erlbaum Associates, Publisher. London) 267-283.
- Dönmez, A. (1992). Çocukta Sosyal Gelişim. Türk Aile Ansiklopedisi. MT.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. 1, 231-235.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, (18. Baskı) Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, Cem. (2009). Yeni Tarama Sözlüğü, (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Dilek, İ. (2007). Altay Destanları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Durbilmez, B. (2009). “Türk Kültüründe ve Fütüvvet Namelerinde Dört Sayısı”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 52.
- Dunn, J. (1983). Sibling Relationships in Early Childhood. Child Development. 54, 787-881.
- Ergin, Muharrem., (2018). Dede Korkut Kitabı. (58. Baskı): Boğaziçi Yayınları.
- Ergin, Muharrem. (2003). Orhun Abideleri, İstanbul: Hisar Yayınları.
- Eyyüboğlu, İ. Z. (1987). Anadolu İnançları Anadolu Mitolojisi İnanç-Söylence Bağlantısı. İstanbul: Geçit Kitabevi.
- Eröz, M., Güler, A. (1977). Türk Ailesi, (1.Baskı).Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Ergun, M., Aça, M. (2004). Tıva Kahramanlık Destanları I. Ankara: Akçağ Yayınları
- Eren, H. (1999). Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, (2. Baskı). Ankara: Kişisel Yayınlar.
- Erginoğlu, E.S. (2015). “Kardeş İlişkiler, Anne-Baba Tutumları, Davranış ve Uyum Problemlerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara: Yüksek Lisans Tezi.
- Evcim, R. (2015). “Anadolu’da Anlatılan Masallarda, Adet ve İnanmalar Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme”. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar: Yüksek Lisans Tezi.
- Furman, W., Buhrmester, D. (1985). Children’s Perceptions of the Qualities of Sibling Relationships. Child Development. 56, 448-461.
- Gökçe, B. (2011). Türk Toplumunda Aile Yapısı, (1.Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Gökçe, B. (1976). “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme” Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, C.8, 12, 46-47.
- Gökalp, Z. (2018). Türk Medeniyeti Tarihi, (4. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Giddens, A. (2013). Aile ve Mahrem İlişkiler (çev. Z. Mercan). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları, 242-291.
- Günay, U. (1975). Elazığ Masalları (İnceleme) (Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Günay, U. (1992). Türk Dünyası El Kitabı, Ankara: TKAE Yayınları.
- Hancıoğlu, A. (1985). 1978’de Türkiye’de Aile Biçimleri ve Aile Büyüklüğü, Bilim Uzmanlığı, Ankara.
- Hançerlioğlu, O. (2000). Dünya İnançları Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İslam Ansiklopedisi. (1979). C.8. İstanbul: Meb Basımevi. 120.

- İnan, A. (1998). Makaleler ve İncelemeler II. (İkinci Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kabaklı, A. (2004). Türk Edebiyatı C.1. (12. Baskı), İstanbul: Türk Edebiyatı Vakıf Yayınları.
- Küçük, M. A., (2013). “Türk Destanlarında Sayı Motifinin Dini Yansımaları”. Gazi Türkiyat Dergisi, 13.
- Kılıçaslan, A. (2001). “Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi” İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara: Yüksek Lisans Tezi.
- Köse, F. (2003). “K.K.T.C. Lefkoşa İlçesinde İlköğretim Okuluna Devam Eden 9 Yaş Çocuklarının Anne Tutumları İle Kardeş İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara: Yüksek Lisans Tezi.
- Kunos, Ignacz. (2018). 44 Türk Masalı, İstanbul: Tuti Kitap, Nefes Yayınları.
- Nirun, N. (1994).Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1975). Toplum Bilimine Giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Oğuz, M.Ö., (1996). “Manas Destanı ve Dede Korkut Kitabı’nda Kardeşler Arası İlişkiler”. Milli Folklor Dergisi, 31-32.
- Oğuz, M.Ö., Ekici, M., Aça, M. (2011). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. (8. Baskı) Ankara:
- Ong, J.W. (2010). Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü Teknolojileşmesi, İstanbul: Metis Yayınları.
- Özkuş, L. (2019). İnsanlığın Kavgası Habil Kabil, (1.Baskı). Ankara: Sinada Yayınevi.
- Öztürk, Özhan., (2009). Folklor ve Mitoloji Sözlüğü. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Özcan, D. (2013). “Türk Destanlarında Kardeşlik Üzerine Bir Değerlendirme: Şakir-Şakirat ve Segrek-Egrek Örneği” Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6-2.
- Ögel, B. (2006). Türk Mitolojisi. (3. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sarıyüce, Hasan Latif. (2010).Anadolu Masalları, İstanbul: Kapı yayınları.
- Sayın, Ö. (1994). Sosyolojiye Giriş. İzmir: Neşa Ofset.
- Sakaoğlu, S. (2015). Masal Araştırmaları, (6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim. (2002). Gümüşhane ve Bayburt Masalları. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Sakaoğlu, Saim. (2013). Folklor-Halk Masalları, (2.Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Sami, Şemseddin. (1995). Kamus-i Türki, İstanbul:Yeditepe Yayınevi.
- Samurçay, N. (1982). “Çocuklarda Kardeş İlişkileri”, Eğitim ve Bilim Dergisi, 6, 36.
- Seyidoğlu, B. (1991). Halk Edebiyatında Aile. Sezal, İ. (Yayın Kurulu Başkanı). *Türk Aile Ansiklopedisi II*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Sevinç, N. (1987). Eski Türklerde Kadın ve Aile, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Schimmel, Annemarie. (2018).Sayıların Gizemi, (2. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Şimşek, Esmâ., (2001). Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması I-II. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Taşagıl, A. (2018). Kök Tengri'nin Çocukları, (14. Baskı). İstanbul: Bilge Kültür-Sanat Yayınları.
- Tabaklar, Ö., Korkmaz, F. (2016). Dede Korkut Kitabı, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Taş, K.Z. (2014). Osmanlılarda Lalalık Kurumu, (2. Baskı). Ankara: Berikan Yayınevi.
- Taner, Nuri. (1988). Masal Araştırmaları-Folktale Studies, (1. Baskı): Artsan Yayınları.
- Türk Dili Ve Edebiyatı Ansiklopedisi. (1986). C.6, İstanbul.
- Türk Ansiklopedisi, C. 23 (1976). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Türk Dil Kurumu. (2009). Türkçe Sözlük, (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, A. (2017). Türk'ün Tarihi, İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Tezel, Naki. (2017).Türk Masalları, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Tekin, M. (2013). Dinlerin Perspektifinden Aile Kurumu. Canatan, K., Yıldırım, E. (Editörler). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılımkitap, 235-262.
- Tezcan, M. (2000). Türk Aile Antropolojisi. Ankara: İmge Kitabevi.
- Togan. Z. V. (1972). Oğuz Destanı, Reşideddin Oğuznâmesi-Tercüme ve Tahlili. İstanbul: Ahmet Sait Matbaası. Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe Sözlük (On Birinci Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Torun, A., Güzel, A. (2004). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ülgen, Erol. (2015). Türk Masalları, İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Von Franz, Marie-Louise. (1996). The Interpretation of Fairy Tales, Shambala Publications, Bostan, MA, USA.

- Yağmur, S. (2017). Hz. Yusuf ile Züleyha, İstanbul: Kapı Yayınları
- Yavuzer, H. (1999). Bedensel, Sosyal ve Zihinsel Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yardımcı, M. (1999). “Geleneksel Kültürümüzde ve Aşıkların Dilinde Sayılar” Uluslararası Çukurova Halk Kültürü ve Bilgi Şöleni, Türk Halk Bilimi Araştırmaları, Ankara: Ürün Yayınları.
- Yücel, Ü. (2011). “Türk Halk İnanmalarında Sayılar”. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara:Yüksek Lisans Tezi.
- Zeybekoğlu Dünder, Ö. (2012). Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri ve İşlevleri. Adak, N. (Editör). *Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 39-64.

6. EKLER

6.1. Etik Kurulu Onay Belgesi

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
T.C. NOSU	20002081890
ADI VE SOYADI	Hilal Demirkıran
ÖĞRENCİ NO	201611035
TEL. NO.	5464064722
E - MAIL ADRESLERİ	hilaldemir5061@gmail.com
ANA BİLİM DALI	Türk Dili ve Edebiyatı
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	20..... / 20..... - GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEMEDİM / YENİLEDİM.
TEZİN KONUSU	Türk Masallarında Kardeş İlişkileri
TEZİN AMACI	Masallarda kareş ilişkilerini aydınlatmak ve bu alanda yapılacak diğer çalışmalara kaynaklık etmeyi sağlamaktır.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Anlatmaya bağlı edebi türlerden biri olan masallar, ait olduğu toplulukların kültürel ve milli değerlerini içinde barındırmaktadır. Bu değerler, masal anlatıcıları vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Masallar, bir milletin inançlarını, hayata bakışını, adet, gelenek ve göreneklerini kendine has bir üslupla yansıtmaktadır.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Masalları
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAĞI	

S0RE-1175

EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) (.....) Sayfa Ölçeği.			
	2) (.....) Sayfa Anketi.			
	3) (.....) Sayfa Formları.			
	4) (.....) Sayfa			
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Hilal Demirkıran				
ÖĞRENCİNİN İMZASI: TARİH: 27 / 05 / 2019				
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.				
2. Anılan konu faaliyet alanı içerisine girmektedir.				
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	A.B.D. BAŞKANININ ONAYI	
Adı - Soyadı: Sevin Arslan	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Murat Koç	Adı - Soyadı: SEVİN ARSLAN	
Unvanı : Prof.Dr.	Unvanı:	Unvanı: Doç.Dr.	Unvanı: Prof.Dr.	
İmzası: Sevin Arslan	İmzası:	İmzası:	İmzası: Sevin Arslan	
13.06.2019	... / ... / 20...	13.06.2019	13.06.2019	
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER				
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası:	İmzası:	İmzası:	İmzası :	İmzası :
... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
ÖY BİRLİĞİ İLE	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 27.05.2019 - 27.05.2019 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.			
ÖY ÇOKLUĞU İLE				
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA YAZININ PUNTOSU İSE 12 (ON İKİ) PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILARAK ÇIKTI ALINACAKTIR.				

500E-1175

6.2. İncelenen masal kitaplarındaki kardeş ilişkilerinin çok yönlü sayısal dağılımı.

Kitabın Yazarı:	Kitap İsmi:	Toplam Masal Sayısı:	Kardeş konusunu İşleyen Masal Sayısı:	Doğa Üstü Yaratıkların Kardeş İlişkileri:	Olumlu Kardeş İlişkileri:	Olumsuz Kardeş İlişkileri:
Ignacz Kunos	Kırk dört Türk Masalı	44	11	3	4	10
Naki Tezel	Türk Masalları	54	14	–	2	12
Hasan Latif Sarıyüce	Anadolu Masalları	60	12	1	7	6
Pertev Naili Boratav	Az Gittik Uz Gittik	48	5	–	2	3
Pertev Naili Boratav	Zaman Zaman İçinde	22	5	–	4	1
Erol Ülgen	Türk Masalları	16	3	–	2	1

6.3. İncelenen Masallar:

1. Çengi Dilaver

Geçmiş çağlarda baltasıyla geçimini sağlayan fakir bir oduncu vardı ki, Cenab-ı Hak bu adama zenginlik vermemiş ise de namus sahibi bir eş bağışlamış ve bu eşle mutlu bir hayat sürmekteymiş. Bu mutlu hayatın meyvesi olarak üç tane kız çocuğu dünyaya gelmiş idi. Oduncu adam kızlarıyla birlikte çalışarak geçimlerini sağlıyordu. Günlerden bir gün kız kardeşler kara sevdaya tutulmuş. Kızların üçü de padişahın kendileriyle evlenmesini hayal ediyormuş. İçlerinden en büyük kız kardeş: Ah! Ne olurdu, padişah benim güzelliğime tutulsa da beni alsaydı, ben ona büyük bir hizmette bulunurdum, dedi. Kardeşleri ablalarına nasıl bir hizmette bulunacağını merakla sordular. Ablaları padişahın kendini almasıyla ona bütün ordularının oturmasını sağlayan koca bir halı dokuyacağını söylemiş. Ortanca kız kardeş dudağında alaycı bir gülümsemeyle şöyle cevap verdi: O da bir şey mi padişahın askerine ben daha iyi hizmetlerde bulunabilirim. Ortanca kız kardeş askerler için en önemli şeyin yiyecek içecek olduğunu söylemiş. Ben padişaha öyle bir yumurta vücuda getiririm ki benim yumurtam bütün askerleri senelerce doyurur, hem besler, hem kuvvet verir ve karşısına gelecek olan düşmanları ezer, kırar, geçirirdi. Sıra en küçük kız kardeşe gelmiş. En küçük kız diğer kardeşlerinden daha güzel olduğu için ablaları tarafından kıskanılmaktaymış. En küçük kız kardeş, kaza ve kader ile padişahın nikahına girersem ona ne kilim yapar, ne de yumurta yumurtlarım. Ona öyle bir sevgi veririm ki neslinin şanını, saadetini yüceltmek için uğraşırım demiş. Bunu duyan ablaları kızın bu söylemlerine dalga geçerek gülmüşler. Ablaları küçük kız kardeşlerinin yedi denizin amiri bir padişahı nasıl mesut edeceğini sorgulamaya başlamışlar. Küçük kız, dokuz ay on günde aslan gibi cesur bir erkek evlat ile ayın on dördü gibi güzel bir kız dünyaya getiririm. Erkeği cesareti ve gücüyle dünyaları fetheder. Babasının ülkesini genişleterek büyütür. Kız evladı ise, tatlı dilliliği ve güzelliğiyle babasının yönetimi altında bulunanların hürmet ve sevgisini kazanır demiş. Küçük kızın bu sözleri karşısında her iki kız kardeşi ona hiddet etmeye başlamış. Küçük kardeşlerinin kendilerinden güzel olduğu gibi kendilerinden akıllı olması onlar için tahammül edilecek bir durum değilmiş. Kız kardeşler kendi aralarında konuşurken tesadüfen padişahın farklı kılıfta bulundukları yerde geçiyormuş. Bu konuşmaları duyan padişah kız kardeşleri huzuruna çağırılmış. Kızlar şaşkınlık ve hayret içinde kalmışlardı. Lakin en ziyade dayanıklılığı gösteren en küçük kız olmuştur. Padişah sırasıyla kızları yanına çağırılmış. Padişah ilk

akşam en büyük kızı huzuruna çağırdı ve dedi ki: Seni evlilik daireme alacağım, fakat harbe çıkacağım ordum için gerekli halıyı yaparsan benim zevcem olursun. Kız padişah için vaat ettiği halıyı yapamayınca padişah tarafından huzurundan kovulmuş. Sıra ortanca kıza gelmiş. Ortanca kıza ablası gibi padişaha vaat ettiği yumurtayı yapamayınca o da saraydan kovulmuş. Üçüncü akşam padişahın huzuruna en küçük kız gelmiş. En küçük kız padişaha şöyle dedi: Padişahım sizin gibi kudretli birine ben nasıl zevce olurum. Beni bu hususta af buyurunuz. Bırakın beni oduncu babamın evine döneyim ve sizin için gönülden dua edeyim. Bu sözler padişahı çok etkilemiş. Padişah hemen düğünler kurdurup kızla evlenmiş. Aradan bir müddet geçmiş ve kız gebe kalmış. Sarayda hizmetçi olarak çalışan diğer iki kız kardeş en küçük kardeşlerinin saadetini çekemiyorlarmış. Eğer ellerinden gelse öz kardeşlerini bir kaşık suda boğacaklarmış. Hele kız kardeşlerinin hamile olduğunu duyduklarında adeta çılgına dönmüşler. En küçük kız kardeş ablalarına iyi davranıyor ve onlara en güzel hediyeleri veriyormuş. Bu nankör iki kardeş çeşitli hile ve planlarla doğacak çocukları ortadan kaldırmak için sarayın ebesi bir karıyı ele almışlar. Ebe doğan iki çocuğu kaçırarak ve yerine iki köpek yavrusu koyacaktı ve öylede olmuş. Padişah doğum yapan karısının çocuk yerine iki köpek doğurduğunu görünce kızlıkla hiddetlenerek ve kızını cezalandırmış. Bu duruma iki kötü kardeş çok sevinmiş, ancak aradan belli bir zaman geçtikten sonra iki çocuk tesadüf eseri kaçırıldıkları yerden gelerek annelerini bulmuşlar. Gerçeklerin ortaya çıkmasıyla birlikte padişah diğer iki kız kardeşi çok büyük bir ceza vermiş. Padişah eşi ve çocuklarıyla mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmüş (Ülgen, 2015, s. 29-56). Bu masal, kardeşler arasındaki olumsuz ilişkileri gözler önüne sermesi açısından oldukça önemlidir. Bu masalda da diğer masallarda olduğu gibi güzelliği, akli ve hüneriyle kıskanılan küçük bir kız kardeş vardır.

2. Gülen Elma İle Gülmeyen Elma

Bir zamanlar üç oğlu olan bir padişah varmış. Padişahın en küçük oğlu bir gün pınar akan köşkünde otururken, yaşlı bir kadın elinde testisiyle pınardan su almaya gelmiş. Genç şehzade, kadının testisine taş atarak onu kırmış. Kadın sonra yeni bir testiyle yeniden pınara gelmiş. Genç şehzade testiye yine kırmış. Kadın üçüncü kez yeni bir testiyle geri dönmüş. Delikanlı yine kadının testisini üçüncü kez kırmış. Bu kez kadın bu duruma daha fazla sesiz kalamayarak şöyle bağırarak: “Gülen Elma’yla Ağlayan Elma’nın aşkına tutulasın!” Kadın bunu söyledikten sonra oradan uzaklaşıp gitmiş. Birkaç gün sonra kadının söyledikleri gerçekleşmeye başlamış. Padişahın oğlu Gülen Elma’yla Ağlayan Elma’ya aşık olmuş. Padişahın oğlu bu durum karşısında

hastalanıp yataklara düşmüş. Padişah tüm hekimlere, hocalara haber salmış, lakin bu hastalığın dermanı onlarda yokmuş. Bir gün hekimlerden biri bu hastalığın gönül hastalığı olduğunu söylemiş. Küçük şehzade aşık olduğunu babasına söylemiş. Şehzade, iki elmayı bulmak için yola çıkmaya karar vermiş. Şehzadenin iki ağabeyi kardeşlerini bu durumda yalnız bırakmayarak onunla birlikte yola koyulmuşlar. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Günlerden bir gün üç yolun kesiştiği bir çeşmeye gelmişler. Çeşmenin duvarında yolu buraya düşenler tarafından bırakılmış bir yazı bulmuşlar. Yazıya göre her kim ilk yoldan giderse elbette geri dönermiş; ikinci yolu seçen ya döner ya da dönmezmiş; üçüncü yolu seçenler ise asla geri dönmezmiş. Kardeşler en büyüğü ilk yoldan gideceğini söylemiş, ortanca kardeş ise ikinci yoldan gideceğini söylemiş, en küçük kardeş ise gönüllü olarak dönüşü olmayan üçüncü yoldan gitmeye karar vermiş. Ayrılmadan önce en küçük kardeş şöyle demiş: “Gittiğimiz yerden önce hangimizin döndüğünü anlamak için yüzüklerimizi taşın altına koyalım. Kim önce dönerse taşın altından yüzüğünü alsın. Böylece kendisinden önce kimin geldiğini öğrenmiş olsun.” Üç kardeş aralarında anlaşmışlar ve yola koyulmuşlar. En büyük kardeş seçtiği yola girmiş ve hiç bilmediği bir diyara gelmiş. Bu diyarda bir hamamda tellak olarak çalışmaya başlamış. Ortanca kardeş ise bir kahvehanede işe başlamış. En küçük kardeş ise tüm zorlu uğraşlar neticesinde Gülen Elma’yla Ağlayan Elma’nın yerini bulmuş. Bir padişah kızının odasında bulunan elmaları gizlice alarak kaçmış. En küçük kardeş üç yol ağzına gelerek diğer iki kardeşini bulmuş. İki ağabey kardeşlerine elmaları alıp almadığını sormuşlar. “Elbette!” demiş genç ve iki elmayı cebinden çıkarıp ağabeylerine göstermiş. İki ağabey, görür görmez tutuldukları elmaları biraz ellerinde tutabilmek için yalvarmışlar. Genç ağabeylerinin ısrarına razı olmuş ve elmaları onlara vermiş. Sihirli elmaların etkisine kapılan iki kardeş, küçük kardeşlerini öldürüp elmaları kendi aralarında paylaşmaya karar vermişler. İki kardeş kimseye fark ettirmeden ağzı açık bir kuyunun üstünü hasırla kapatıp kardeşlerini üstüne oturtmuşlar. Ağabeylerinin kendisine yaptıkları tuzağı fark etmeyen genç bir anda kuyunun dibini boylayıvermiş. Ağabeyleri hiçbir şey olmamış yemiş, içmiş ve eve gitmek için yola koyulmuşlar. İki kardeş eve geldiklerinde babaları küçük kardeşlerini sorunca iki elmayı kendilerinin bulduklarını, lakin kardeşlerinin dönüşü olmayan yolu seçmesi sonucu kaybolduğunu ve hiç göremediklerini söylemişler. Genç, Allah’ın sevdiği kuluymuş. Düştüğü kuyuda ölmemiş, sadece biraz sersemlemiş. Genç evine gitmiş ve babasına tüm gerçekleri anlatmış. Padişah oğluna kavuşunca çok sevinmiş. Padişah, iki oğluna yaptıkları hainliğin karşılığı olarak cezalandırmış (Kunos, 2018, s. 159-169). Bu

masalda iki ağabeyin en küçük kardeşlerini çıktığı yolda yalnız bırakmamaları kardeşlik birliği açısından olumludur. Bu durum kardeşlerin kolektif yapısı açısından oldukça önemlidir, ancak en küçük kardeşlerinin zorlu mücadele sonucu elde ettiği değerli nesneler karşısında gözlerinin dönmesi üzerine kardeşlerini ölüme terk etmeleri olumsuz kardeşlik ilişkilerini gözler önüne sermektedir. Masalda da görüldüğü üzere en küçük kardeşler başarıları ve bu başarılar neticesinde elde ettikleriyle daima kıskanılan kişidir. Bu masalda dikkat çeken diğer bir unsur ise üç yol ağzıdır. Bu üç yol ağzı kardeşlerin sınanmasında ve başarılarında etkili olan belirleyici faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Sihirli Ayna

Bir zamanlar üç oğlu olan bir padişah varmış. Bu padişahın her sabah baktığı ve o gün neler olacağını gösteren bir sihirli aynası varmış. Günlerden bir gün padişah her sabah baktığı aynasını bulamamış. Her yere bakmış, lakin aynayı bir türlü bulamamış. Bu durumu gören üç kardeş babalarının bu haline üzülmüş. Üç kardeş babalarının üzüntüsüne daha fazla dayanamayarak aynayı bulmak için yola çıkmışlar. Padişah evlatlarının aynayı bulmak için yola çıkmalarına çok mutlu olmuş zira bir şey yapılmazsa kederden öleceğini hissediyormuş. Uzun bir yolculuğun ertesinde, kardeşlerin yoluna üç yol ağzı çıkmış. Üç yol ağzının ortasında bir taş varmış, bu taşın üzerinde yollardan her birinin nereye gittiği yazılıymış. Birinci yol yemyeşil diyarlara, ikinci yol bir hana, üçüncü yol ise gidenin bir daha dönmediği bir yere çıkıyormuş. Üç kardeş yola gitmeden önce döndüklerinde geri almak için oradaki taşın altına yüzüklerini bırakmışlar ve yola koyulmuşlar. En küçük kardeş bir dev anasına rastlamış. Dev anasına anne diyerek sarıldığı için dev ana delikanlıya zarar vermemiş. Dev ana sihirli aynanın bir dev tarafından çalındığını ve geri almanın mümkün olmadığını söylemiş, ancak delikanlı pes etmeyerek devle mücadeleye girişmiş. Devlerle korkusuzca mücadele eden delikanlı zorlu uğraşlar sonucunda hem sihirli aynayı hem de güzeller güzeli bir kız almış. Delikanlı babasının isteğini yerine getirmenin sevinciyle ağabeylerini bulmak için yola koyulmuş. Uzun bir yürüyüşün ardından aylar öncesinde kardeşleriyle ayrıldığı yol ağzına gelmiş. Delikanlı üç yol ağzının bulunduğu yerdeki taşı kaldırıp altına bakmış ve yüzüklerin hala orda olduğunu görmüş. Kardeşlerinin başına bir şey gelmiş olmasından endişelenen delikanlı dizlerini çöküp kara kara düşünmeye başlamış ve tam o sırada uzaktan yaklaşan diğer iki kardeşini görmüş. Uzaktan gelen diğer iki şehzade öyle perişanmış gibi adeta yürüyen hayalete benziyorlarmış. Delikanlı ağabeylerini gördüğü için çok sevinmiş ve onlara başından

geçenleri anlatmış. Küçük kardeşlerinin hem sihirli aynayı almasına hem de böylesine güzel bir kızla beraber geri geldiğini gören iki ağabeyin yürekleri öfke ve kıskançlıkla deliye dönmüş. Üç kardeş babalarının yanına dönmek için yola koyulmuşlar. Bu yol sırasında susayan kardeşler susuzluktan zayıf düşmüşler. Yolda ilerlerken bir su kuyusu bulmuşlar. İki ağabey en küçük kardeşlerinin bir halatla kuyuya inmesini ve testiye su doldurmasını istemişler. Ağabeylerinin isteğine yerine getiren delikanlı kuyudan aşağı inmiş, ancak o sırada iki ağabey sihirli aynayı ve güzeller güzeli kızı alıp en küçük kardeşlerini kuyuda ölüme terk ederek kaçmışlar. İki şehzade babalarının yanına gidip sihirli aynayı beraber bulduklarını söyleyerek babalarına takdim etmişler. En küçük kardeşlerini hiç görmediklerini söylemişler. En küçük kardeş ağabeylerinin yapmış oldukları kötülüğe çok üzülmüş. Kuyudan türlü çabalar neticesinde kurtulan genç evin yoluna koyulmuş ve bütün gerçekler açığa çıkmış. Padişah uzun zamandır kaybolan oğlunu görünce büyük bir sevince kapılmış. Ağabeylerinin en küçük kardeşlerine yaptıkları hainliği öğrenen padişah gazaba gelip her iki oğlunu ölüme mahkum etmiş. Masalın sonunda güzeller güzeli kızla evlenen delikanlı kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenmiş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine (Kunos, 2018, s. 259-268). Bu masal kardeşler arası olumsuz ilişkileri tüm açıklığıyla gözle önüne sermektedir. Masalda kıskanılan küçük kardeşin çeşitli hile ve oyunlar neticesinde ölüme terk edildiği görülmektedir. Masalın yapısı gereği kötü olan kardeşler cezalandırılmış, iyi olan en küçük kardeş ise masalın kahramana bahşetmiş olduğu evlilik kurumuyla mutluluğu taçlandırılmıştır.

4. Telli -Top

Bir varmış, bir yokmuş... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken , sinek berber iken... Eski hamamın tası yok, peştemalın cebi yok, bu yalanın ötesi yok... Zengin bir tüccar varmış. Mısır'a mal almaya giden bu tüccarın üç kızı varmış. Tüccar üç kızını yanına çağırtmış. Her birine: "Kızım mısırdan size hediye ne getireyim?" diye sormuş. Büyük kız babasından altın nalın istemiş, ortanca kız altın hamam tası istemiş. En küçüğüne de: " Sen ne istersin kızım?" diye sorunca, o: " Babacığım hocama danışayım da öyle söyleyeyim," cevabını vermiş. Kız varmış hocasının yanına bu durumu hocasına söylemiş. Hocası demiş ki: "Babana söyle sana telli-top getirsin," demiş. Kız, hocasının söyledikleri üzerine babasından hediye olarak telli-top istemiş. Babası Mısır'a gitmiş. İşlerini hallettikten sonra iki kızının istediği hediyeyi almış, ancak en küçük kızın istediği hediyeyi unutmuş. Dönmek için yola çıkan adam tam o sırada küçük kızına alacağı hediye hatırlamış ve kızına telli-top alıp

evine gelmiş. Üç kız kardeş babalarının dönüşünü sevinerek karşılamış. Adam kızlarının hediyesini vermek için heybesini açmış, herkesin istediği hediye vermiş. Ama, küçük kıza verilen hediye herkesin gözünü kamaştırmış. İki büyük kız kardeş en küçük kardeşlerinin hediyesi karşısında kıskançlıktan sabaha kadar uyuyamamışlar. İki kardeş: “Ne yapalım, ne edelin, biz bu kardeşimizi nasıl öldürelim de telli-top bize kalsın?” diye düşünmeye başlamışlar. İki kız kardeş sonunda bir karara varmışlar: “Yarın gezmeye gidelim, o sırada öldürelim,” demişler. Ertesi gün üç kız kardeş bir kır gezisine çıkar. Gezi sırasında bir kuyu dikkatlerini çeker, en küçük kız kuyuya eğilip bakarken iki kız kardeşlerini kuyuya iterek oradan kaçmışlar. Babaları kardeşinize ne oldu diye sorduğunda ise kurt parçaladı yalanını uydurmuşlar. Baba çok sevdiği biricik kızının ölümüyle ağlamaya başlamış. İki kız kardeş ise yalandan ağlamaya başlamışlar. Günlerden bir gün kuyudan su içmeye gelen kervancılar tarafından kız fark edilmiş ve kuyudan kurtarılmıştır. Küçük kız babasının yanına giderek iki kardeşinin kendisine yaptıklarını anlatmış. Adam: “Vay hayin kızlar, der. Kardeşlerine bunu yapan ilerde bana ne hıyanetlik etmez...” Onlara sorar “Kırk satır mı istersiniz, kırk katır mı?” İki kız: “Kırk satır düşman başına. Bize kırk katır ver baba,” derler. Adamın emri üzerine iki kız kırk katırla cezalandırılır. Baba da küçük kızıyla birlikte mutlu bir ömür sürer. Onlar ermiş muradına, biz de erelim muradımıza (Boratav, 1992, s. 148-151). Kıskançlık kardeşler arasındaki olumsuzluğu tetikleyen en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu masal kardeşler arası kıskançlığın sonuçlarını bize göstermesi açısından önem arz etmektedir. Kardeşler arasındaki olumsuz ilişkilerin hedef kişisi genellikle en küçük olan kardeştir. Diğer kardeş konulu masalarda olduğu gibi bu masalda da dikkat çeken en önemli unsurlardan birisi kardeş katli için bir obje olarak genellikle bir kuyunun kullanılıyor olmasıdır. Olumsuz kardeş ilişkilerinin vazgeçilmez unsurlarından birisi kuyudur ve birçok masalda görülmektedir. Bu masal aynı zamanda insanın kardeşine dahi güvenmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

5. Çember-Tiyar

Bir varmış bir yokmuş... Allah'ın kulu çokmuş... Çok söylemesi günahmış... Vaktin birinde bir padişahın üç kızı varmış. Üç kız kardeşin evlenme yaşı gelmiş. En büyük kıza vezirin oğlu dünür olmuş, vermişler. Ortanca kızı ise başka bir vezirin oğluna vermişler. Evlenen iki kız babalarını görmemeye gitmişler. Üç kız kardeşin üzümünden başka bir şey yemeyen çok sevdikleri bir atları varmış. İki kız kardeş en küçük kardeşlerini de yanlarına alarak atlarına üzüm vermeye gitmişler. At sadece küçük kızın elinden üzüm yiyormuş. Diğer iki kız kardeşin elinden hiçbir şey yemiyormuş. Bu

durum iki kız kardeşi çok üzmüş. Günlerden bir gün ahır tenhalaşınca at bir anda çok yakışıklı bir delikanlıya dönüşmüş ve delikanlı bu durumu kimseye söylememesi için en küçük kızı sıkı sıkı tembihlemiş. Gel zaman, git zaman en küçük kıza birçok vezirler, paşalar dünürcü olmuşlar. Lakin kız ben atımdan başkasını istemem diye tutturuyormuş. Padişah biricik kızın ısrarlarına dayanamayarak kızını ata vermiş. Günlerden bir gün o memlekette büyük bir düğün olmuş. İki kız kardeşin kocaları atlara binmişler, cirit meydanına çıkmışlar. İki abla küçük kardeşleriyle alay ederek övünürlermiş: “Git pis! Sen attan ayrılmadın da ne oldu? Bak bizim kocalarımız ne güzel!” O sırada meydana al atlı, al giyinmiş bir yiğit çıkmış. Öteki güveyleri yıkmış, cirit meydanını birbirine katmış, sonrada ortalıktan kaybolup gitmiş. Ertesi gün iki kardeş en küçük kardeşlerine alay edip kendilerini överken meydana, bu sefer ak atlı, ak değnekli, ak giysili bir delikanlı çıkmış. Bu yiğit ortalığı birbirine katmış. İki kız kardeş şaşkınlık içerisinde bu yiğidin kim olduğunu merak etmişler. Küçük kız ablalarının alay etmelerinden ve kendi kocalarını övmelerinden bıktığı için gerçeği söylemiş: “Hey ahmaklar! O benim nişanlım,” demiş. Delikanlının kimseye söyleme diye tembihlediği sırrı kardeşlerine söylediği için delikanlı çok uzaklara gitmiş. Oğlan bir güvercin olmuş, kızın sırtına konmuş: “Eyvah güzelim! demiş, ettin bana edeceğini. Ben artık buralarda duramam. Demir çarığının delindiği, demir asanın eğildiği yerde beni Çember-Tiyar diye arayasın.” Bunları söyledikten sonra güvercin uçmuş. Kız sevdiğinin gitmesiyle büyük bir üzüntü yaşamış. Babasından izin alarak sevdiğini bulmak için uzun bir yola koyulmuş. Çok uzun yollar arşınlayan kız zorlu mücadeleler sonrası sevdiğine ulaşmış. Masalın sonunda iki genç kırk gün kırk gece düğün yapıp evlenmişler. Yiyip içip muratlarına ermişler (Boratav, 1992, s. 114-118). Bu masal kız kardeşler arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır. İki kız kardeş en küçük kardeşlerinin fikirlerine ve isteklerine destek olup onun yanında olmak yerine kardeşlerini tercihleri için küçümseyip dalga geçmektedirler. Kardeşler arasında en iyiyi elde etme arzusu ve üstünlük mücadelesi vardır. Sonuç olarak alay edilen en küçük kardeş yakışıklı ve güçlü bir delikanlıyla evlenerek mutlu olmuştur.

6. Üç Kız Kardeş

Bir varmış bir yokmuş. İnsanoğlunun başından geçenler dağdan taştan, kurttan kuştan çokmuş. Güzel mi güzel, marifetli mi marifetli üç kız kardeş varmış. Anadan babadan öksüz bu üç kardeş el işi yaparak karınlarını doyurmaya çalışıyorlarmış. Bu kız kardeşler gece gündüz çalışarak ekmek paralarını kazanma gayretinde olmuş. Bir gün ülke padişahı gece kimsenin evinde yanan ışık görmeyeceğim diyerek uyarıda

bulunmuştur. Gecede evde çalışmak zorunda kalan kız kardeşler camları çeşitli eşyalarla kapatıp çalışmaya koyulmuşlar ancak pencere köşesinden sızan ışığı fark eden padişah yarın bu evde yaşayanları huzuruma getirin diyerek buyruk vermiştir. Kızlar kendi aralarında konuşmaya başlamışlar. Büyük kız kardeş padişah beni sağ vezirine alırsa bütün saraya halı dokuyacağım demiştir. Ortanca kız kardeş ise padişah beni sol vezirine alırsa bütün askerlerine çamaşır dikeceğim demiş. Sıra en küçük kız kardeşe geldiğinde ise en küçük kız padişah beni kendine eş olarak alırsa ona bir erkek bir kız olmak üzere iki evlat doğuracağım ve çocuklarının birinin alnında ay birinin alnında ise yıldız olacak demiştir. Bunları duyan padişah kızların isteklerini yerine getirdi. En küçük kız kardeş padişahla evlenerek iki evlat dünyaya getirmiş vaat ettiği gibi birinin alnında ay birinin alnında yıldız varmış. Bunu gören kız kardeşler en küçük kız kardeşlerini fazlaca kıskanmışlar ve hemen doğan çocukların yerine yavru köpekleri koyarak çocukları bir sandala koyup nehir'e atmışlar. Masalın sonuna yaklaştığımızda ise kardeşlerin en küçük kız kardeşlerine yaptıkları bu kötülüğün açığa çıkması üzerine padişah tarafından cezalandırılmışlardır (Sarıyüce,2010,s.367-373). Bu masal kardeşler arasındaki kıskançlık nedenlerini ve kıskançlık seviyesini ortaya koyması açısından önemlidir. Diğer masallarda olduğu gibi bu masalda da insan yapısının en kötü huylarından olan kıskançlık, kardeşleri bile birbirine düşman etmektedir. Bu masalda vurgulanmak istenen en önemli şey ise kötülüğün yanında her zaman iyiliğin galip geleceğidir.

7. Konuşan Kaval

Bir varmış, bir yokmuş evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir padişahın iki kızı varmış. Büyük kızın ismi Yaprak, küçük kızın ismi ise Fidan'mış. İki kız kardeşin anneleri ölüvermiş. Padişah kızlarının annesiz büyümelerini istemediği için bir kadınla evlenmiş. Üvey anneleri Yaprak ve Fidan'ı kendi öz evladı gibi sever ve bakarmış. Fidan ve Yaprak büyüdükçe hem ahlaken hem de bedenen çirkinleşiyorlarmış. İki kardeş her istedikleri olduğu halde sürekli kavga ediyorlarmış. Günlerden bir gün padişahın bir kızı daha olmuş. Sarayı büyük bir sevinç kaplamış. Ama, iki kız kardeş bu duruma sevinmemişler. Suratlarını asıp durmuşlar. Padişahın üçüncü kızının adı Dal'mış. Dal büyüdükçe güzelleşiyormuş. Güzel yüzünün yanı sıra ahlakı da güzel olan Dal'ı herkes seviyor, hele onun terbiyesine, iyi kalbine saraydaki herkes hayran kalıyormuş. Padişah ve anneleri üç kızını birbirinden ayırt etmeden seviyor ve eşit davranıyorlarmış. Günlerden bir gün padişah bir düğün için Hindistan'a gidecekmiş. Padişah yola çıkacağı gün kızlarını yanına çağırarak Hindistan'dan ne

istediklerini sormuş. Yaprak: “Bana bir top Hint kumaşı getir babacığım” demiş. Fidan ise babasından altın bilezik istemiş. Sıra en küçük Dal’a gelmiş. Dal demiş ki: “Babacığım siz neyi uygun görürseniz, onu getiriniz! Padişah kızına bir şey getirme hususunda ısrar etmiş. Bunun üzerine kız babasından gümüş tas rica etmiş ve babasına öncesinde teşekkürlerini sunmuş. Yaprak ve Fidan kardeşleri Dal gibi babalarına teşekkür etmeyi akıl edemedikleri için en küçük kız kardeşlerini çok kıskanmışlar. Padişah Hindistan’a gitmiş. Padişah kızlarının istediklerini almış. Ama, en küçük kızının istediğini unutmuş. Unuttuğunu dönüş sırasında gemiye binerken hatırlayan padişah sonrasında en küçük kızının istediği gümüş tası almış. Padişah eve döndüğü günün akşamı herkese getirdiklerini vermiş. Dal ablalarına hediyelerinin çok güzel olduğunu ve güle güle kullanmaları temennisinde bulunmuş. Yaprak ve Fidan küçük kardeşlerin gümüş tasına güle güle kullan! dememişler. Çünkü iki kız kardeş kendi hediyelerinden daha değersiz bile olsa kardeşlerinin gümüş tasını fena kıskanmışlar. Dal, gümüş tasıyla göl kenarında oynamış. Bunu gören ablaları kardeşlerinin gümüş tasının suya düşüp kaybolmasını isterlermiş. Bir gün gümüş tas göle düşmüş. Dal, gümüş tasını alabilmek için suya atlamış ve suyun derinliklerinde kaybolmuş. Bunu gören Yaprak ve Fidan hiç bir şey olmamış gibi eve dönmüşler. Haberi duyan padişah ve karısı bu duruma çok üzülmüş. Kızlarını bir türlü bulamamışlar. Dal’ın gümüş tası sihirli olduğu için kızın boğulmasını engellemiş ve kız zorlu yolları aşarak eve dönmüş. Dal başından geçenleri annesine ve babasına anlatmış. Padişah ve anne Yaprak ve Fidan’ın küçük kız kardeşlerini kıskançlıktan kurtarmadıklarını anlamışlar. Padişah: Yaptığınızı beğendiniz mi? diyerek kavalın bir ucunu Fidan’a bir ucunu ise Yaprak’ın yüzüne atmış. İki kıskanç kız o kadar çirkinleşmişler ki yüzlerine bakılacak halleri kalmamış. Böylece kötü kalpli iki kız kardeş cezalarını bulmuşlar (Tezel, 2017, s. 356-361). Bu masalda iki kıskanç kız kardeşin üvey kız kardeşlerine karşı tutum ve davranışlarını görmekteyiz. Bu iki kız kardeş en küçük kardeşlerini kıskandıkları gibi kendileri de birbirleriyle anlaşamamaktadırlar. Bu masalda kardeşler arasındaki kıskançlığın yanı sıra üvey annenin üç kız kardeşe karşı iyi ve sevgi dolu yaklaşımı oldukça önemlidir. Bu masalda kötü kalpli insanların kötülüklerin yüzlerine yansıdığına dair bir görüş verilmek istenmektedir. İyilik ve kötülüğün insan bedenindeki duruşu gözler önüne serilmiştir. Türk masallarının genel yapısı gereği kıskanılan ve kötülük edilen kardeş genellikle en küçük olan kardeştir. Bu masalda onu görmekteyiz.

7. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Hilal Demirkıran

Doğum Tarihi ve Yeri: 24.10.1994/MERSİN

E-posta : hilaldemir5061@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2016-2019 Yüksek Lisans, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

2012-2016 Lisans, Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.